

SALA
DE

CRONICA

REVISTA
DE
CULTURĂ
Prețul: 15 lei

16

1290.
Anul XXVII
15—31.VIII.1992

renaștere românească, integrare europeană

IMPRESII DIN HAMBURG

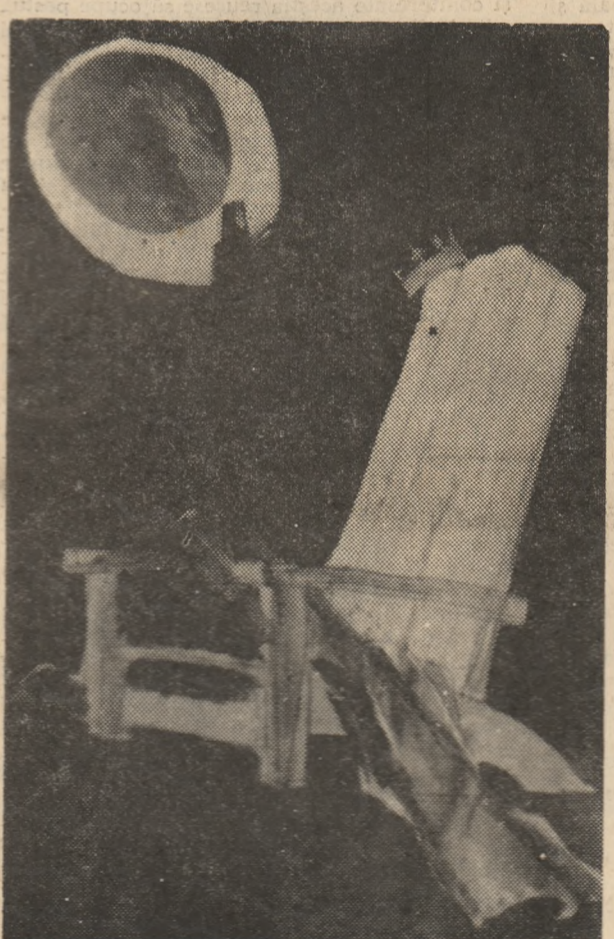

„Sfinx”

GABRIEL GHEORGHIU

În acești ultimi ani de persistentă secetă expozițională, tinărul artist Gabriel Gheorghiu se numără printre puținii temerari care au păstrat o cadență susținută a confruntării cu publicul. Înțelegind repede că întârzierea în lamentație nu este deloc o atitudine pertinentă față de vremurile ostile creației artistice, Gabriel Gheorghiu și-a asumat un program care pare a fi unicul viabil în răstimpul de campană pe care-l trăim: pe de o parte lucrează cu o înverșunare „brâncușiană”, pe de alta investighează continuu noi modalități de a intra în grațiile publicului subminat de indiferență, blazare și capricii. Remarcabil este că, în strădania sa de a-și potrivi pașii la noile ritmuri, artistul nu „pierde din înălțime”; probind multiple disponibilități creatoare, el practică dezinvolt diverse tehnici (pictura în ulei, pictura pe sticlă, grafica sau, cum se vede în actuala expoziție de la Cupola, grafica picturală), alternind studiul spontan (chiar dacă spontaneitatea pare uneori savantă) de plein-air cu prelucrarea imaginii concrete pînă la stadiul de abstracție lirică sau compoziție geometrică. Saturate cromatic sau, alteori, suave, formele-imagini ale lui Gabriel Gheorghiu au totdeauna o încălțătură expresivă care incită și contrariază deopotrivă privitorul, îi întretine habitudinile receptoare, dar și invită totodată la autodepășire. Nici vorbă, un artist demn de tot interesul.

D. N. ZAHARIA

„Tronul”

„Case vechi din Hamburg”

Foto: M. Cahiță

„Prietenie”

Statistică

De esurind s-a publicat sub auspiciile biuroului central statistic din Statele-Unite nord-americeane, o notiță statistică foarte curioasă și plină de învățăminte. Se știe că statistica este o faclă care luminează științele sociale, și se mai știe cât sunt de elocvente cifrele.

Iată ce ne spune ilustrul statistic Bob Schmecker, în notița de care vorbim :

„Am calculat, după îndelungate experiențe și notițe personale, — eu, în interesul științei iau parte la toate tulburările de stradă — și am ajuns a stabili următoarele :

„La orice revoluție sau turburare, ia parte același public care ia parte la luminație, la paradă sau la foc, și adică : bărbați, femei, copii de ambele sexe. Calculați pe vîrstă ne dă la 1 000 :

Majori	515
Minori	485

Calculați pe anii vîrstii :

Purtați în brațe sau mai mici de 7 ani	135
De la 7 la 10 ani	200
De la 10 la 21 ani	150
De la 21 la 45 ani	350
De la 45 la 75 ani	150
De la 75 la 85 ani	14
De la 85 la 100 ani	1

Calculați pe motivele care-i mină în învălmășeală :

Din curiozitatea artistică	50
Din curiozitate critică	15
Din curiozitate pură	230
Din instincte	450
Din convingerea altora	250
Din convingere proprie	5

După starea de conștiință :

Pot răspunde pentru ce-au luat parte la mișcare	250
Nu pot răspunde	750

Dintre cei 250 dintii :

Pot răspunde :	
În mod fantazist	120
În mod naiv	125,5
În mod plauzibil	0,5

Din capetele sparte, calculate pe 100 sunt :

Nevinovate	75
Vinovate inconștient	24
Vinovate conștient	1
În privința rezultatelor unei mișcări populare, calculat pe un milion de suflete avem :	
Ciți folosesc direct	100
Ciți folosesc indirect	100
Restul pînă la un milion păgubesc".	

În adevăr statistica e plină de învățăminte ! (I. L. Caragiale, *Opere alese*, Antologie și prefață de Marin Preda, București, Editura Cartea Românească, 1972, vol. I, pp. 585—586, apărut inițial în „Moftul român“, 11 aprilie 1893).

Grafică de Constantin Baciu

Bridge

Seul, Barcelona...

Intre timp, s-a consumat o olimpiadă.

Și nu e de traș nici o concluzie ? adică nu ne putem întreba ce s-a mai întimplat cu omul de la cea precedentă ? Ce eventuale mutații în condiția lui de mărșăluitor pe scoarța globului s-au mai produs ?

Ba da, pare să susure o voce în urechea internă, voce care nu poate fără sinteze. Să-i dăm ascultare.

Mai întâi o constantă, observă catedratic vocea : și la Seul și la Barcelona armele, contrar spiritului helenistic al olimpiadelor, n-au încetat să zângănească undeva, în lume. În 1989, în chiar vecinătatea fastuoaselor întreceri, haitele de japițe, inconștiente sau manipulate, așa ziii studenți, puneau zi și noapte în pericol de moarte civilizația întronată în Coreea de Sud, clasată la toate capitolele pe primul loc în lupta cu soara ei de singe din nord, scăpată, după război, în miinile comunismului cominternist. Priveai metropola ultramodernă, luminată de cocktailurile Molotov, priveai sclipitoare Olimpiadă și nu înțelegeai ce vor dulăii legați la frunțile infierbîntate. Subordonarea modernului Seul, sinistrului Phenian totalitar ? Adică dispariția unei civilizații făurite de omul inteligent și supraviețuirea pseudocivilizației minciunii și teroarei ? În 1992, în timp ce Barcelona își etala, sub privirea liniștită a regelui Juan Carlos, inimaginabilele posibilități de organizare a grandiosului festin sportiv, la Sarajevo și în Transnistria oamenii mureau pe un altar care, după lovitura bolșevică din 1917, n-a încetat o clipă să ceară hapsin jertfe. Jertfele de-acum erau cerute de spasmele unui comunism agonice, în stare încă, prin diversiune, să-și ascundă intențiile dintotdeauna sub mardarul cearșaf al naționalismului.

Apoi o dispariție, rezonează la fel de catedratic vocea ineluctabilelor sinteze : rasa albă pierde teren în fața celei negre. O, dar vocea asta o ia razna cu radicalitatea observației. Să-i dăm voie să-și infiripe teoria pe un concept care, slavă Domnului, a făcut ravagii de-a lungul și de-a latul secolelor ? Să o lăsăm, poate vine cu noutăți. Pe elegantele piste, spune vocea, alergătorii negri vedeau un plus de vitalitate, fuga lor de felină, fuleul lor aerian instalau subit în țesuturile noastre de privitori o stare de confort și de siguranță ; fețele valide, în schimb, te supuneau unei mici terori, iminenței prăbușirii pe zgură, și asta cu tot aportul buretelui ud și rece, oferit din mers ; între giganzii coechipieri de culoare, la baschet, cite un alb și se părea nechemat în această magnifică joacă de jaguari ; fizic, negrul e mai reușit ; dar numai atât.

O, o, exagerată voce radicală ! nu uita că, nu mai departe decît la recentul Tirg internațional de carte de la București, unul din invitații de vază era negrul Wole Soyinka, incununat în 1986 cu Nobel pentru literatură ; iar de luminatul Leopold Sengor, scriitor și șef de stat senegalez, sper să nu fi uitat.

Val GHEORGHIU

Urme pe zăpadă

Prutul continuă să curgă a despărțire

Prutul a fost un fel de zid al Berlinului pentru români. Și încă mai este. Cam găurit, cam ruinat, el mai reprezintă un hotar absurd și anacronic pentru suflarea românească. Dacă germanii au spulberat zidul dintre ei în câteva zile, nouă ne-a trebuit multă vreme, după prăbușirea dictaturii de la București, pînă să facem între noi doar un pod de flori. Germanii au spus, din primele clipe în care tirnăcoapele lor au început să năruie zidul, că sînt un singur popor, noi nici astăzi încă nu ne-am hotărît să rostim astfel de cuvinte. Și așa, Prutul continuă să curgă tot a despărțire, chiar dacă îl putem trece acum cînd dorim.

Emanciparea românilor din partea stingă a Prutului a început cu mult înaintea înlăturării despotului de la București, iar promotorii ei au fost intelectuali, în primul rînd scriitorii. Cîțiva ani la rînd, prin intermediul televiziunii din Chișinău, românii din partea dreaptă a Prutului au urmărit cu bucurie și speranțe acțiunile tot mai curajoase ale acestora (personal le-am înregistrat și cu rușinea pentru neputință, frica, blazarea și lașitatea noastră : de aceea cred că nu se cuvine ca acum noi să le dăm scriitorilor de acolo tot felul de indicații sau să le administrăm mustrări pentru cine știe ce acte ale lor). La București revoluția a fost singeroasă, la Chișinău nu s-a tras nici un foc de armă : în primul caz ea a pornit de jos, din miința poporului împins dincolo de pragul disperării, în al doilea caz a venit de sus, din cercurile oficiale nedogmatice. Românii din dreapta Prutului au ieșit în stradă să scape de comunism, cei din stînga lui au luptat mai întii să înlăture dominația rusească. Însă nu aceste deceseări, nu numai ele, ne-au făcut să nu afirmăm hotărît că sîntem un singur popor. Cauzele acestei „neputințe” sînt mult mai multe și vin dintr-un ansamblu de decenii trăite de basarabeni sub asuprirea țaristo-comunistă. O educație făcută mai mult cu ba-

ioneta și cu amenințarea deportării în Siberia a inoculat românului din stînga Prutului credința că primul lui dușman nu ar fi decît fratele său, cel din dreapta respectivului riu — ființă nu o dată zugrăvită ca o fiară de propagandă indobitocitoare. Politrucii responsabili cu starea conștiinței oamenilor de pe aceste meleaguri românești au folosit fel de fel de „argumente”, care mai de care mai „științifice”. S-a mers pînă acolo încît „antropologii” au descoperit cum că dimensiunile craniului românului de la Chișinău erau altele decît ale românului de la Iași sau București. Gogorita asta a fost dovada „științifică” pentru alți „savanți”, de aceeași teapă, să susțină că ar fi vorba de două popoare. La asemenea absurde născociri și criminale înfăptuiri s-au adăugat și o serie de grave greșeli săvîrșite de administrația românească din timpul scurtului interval în care țara a fost România Mare. Mai trebuie adăugat că și unii și alții am intrat în libertate cu multe sechele moștenite de la aceeași boală prin care am fost nevoiți să trecem. Cred că toate aceste cauze, și încă altele, au făcut ca la Prut să nu fie decît flori, lacrimi de bucurie, dar nici o silabă din acele cuvinte cu care ne-am fi numit ceea ce sîntem — un singur popor.

Îmi notam aceste gînduri anul trecut, la Chișinău, cînd nu exista nici un semn al măcelului ce avea să se dezlănțuie pe Nistru, și îmi spuneam că românii de aici mai au încă mult de luptat pînă la atingerea drepturilor lor legitime. Legiferarea limbii române, ca limbă de stat, nu i-a făcut pe moldovenii de aici să se întoarcă cu totul la graiul matern, ba dimpotrivă, în orașe și sate înțelegerea dintre oameni se face ca și înainte, mai mult în rusește. Arborarea drapelului național, identic cu cel românesc, a provo-

Corneliu ȘTEFANACHE

(continuare în pag. 10)

Primum la redacție

Scrisoare deschisă către electoratul român

Motto : Orice popor are conducerea pe care o merită, conducerea fiind emanația poporului său.

Politica însemnează muncă cinstită în interese obștești, depusă de către cetățeni înțelepți, capabili, buni organizatori și altruști din fire în statele cu conducere democratică, puterea politică aparține poporului, care poate conduce țara fie direct, fie prin aleșii săi, deputați, senatori, miniștri.

Orice guvern democratic dacă nu reușește să asigure o economie sănătoasă, rațională și bine echilibrată, acceptabilă pentru toate categoriile mari de cetățeni ai statului, este considerat un eșec, este demis și înlocuit. În politica democratică realistă, pentru popor nu contează promisiunile din campania electorală, ci numai faptele realizate în timpul guvernării. Experiența politicii democratice mondiale sugerează câteva condiții principale pe care ar trebui să le posede orice candidat politic pentru a fi propus și ales astfel :

1. Să fie foarte bine cunoscut de către alegătorii săi. Să fie sănătos fizic, psihic și moral. Să fie un bun familist și administrator rațional și bine echilibrat al propriului său venit.

2. Să posede o situație materială suficientă pînă la a nu fi silit a atenta la avutul obștesc, deoarece aceasta i-ar stîrbi prestigiul necesar pentru îndeplinirea sarcinilor sale politice și obștești.

3. Să fie întreprinzător, curajos și prudent. Să aibă dezvoltat simțul de răspundere și spirit autocritic. Orice cetățean propus pentru o muncă politică de orice nivel, are obligația morală și cetățenească să cunoască foarte bine condițiile de mai sus, înainte de a accepta candidatura. El trebuie să-și autoanalizeze obiectiv și exigent, dacă posedă calitățile necesare. Dacă, în urma autoanalizei, va ajunge la concluzia că el nu va putea face față sarcinii ce i se propune, să nu primească a candida ; spre binele lui și al țării sale. În cazul cînd ar fi fost ales din greșeală, dacă va constata singur că nu corespunde sarcinii ce i s-a încredințat ar fi foarte cinstit să demisioneze din timp. Cei aleși, după intrarea lor în muncă lucrează competent și cinstit, respectînd constituția și legislația țării, ajută la rezolvarea greutăților statului sînt considerați pe drept cuvînt **adevărați oameni politici**.

Aceștia sînt conștienți că în munca politică cinstită și devotată, cei aleși trebuie

să depună mult suflet și muncă, pentru rezolvarea foarte necesară a problemelor țării. Din nefericire sînt și unii cetățeni care se zbat din răspuțeri să fie aleși neapărat, deși în sinea lor sînt convinși că nu au calitățile și pregătirea necesară pe care vor trebui s-o depună în posturile rîvnite, dar ajutați de persoane iresponsabile moral, abuzive și cointeresate aceștia reușesc să ocupe posturile dorite. Spre deosebire de oamenii politici patrioți, aceștia se gîndesc ce ar putea ei ex-trage din avutul public, fără a fi pedepsiți. Aceștia nu au simțul răspunderii și corectitudinii. Ei consideră munca politică un mijloc de îmbogățire rapidă chiar și cu riscul de a fi descoperiți și înlăturați, din posturile ocupate ; numai să rămînă nepedepsiți și cu averile agonisite necinstii. **Aceștia sînt carieristi, politicienii, oameni politici falși, care prin activitățile lor meschine compromit instituțiile noastre democratice.** Atîta timp cît aceștia nu vor fi demascați public la timp și pedepsiți legal, **ci tănuiți pentru a nu suferi prestigiul țării, corupția se va extinde și generaliza.** Este absolut necesar ca acest gen de oameni politici falși să fie depistați, identificați și eliminați din rîndul oamenilor cinstiți din țara noastră. Dacă toți cetățenii votați din țara noastră ar cunoaște bine condițiile pe care trebuie să le posede candidații propuși pentru a fi aleși, atunci atît votanții cît și candidații ar acorda mai mult interes, seriozitate și importanță alegerilor generale ce urmează a se desfășura în țara noastră. **Cunoscînd mai bine din timp defectele unor candidați propuși aceștia nu ar mai fi votați.** Mulți dintre cei propuși a candida, cunoscînd bine toate condițiile ce li se cer, ar refuza să mai candideze. În felul acesta numărul candidaților nedemni propuși s-ar micșora mult, și s-ar putea alege mai sigur oameni corecți, capabili și sănătoși fizic și moral. Votanții în special au interesul și datoria cetățenească să se informeze cît mai bine posibil cu privire la candidații propuși pentru a fi aleși, pentru a putea judeca obiectiv și a putea vota numai pentru candidații pe care îi vor considera cei mai potriviți, care ar putea ajuta mai cu folos la înlăturarea multor situații grele din țara noastră.

Mircea SASIC

În România m-am simțit fragil în fața zvonurilor

Dacă mă veți întreba cum am ajuns la Rennes, unde își are sediul cel mai puternic cotidian regional francez (767 mii exemplare în medie pentru fiecare zi a anului 1989), am să vă răspund: „Cu VTT-ul”. În traducere, sigla înseamnă „vélo tout terrain” (un gen de ARO în domeniul ciclismului). Nu voi continua prezentarea performanțelor pentru că firma producătoare nu a binevoit să-mi sponsorizeze călătoriile.

Dacă însă vreți să aflați ce am făcut acolo timp de trei zile, consultați notele de serviciu ce vor fi fost întocmite de către persoanele cu care m-am întâlnit. Printre acestea se numără și ALAIN CABON, jurnalist cu un statut aparte

(grand reporter; evit să traduc termenul pentru a nu provoace eventuale confuzii cu colegii români, toți mari sau foarte mari). Dintr-o lungă conversație extrag fragmente semnificative, fără a interveni totuși în modul de articulare a fiecărui răspuns. Titlurile țin doar să marcheze momente ale dialogului.

PERSONAJUL. 54 de ani, ziarist cu începere din 1961. A lucrat la început la sediul cotidianului, la Rennes, ca secretar de ediție. Pleacă apoi ca „localier” (ziarist într-o redacție locală) pentru același cotidian. A devenit grand reporter acum cinci ani. A văzut, printre alte țări, Irlanda de Nord, Iugoslavia, România. Ultima oară a fost la noi după mineriada anti-Roman.

Astfel încît profesia de ziarist era o raritate.

De la Brest la Valea Jiului

Rămînegea mea într-un loc trădează într-adevăr o anume prudență țărănească, trăsătură caracteristică mai ales bretonilor. Dacă aș fi încercat de la bun început să fiu grand reporter, mi-aș fi frînt gîtul, nu eram pregătit. Am învățat deci totul pas cu pas, spre deosebire de cei formați în marile circuite, unde urmezi o școală și ajungi imediat prezentator la „Antenne 2”. Am mers mereu cu pași mărunți știind mereu unde pun pasul.

— Stînd în același loc, ascultînd aceiași oameni, nu riscăți să căpătați o anume pecete... localistă?

— Ar fi trebuit să adaug două lucruri. Brest, care pare așezat la capătul lumii, din cauza poziției geografice, este unul dintre cele mai deschise ținuturi spre exterior din cîte am cunoscut. Este un oraș de marinari. Oamenii sînt deschiși spre lume în mod firesc. Acolo dacă spui că vii din Tahiti sau din Japonia, nimeni nu se miră. Am trăit deci la joncțiunea dintre o cultură rurală, ancorată, care s-a mișcat doar cu ocazia războaielor cel din 14—18, al doilea război mondial, cel din Algeria și cea urbană, a marinarilor, cu tot ce presupune ea în materie de deschidere.

— Cum ați început să faceți meseria de grand reporter?

— Am fost trimis să fac materiale în afara regiunii, apoi din cînd în cînd în străinătate, în funcție de necesități. Voiam să mă încerc puțin...

— Vă amintiți primul grand reportage pe care l-ați făcut?

— Cred că era vorba de Irlanda de Nord. Problema mă interesa mult intrucît, ca breton, sînt celt. La fel ca și irlandezii. Fusesem acolo ca turist cu douăzeci de ani înainte, în sfîrșit, nu eram chiar un turist oarecare.

— Situația de acolo v-a reactualizat amintirile din războiul din Algeria?

— Cred că era cîte ceva din toate astea. Era oricum un război în apropierea noastră, un ținut celt, eu trăisem copilăria sub ocupația germană într-o anume stare de insecuritate. Cînd mi s-a cerut să merg acolo am fost de acord să merg. Era o inițiativă doar în măsura în care făcusem o sugestie dar nu depindea de mine...

— Aveați deci, în urma experienței anterioare, o anume imagine despre ce se petrecea acolo?

— Da, vedeam acolo un conflict născut dintr-un război religios și devenit război social și unul dintre ultimele războaie coloniale din apropierea noastră, cu convingerea intimă, la dus ca și la întors, că asta nu putea dura la nesfîrșit; într-o zi, Ir-

landa va fi independentă.

— Nu era cumva un parti pris?

— Eram deschis spre toate punctele de vedere dar ceea ce am văzut mi-a întărit convingerile: prezența ocupației britanice și tot restul.

— Mă întreb dacă nu există riscul, pentru un grand reporter, de a găsi doar ceea ce căuta, ceea ce-i întărește convingerile...

— Absolut, dar dacă aș fi constatat contrariul, aș fi depus mărturie. Nu am găsit totuși contrariul, întorcîndu-mă la Paris l-am întîlnit pe ministrul englez aflat în trecere pe acolo, pe cel însărcinat cu dosarul Irlandei de Nord și am rămas convins că și ei cred că sînt prinsi într-o plasă de unde vor trebui să iasă într-o zi. Eu nu sînt analist, nu sînt editorialist, sînt pur și simplu martor, încerc să redau totul în mod cit mai puțin tendențios.

— În Irlanda ajungeați pe teren cu o anume imagine despre forțele aflate în conflict. Dar în Iugoslavia?

— Aici nu mai pricep nimic, era ca și cum s-ar fi cerut să mă duc la Beirut. Într-un asemenea caz este mai bine să nu înțelegi nimic înainte de a fi la fața locului. Cînd ai o imagine, este un lucru dobîndit, dar în situația dată este mai înțeles să nu ai niciuna, atît de complexe mi se păreau toate. Confratria îmi spusese „cînd vei fi acolo vei înțelege totul”, dar problema care se pune apoi este de a-i ajuta pe cititori să înțeleagă mai bine. În situații complicate ca Beirutul sau Iugoslavia este greu să faci pedagogie fără a fi plicticos și fără a spune lucruri aiurea, rămînînd deci mereu pe fază. Este oricînd mai ușor să faci jurnalism de senzație și să storci lacrimi decît să explici, să povestești într-adevăr despre oamenii întîlniți. Pentru mine reportajul trebuie să poată fi citit, la prima lectură, în mod spontan, ca o poveste a oamenilor și în al doilea rînd, pentru cei care sînt capabili, ca o explicație la ceea ce au deja în cap dar este confuz. După mine este mai ușor să scrii în „Monde” decît pentru un ziar ca al nostru. Acolo te adresezi unor cititori relativ omogeni în ceea ce privește nivelul intelectual și cunoașterea evenimentelor, ceea ce-ți permite să nu le dai explicații. La noi diferențele de nivel între cititori pot fi foarte mari.

— Ați venit în România fiind oarecum „specialist în războaie”...

— Nu, deloc, nu m-am ocupat doar de războaie...

— Aveați totuși experiența Irlandei. În România ce ar fi putut atrage ziarul dumneavoastră?

— Ei bine, cei de aici au găsit ciudată povestea minerilor care coboară în Capitală, fac praf totul, cer demisia primului ministru.

— Era imediat după căderea lui Petre Roman?

— Tocmai asta era motivația. Adesea tehnica ziarului constă

în a nu analiza situația „la cald”, atunci munca este făcută de agențiile aflate la fața locului; se face un reportaj după, este tendința ziarului, se crede că la cîteva săptămîni sau luni lucrurile pot fi mai bine explicate, mai bine înțelese, latura emoțională s-a sfîrșit, strada nu mai este în alertă.

— Cît ați stat acolo?

— Circa opt zile. Nu e prea mult. Niciodată nu e prea mult.

— Era oricum suficient pentru a vă ancora într-o imagine. Evident, a trebuit să faceți o alegere. Cum ați ajuns la ea?

— Mai întîi era problema minerilor, trebuia să ajung s-o înțeleg. Trebuia să ajung pe Valea Jiului, să văd despre ce este vorba, cine trăiește acolo, de ce oamenii de acolo au asemenea reacții brutale, și apoi să-i iau un interviu liderului. A doua opțiune care m-a interesat, era mediul rural, reîmpărțirea pămîntului, care începuse, deci am întîlnit persoane de la cel mai înalt nivel și apoi am mers pe teren, pentru a vedea cum decurge lucrurile. Am găsit analogii între ceea ce se petrecea aici și ceea ce se întîmplase la noi după război, cînd oamenii nu-și pierduseră pămîntul dar în urma confiscării animalelor erau frînați în activitatea lor.

— Pentru mineri ați avut cel puțin un reper, liderul. Cum ați procedat pentru mediul rural? Cum de v-ați oprit la un anume exemplu și nu la altul? A fost doar întîmplarea?

— Întîmplarea a avut rolul ei, totuși am ales regiunea respectivă pentru că mi se spusese că lucrurile sînt mai avansate acolo (nota GM: este vorba de zona Piteștiului).

— Apoi?

— Am căutat un personaj pitoresc, care să nu fugă de întrebări...

— Și l-ați găsit așa, pur și simplu bătînd la o poartă?

— Aveam un interpret, un ziarist, unul care mi s-a părut foarte independent. Am ales un exemplu pentru că nu puteam intervieva milioane de țărani români, din păcate. Voiam prin el să explic bucuria regăsirii pămîntului, sînt născut într-o familie de agricultori, oamenii din regiunea noastră au cunoscut problemele puse de micile exploatare agricole. Fiecare etapă a modernizării a fost resimțită și acolo ca o bucurie.

— Ce impresie v-au făcut cei din presă?

— Persoana care mă însoțea era foarte dinamică, am impresia că fiecare jurnalist din România vrea să-și facă ziarul său. Așa cum țărani au bucuria pămîntului regăsit, ziaristii par a avea bucuria libertății de expresie regăsite. Există o mulțime de ziare, ca la noi după război, cînd toate tendințele și partidele își creau publicații, apoi istoria ne-a arătat că se produce o decantare în timp, dincolo de idealuri, pentru a se ajunge la ceea ce este rentabil, la ceea ce poate supraviețui. În România fenomenul mi se pare a avea di-

mensiuני excesive, o fierbere teribilă, care este simpatcă dar este clar că nu va putea dura mereu, la fel ca și agitația politică. Perioada trebuie să fie deosebit de grea, pentru publicații dar și pentru cititori, care nu mai știu ce să creadă.

Marea derută

Cunoașterea limbii franceze de către mulți români mi-a permis să fiu mai puțin manipulat de către un ghid decît s-ar fi întîmplat în altă țară. Din acest punct de vedere, România este deosebit de interesantă pentru ziaristii francezi. În schimb riști să fii manipulat de zvonuri. Fusesem prevenit în legătură cu asta de către colegii mei; cei din presa noastră sînt încă traumatizați de afacerea Timișoara, este un caz extrem, dar te pune în gardă. La noi cei care vor să te manipuleze nu reușesc pentru mult timp, de obicei cîteva zile, dacă ești profesionist serios. Acolo ne simțim mult mai vulnerabili. Știm că putem fi „duși cu preșul”: cînd dai de o informație s-ar putea să fie un zvon, cînd vrei să verifici riști să dai de o persoană care să dozească fie amplificarea, fie atenuarea zvonului. La un moment dat ai impresia că axul pe care mergi nu mai este adevărul, ci deriva adevărului, ești pe punctul de a verifica zvonuri care ar putea deveni adevăr. Pe scurt, este un hățiș pentru noi, o capcană, iar în plan profesional, cea mai rea situație. Cînd faci o anchetă de poliție ai mărturie contradictorii, dar pînă la urmă ajungi la ceva, în timp ce acolo sînt reguli de joc care ne scapă și știm că ne scapă. În meseria noastră ajungi să fii destul de bun psiholog, avem un gen de detector de minciuni în capul nostru. Acolo însă, detectorul de minciuni nu funcționează bine pentru că persoana care tocmai vrea să te convingă a putut fi și ea victima unui zvon, deci este sinceră. Poți deci pur și simplu să detectezi sinceritatea ei dar nu adevărul. E greu de explicat, iar în plan profesional ajungi la o prudență excesivă care ne poate face să nu folosim informația reală.

CODA

Cu o zi înainte, într-un cadru mai larg, discutînd despre același subiect, propusesem interlocutorilor mei să participe la crearea a două discipline: ZVONISTICA (la rumeuristique) și ZVONOLOGIA (la rumeurologie). Au părut interesați, dar s-au declarat inapți pentru moment. Consideră că trebuie să ia lecții de la noi. Sînt în stare să-și plătească stagiile, bineînțeles în valută. Aviz amatorilor.

Gabriel MARDARE

În cazul meu, ziaristica a fost o vocație. Mulți spun că au ajuns aici din întîmplare. Eu nu aveam chiar formația ideală, în măsura în care în epocă pregătirea se făcea mai mult prin școlile de jurnalism. În loc să urmez o astfel de școală la vîrsta obișnuită, m-am dus să-mi fac stagiul militar. La întoarcere nu aveam experiență de ziarist dar aveam o experiență umană, ceea ce mi-a permis să fiu angajat ca ziarist. Am fost format pe loc, în cadrul cotidianului.

— Ați vorbit de o experiență umană care v-a permis să depășiți „handicapul” unei formări prin școală. În ce putea consta această experiență după terminarea unui liceu și a unui stagiul militar?

— După terminarea liceului am lucrat totuși puțin în învățămînt, am fost timp de un an „maitre d'internat” (GM: echivalentul pedagogului din căminele școlare de la noi), ceea ce-mi permitea să supraveghez elevii și să lucrez în același timp, apoi un an învățător. Atunci m-am hotărît să plec. La drept vorbind, în acel moment nu mi-am dat seama de ce înseamnă experiența acumulată în războiul din Algeria. Astăzi, după ce am fost în Iugoslavia (la un moment dat am trăit cîteva zile printre „căștile albastre”) am realizat că pregătirea făcută în Algeria, care îmi plăcea total, dar m-a învățat multe lucruri, îmi este de folos. Filozofia mea personală este că totul folosește omului, chiar ceea ce pare la un moment dat un eșec sau timp pierdut...

Un sfert de veac de apostolat

Vocația mea rămînea totuși scrisul, mai curînd decît munca de secretar de ediție sau de punere în pagină, astfel încît, de la bun început, eram candidat perpetuu pentru a merge pe teren. Fiind de origine din Finistère, în ziua cînd a apărut un post la Brest, mi-am prezentat candidatura. Fusesem numit pentru opt luni, nici o zi în plus, am rămas acolo timp de douăzeci și cinci de ani și jumătate. N-am mai vrut să plec. Cînd spun că pentru mine jurnalismul înseamnă o vocație, asta înseamnă și vocația de a ajuta ținutul unde m-am născut să-l ajute să evolueze. Nu mă făcusem ziarist pentru a străluci, pentru „a lua piuitul”, meseria însemna în cazul meu un gen de sacerdoțiu. Cunoașteam bine regiunea, părinții erau agricultori, vedeam toate problemele agriculturii, în sfîrșit, ale mediului în care mă născusem, credeam că rolul meu consta în a participa la animarea socială, de a da o mărturie și de a ajuta la evoluția acestui mediu. În epocă se vorbea de „regruparea pămîntului” (remembrement des terres), exploatarele agricole erau foarte impropriate, ei bine, am făcut un fel de pedagogie, pentru a ajuta la schimbarea mentalităților, oamenii erau închiși în prejudecăți, dar începeau să înțeleagă la cincisprezece ani după război. I-a fel se întîmpla pe toate planurile, trebuia să dăm o mărturie și să deschidem această regiune care era puțin cam îndepărtată de restul Europei.

— O vocație de apostol?

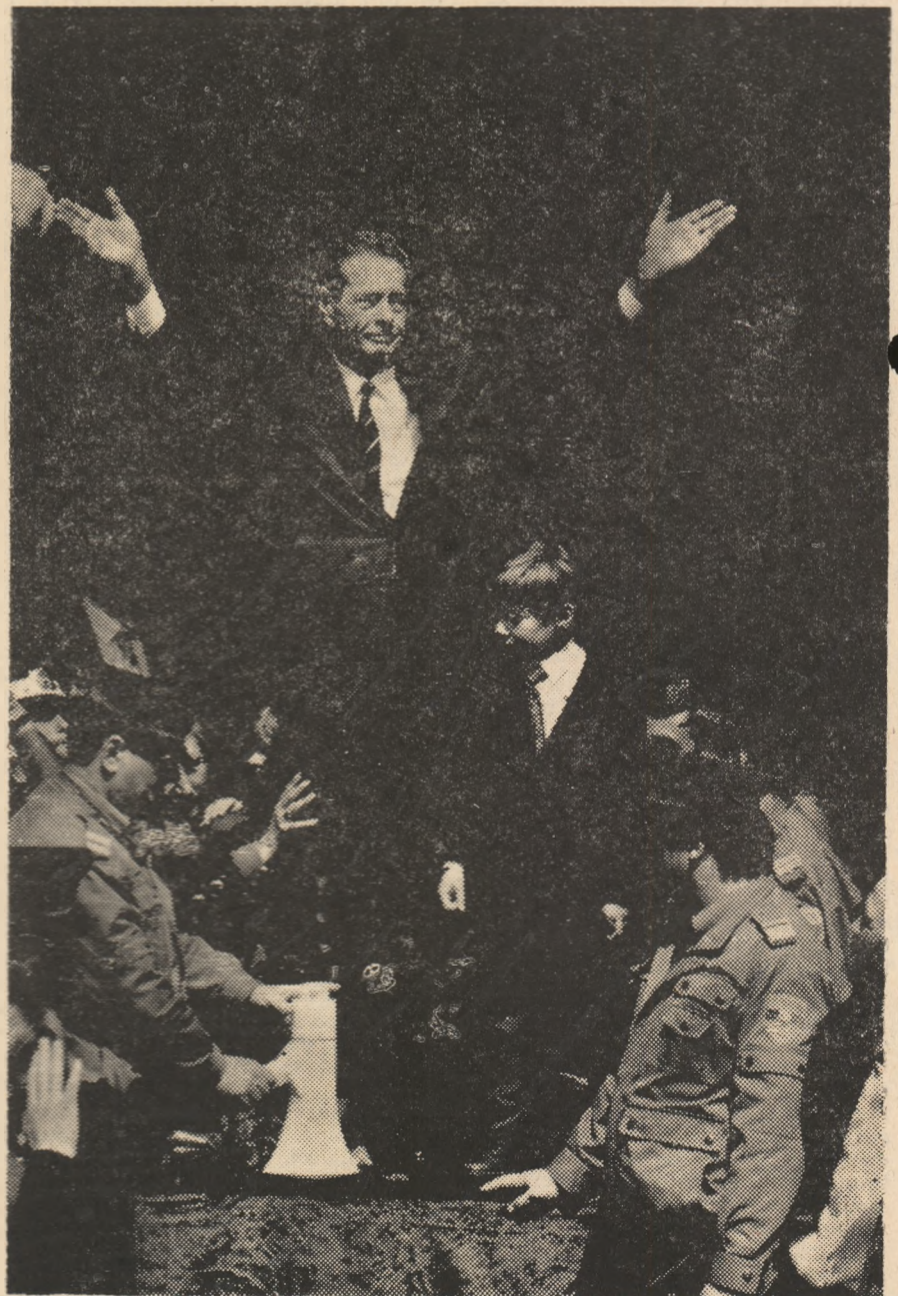
— Da, este o formă de apostolat, dar un apostolat care îmi făcea plăcere; de obicei cînd roștești acest cuvînt te gîndești la religie, la predică, nu asta era situația mea, eu voiam să dau seamă de ce se întîmplă în ținutul meu, avînd totuși ceva din mentalitatea de pedagog, voiam să contribuie la evoluție...

— Continuați deci, prin scris, prin experiența umană a ziaristului, ceea ce începuseți cînd lucrați ca învățător?

— Poate, am avut noroc, în mediul de unde ieșeam lumea nu prea făcea studii secundare.

Un comentariu recent al agenției Associated Press, citind pe ziaristul englez David Williamson, marchează interesul din ce în ce mai mare de care se bucură ideea monarhică în Europa Centrală și de Est, măcinată de conflicte sângeroase, criză morală și instabilitate economică. „Cred că mulți oameni care au trăit sub regimuri comuniste opresive își dau seama că monarhia conferă stabilitate unei țări“, spune David Williamson.

„Romantică“ sau nu, ideea monarhică agită multe dintre națiunile acestei părți de lume. Cum ne dovedește și acest fotoreportaj, semnat de colaboratorul nostru din București, Ion Victor Velculescu, vizita M.S. Regele Mihai I în țara pe care, silit fiind, a părăsit-o în 1947, a fost marcată de o vie emoție în conștiința românilor. Căldura și entuziasmul lor sînt semne ale speranței, ale credinței și ale rezistenței fibrei adevărate a unei națiuni mult încercate de istorie.

Fotoreportaj de
Ion Victor VELCULESCU

„Ne hociť Ana Pauker!“

Au trecut doi ani și jumătate de la eroicul Decembrie românesc al descătușării din robia marxistă, timp în care fiecare dintre noi am sperat, cu cea mai bună credință, în împlinirea cel puțin a unora din marile deziderate ale națiunii... Dar, în zadar!... Și oare pentru ce?...

N-am meritat, oare, să ne vedem izbăviți de nedreptățile strigătoare la cer, de minciuna generalizată, de corupția exarcebată la maximum și de atâtea altele asemenea grave boli morale? Oare am fost atât de otrăviți de puterea demonică a comunismului negator al celor mai firești valori morale, încât să nu ne putem rupe aproape defel de sub tirania-i nefastă?

În nici un caz, fenomenul nu este întâmplător. O singură privire retrospectivă, mai atentă, asupra cursului istoriei de după 23 august 1944, și iată, realitățile crâncene cu care a trebuit să ne confruntăm.

Intrarea țării sub regimul de ocupație sovietică, în urma unui armistițiu dictat cu ură necruțătoare de către cel mai hrăpăreț imperiu pe care l-a cunoscut omenirea, a dus la deportarea ilegală a celor peste 160000 de militari români, care, încetînd lupta, au trecut la dezarmarea trupelor hitleriste. Că a fost o ticăloșie fără seamăn (de care mai ales rușii sunt capabili) o atestă însăși declarația lui Molotov din 25 august 1944, în care, după ce arată că trupele române trebuie să lupte alături de armata roșie, adaugă: „Condițiunea aceasta este îndeplinită de guvernul român de la 24 august ora 4, cînd el a declarat război Germaniei.“

Și totuși, proverbiala înclinație rusească de a nu-și respecta cuvîntul apare în toată goliiciunea ei. Astfel, în comunicatul din 28 august al armatei sovietice se spune: „În ziua de 27 august următoarele trupe s-au predat împreună cu întregul echipament: Divizia 4-a alpină, divizia 7-a de artilerie grea și restul regimentelor diviziilor 4 și 6 de infanterie română. Pe lângă aceasta am capturat 8000 ofițeri și soldați germani“. Însă în comunicatul sovietic din 25 august se arată că: „Independent de semnarea convenției de armistițiu, există între guvernul sovietic și cel român un contract, după care cele două armate luptă împreună împotriva inamicului comun. Acesta este statutul juridic între România și U.R.S.S. pînă la semnarea armistițiului. În consecință, armata română trebuie să poată păstra toate mijloacele pentru continuarea luptei“.

Rezultă clar că alăturarea armatei noastre în lupta comună a fost considerată „predare“, cu toate că Divizia blindată, condusă de generalul Crețulescu, și încă vreo 700 ofițeri și subofițeri artileristi și genisti au fost cooptați, ca aliați, în acțiunea de înaintare.

Pentru ce nu au fost lăsate să lupte celelalte trupe, am reținut personal din răspunsul unui maior politruc, nedumerit și el: „Ne hociť Ana Pauker!“ adică „Nu vrea Ana Pauker!“.

Astfel, soldații români au fost deportați la muncă, în cele mai periculoase mine de cărbuni și de plumb din Ucraina și Siberia, iar cei care au nimerit în agricultură au fost puși să tragă la pluguri, mulți dintre ei fiind răpuși de flagelul tifosului, încă înainte de a ajunge în lagăre stabile. Acesta este crudul adevăr, pentru care statul român rămîne îndatorat în fața națiunii de a cere reparațiile cuvenite pentru zecile de mii de familii îndoliate, cu tot cortegiul de suferințe pe care numai răutatea și sălbăticia ocupantului le-au provocat României.

Cit despre ofițeri, care imediat după dezarmare au fost despărțiți de ostași, aceștia au fost duși în lagăre speciale, devenind obiectul unui odios șantaj, parte din ei acceptînd a se înrola fie în Divizia „Tudor Vladimirescu“ (distrusă la Oradea și Debrețin), precum și în una nouă „Horia, Cloșca și Crisan“, ambele folosite ca forțe de presiune, împreună cu cele sovietice, de tancuri, împotriva guvernului Rădescu și a Majestății Sale Regelui.

Cit de perfidă a fost atitudinea „marelui vecin“, se vede și din mesajul trimis de Benes, președintele Cehoslovaciei, lui Grigore Gafencu, în primăvara aceluiași an 1944, în care acesta a menționat: „Stalin s-a interesat în modul cel mai viu de d. Maniu, subliniind cu hotărîre că democratizarea României se va putea face numai prin acțiunea sa“. Așa se face că, imediat după 23 august, cînd prima delegație guvernamentală a fost la Moscova pentru începutul tratativelor, Stalin personal a trimis prin aceasta un mesaj către Iuliu Maniu. „Loyalitatea“ lui Stalin și a comuniștilor

din România s-a văzut însă la alegerile din noiembrie 1946, cînd, deși țărăniștii, liberalii și social-democrații obținuseră aproape 90 la sută din voturi, rezultatul a fost inversat în favoarea comuniștilor, de către guvernul trădător al lui Petru Groza. De atunci a început Golgota partidelor istorice, cu inscenări grosolane de procese de tip stalinist, prin care a fost distrusă întreaga elită politică a țării, în frunte cu Maniu, Brătianu și Titel Petrescu, acestora urmîndu-le eișta intelectuală.

Scopul inrobirii politice și economice totale nu putea fi atins decît pe această cale, zbirii singeroși lovînd fără milă în tot ceea ce reprezenta o permanență românească, de la vîdică și pînă la opincă. Așa s-a născut „gulagul românesc“ compus din numeroase închisori și lagăre de muncă, culminînd cu cel de la Canal, prin care au trecut peste

Cu asemenea secătuire a averii naționale, urmată de o industrializare forțată și păguboasă, compensată dureros din munca țărănimii, nu este de mirare că am ajuns să fim poporul cu cel mai redus nivel de trai din țările foste satelite ale Moscovei.

Confirmarea revoluției de către „emanații“

Dar, ceea ce este într-adevăr și total de neînțeles e faptul că domnul Iliescu, după ce a declarat că se desființează de sus pînă jos toate structurile comuniste, doar după cîteva zile a afirmat, la televiziune, că el „crede în valorile mo-

ralii, cu acea prevedere a dreptului armatei de a trage în propriul popor, ceea ce nici Ceaușescu n-a făcut-o.“

Și iată noua Constituție, prin care s-a statuat, fără o prealabilă consultare a poporului (după cum era normal) că forma de stat a României este republică. Așa au vrut Stalin și Ana Pauker, așa au găsit de cuviință și parlamentarii neocomuniști că este bine și corect, obligîndu-i, în mod indirect, pe votanții Constituției să accepte, implicit, abolirea formei monarhice.

Oare domnul Iliescu, atunci cînd vorbea de o social-democrație de tip suedez, n-a știut că Suedia este monarhie constituțională și că, amintînd de „modelul japonez“, în acea țară există un împărat?

În acest context, cînd d. Iliescu a proclamat că se desființează toate structurile comuniste, normal era ca și actul ilegal și trădător al abolirii monarhiei să nu fie anulat, urmînd ca după un timp funcția de factor constituțional să-i fie redată Majestății Sale Regelui Mihai I. singurul îndreptățit pentru ea, singurul care ar fi garantat cu personalitatea sa integrarea firească a României în comunitatea țărilor cu adevărat democratice. Situație în care cu totul altfel ar fi evoluat redresarea materială și morală a României.

Ar fi fost singurul gest de adevărat patriotism pentru care domnul Iliescu ar fi rămas în istorie ca unul dintre marii bărbați de stat ai României. Dar n-a fost așa, fiindcă d-sa a ținut morțiș să fie el pe post de rege, în care scop nu și-a ținut cuvîntul de a nu face din F.S.N., ulterior F.D.S.N. un partid politic neocomunist, care să-i asigure alegerea ca președinte.

O problemă la fel de importantă rămîne cea a reinstaurării religiei la locul cuvenit, în viața poporului. Ceea ce s-a făcut pînă acum este prea puțin și în mod pur formal, căci în zadar se fac solemnități cu preoți, dacă în școli religia nu este un obiect de studiu, al cărui conținut e strict necesar pentru bazele unei culturi temeinice și modelarea sufletului tineretului în spirit creștin.

Și oare de ce nu există preoți-confesori în armată, așa cum aceasta a avut din totdeauna? Este bine să se știe că în Polonia, chiar sub regimul comunist, unitățile militare, inclusiv batalioanele din cadrul regimentelor, au avut preoți.

Alegerile din septembrie — examen decisiv pentru soarta democrației

În curînd vor avea loc noile alegeri pentru parlament și prezidențiale, de corectitudinea cărora va depinde viitorul democrației românești, de care țara are atîta nevoie.

Va fi examenul decisiv prin care, ori ne vom izbăvi de supremația vechilor potenți neocomuniști, ori vom rămîne pe mai departe sub domnia lor, pentru huzurul de care au profitat din plin în trecut.

Ajută-ne, Doamne, să ne lăsăm din nou pradă mașinațiunilor celor potrivnici dorinței de libertate și prosperitate a bietului popor, de atîtea și atîtea ori mințit de năimiții comunismului devorator!

Haralambie ȚUGUI

fără anestezie

Adevăratele cauze ale tragediei române

1 milion de oameni nevinovați, și din eare circa 300 000 au pierit în chinuri groznic.

În acest timp, mii de români viteji și mîndri, din toate straturile sociale, au devenit partizani în munți, din Bucovina prin toți Carpații, pînă în Oltenia și Banat, luptînd cu armele în mîini împotriva celor care, prin teroare, comunizau țara. Jertfele lor, încă neevaluate în întregime, au însemnat „Onoarea Neamului Românesc“ cel neînvinș chiar cînd este cîștigat de un dușman de multe ori mai numeros, atît din afară, cît și dinlăuntru.

Devenită colonie sovietică, sărmana Românie a fost secătuită de întreaga sa avuție națională. Ne-au fost luate, în contul armistițiului (majorat de 3 ori, după cîteva luni!) datoriile evaluate la 300 milioane dolari aur. Apoi, cu o plată infimă, pur simbolică, ne-au fost luate marile rezerve de petrol, uraniul, cuprul, lemnul pădurilor, locomotivele moderne, vagoanele, mașinile-unelte, tractoarele, produsele chimice, alimentele, cimentul, stofele de primă calitate și încălțămîntea de lux etc. etc.

Dacă însuși Ceaușescu (școlarizat la Moscova și deghizat în „naționalist“ pentru a ne înșela pe noi și mai abilit pe politicienii Vestului), cînd a prelucrat, la Timișoara, „Declarația din aprilie 1964“, a strigat, bătînd cu pumnul în masă că: „Am plătit de 16 ori datoriile de război!“, este evident că plata respectivă a fost mai mare de vreo 30—40 de ori.

Cit despre acele „sovrromuri“ spoliatoare, ce să mai zicem? Urmărit și persecutat peste tot în alte sectoare, am fost tolerați să lucrez în cadrul „Sovroconstrucției“, făcînd aproape întreg ocolul țării, din șantier în șantier, spre a nu sta prea mult sub aceeași observație securistă. Atunci am aflat că unitățile „sovrrom“ nu se supuneau controlului financiar al țării, ci numai Centralii de la Moscova. În care situație, evident că nici măcar o parte din profiturile realizate n-a rămas în țară.

rale ale marxismului“, că pot exista și „despoți luminați“, sau că democrația pe care o preconizează pentru România va fi „originală“ cînd se știe că nu poate fi decît de tip sovietic.

De ce atunci se miră și se supără, cînd se aud voci împotriva sa?

Adevărul este că structurile comuniste au rămas cam la locul lor, schimbîndu-se doar funcționarii, cu alții, avînd aceeași mentalitate de vechili stalinisti. Prin strădania acestora, s-a desfășurat campania electorală din 1990, total necorectă în ceea ce privește respectarea opoziției, despre care chiar d. Iliescu a afirmat textual că „trebuie zdrobită“ și că „trebuie folosite orice mijloace“...

Așa se face că împotriva unor oameni de certă valoare morală și curaj civic (care și-au riscat viața, înfruntîndu-l pe Ceaușescu) F.S.N.-ul d-lui Iliescu a lansat o campanie de denigrare și insulte (tipic bolșevică) fără precedent în țara noastră. Oameni politici care timp de zeci de ani au suferit calvarul temnițelor de jete și ceașiste au fost calomniiți în cel mai josnic mod, de către cei instalați la putere prin confiscarea revoluției. O propagandă deșănțată, prin radioteleviziune și presă, a împuiat capetele oamenilor simpli cu cele mai sfruntate minciuni despre M.S. Regele și despre reprezentanții ai partidelor istorice, precum: martirul Corneliu Coposu, Ion Rațiu, sau eroicii disidenți Doinea Cornea, Radu Filipescu, Nicu Stăncescu, Gabriel Andreescu, Ana Blandiana și alții. Astfel, pe lângă fraudele comise la votarea din 1990 (recensămîntul a indicat că un milion și jumătate de persoane au figurat în plus, ca alegători) mai de neiertat a fost fraudă morală comisă prin influențarea negativă a maselor naive și dezorientate.

S-a ales un parlament format în majoritate din foști comuniști, adeseori oferînd țării un spectacol grotesc și votînd legi haotice precum cea a Fondului Funciar, generatoare de interpretări dezastruoase, nedreptăți și abuzuri grosolane. Apoi legea privind apărarea țării,

D. CIUREZU — inedit

Cine și-ar fi închipuit că poetul „tradiționalist“, „bucolic“, sau „provincial“ — cum a dat de înțeles o „emanație“ — autor de ode ceaușiste, „cu flori de pe Cibin“, deci, că D. Ciurezu ar fi cîntat, cu adorația unui poet romantic, chiar... mașinile de scris? Pare incredibil. Și, totuși, poetul vorbește de unealta de scris a poetului modern — și a sa — cu adorația de care vorbește Macedonski despre liliac și privighetori.

Dacă D. Ciurezu ar fi publicat acest poem, scris, totuși, la o vîrstă înaintată, dacă l-ar fi publicat, așa-dar, în 1927, cînd îi apărea volumul de debut, *Răsărit*, atunci ar fi fost revendicat nu de moderniști, ci de... avangardiști.

Dr. G. NISTOR

Privighetorile de oțel

— antibaladă modernă —

Dedicată tuturor dactilografelor din lume

I.

Cîntă privighetorile de oțel,

Cu același tril egal,

Perseverent ;

Cu același tril magnetic, sacadat,

De muzică solară, de fior,

Pentru elan, pentru înfringeri,

Pentru sbor...

Cîntă privighetorile de oțel...

II.

Cîntă privighetorile de oțel,

Pe toate meridianele,

În toate limbile, în toate ritmurile ;

Imbrățișînd anotimpurile,

Triumfurile,

Cifrele, perspectivele, chinurile ;

Pregătînd universală apoteoză

Asupra-invierilor, a luminilor,

A iubirilor...

Cîntă privighetorile de oțel...

III.

Cîntă privighetorile de oțel

Din ovalul nedefinit al inelelor

Pină-n reverberația stelelor

Pentru adausul orelor, minutelor ;

Necunoscutelor fierbinți ;

Cu ritmul cel mai tulburător,

Cel mai fertil, cel mai cald

Cu priveliști de flăcări și smarald

Și risete de copil...

Cîntă privighetorile de oțel

IV.

Cîntă privighetorile de oțel

Și cite o dată cîntecule lor

Înfloresc birourile colegilor,

Directorilor, inspectorilor,

(plus cercetătorilor *)

Făcînd din referatele plictisitoare

Corole de ispite-amețitoare ;

Științetoare amăgiri

De jerbe, artificii și culoare,

Zăzări ațîțitoare,

Șampanie spumoasă, nuntă...

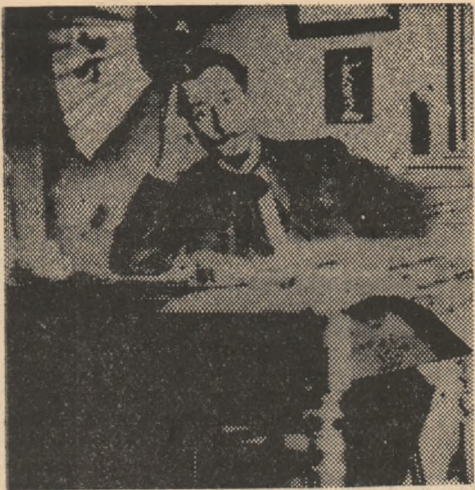
Și privighetorile cîntă, cîntă, cîntă.

D. CIUREZU

(Arhivele Statului din Sibiu, Fondul D. Ciurezu. Dosar nr. 55, ff. 1—2).

Notă : Pe f. 1, sus, e notat : „a II-a versiune“ (n. ed. : G.N.).

* Vers substrat, poetul fiind cercetător științific, din 1944 la propunerea lui Sădoveanu, pînă la pensionarea sa. (G.N.).

D. Anghel — 120

Intr-o scrisoare din 1908, adresată lui Sextil Pușcariu, profesor la Universitatea din Cernăuți, printre glume în stil „amiresc”, D. Anghel vorbea despre „fatalitatea sinistră” care îl „apasă”, pusă în legătură cu ziua nașterii — „între 12 și 13 iulie”. Desigur, puțini dintre contemporanii lui ar fi luat în serios atunci această afirmație. Și totuși, viitorul avea să o confirme: „fatalitatea sinistră” i-a prezidat atât viața sa (sfârșită tot într-o zi fatidică: 13 noiembrie 1914), cât și pe aceea a operei sale, care nici în prezent nu se bucură de atenția pe care o merită.

D. Anghel vine pe lume acum 120 de ani, în 1872, în conacul din Cornești, comuna Mirosłava. (Actele civile înregistrează data de 16/28 iulie, fapt datorat, fără îndoială întârzierii declarării nașterii).

Părinții erau de nații și de firi deosebite. Dimitrie C. Anghel, descendent, se pare, din aromâni din părțile Ianinei, era fiul unui comerciant bogat, proprietar și de pământuri. Activ, practic, disprețuia lucrurile gratuite (arta, de exemplu), dar era pasionat de inovații și de proiecte melioriste. Acestea, de altfel, îl vor conduce la faliment în 1888, adică la o înfrângere căreia nu i-a supraviețuit. Erifilia Anghel, născută Leatris, era grecoaică, din insula Antigone, situată în fața Istanbulului. Venită în Moldova tîrziu, după 1864, ea a dus mereu dorul locurilor natale. Sensibilă, visătoare, nutrită de lecturi romantice, cu o sănătate șubredă, ea se stinge prematur, la 34 de ani, în 1879.

Mitif, cum i se spune în familie celui de-al treilea copil (ceilalți erau Constantin și Paul, mai mari, și Andreea, mai mică), moștenește de la Erifilia firea sensibilă, introvertită. Pe acest fond, moartea mamei, apoi, după un an, cea a bunicii, lipsindu-l de afecțiunea de care avea atita nevoie, fac din el, așa cum va mărturisi în poemul în proză *Ex voto*, „un copil trist, închis, cu melancolii întunecate”, răvășit de complexe de inferioritate. Traume psihice adinci îi provoacă, de asemenea, școala, căci, pe de o parte, e obligat să stea mereu în internate, în „turma de copii de toate vârstele, cu toate pornirile, în promiscuitatea aceea silită” și, pe de altă parte, are de-a face cu profesori foarte bine pregătiți, unii predînd și la universitate, dar excesiv de autoritari, fără tact pedagogic, fără căldură umană în raporturile lor cu elevii. Acești „ani trîști de școală” (*Ex voto*), D. Anghel îi petrece în Institutul particular al lui Caracas (clasele I și a II-a primare), în Institutul Pedagogic al lui Al. Lambrior și în Institutul Unite (clasele a III-a și a IV-a primare și clasele I — a III-a secundare) și în gimnaziul „Alexandru cel Bun”, unde absolvă clasa a III-a secundară (în anul școlar 1888—1889) și urmează clasa a IV-a (în anul școlar 1889—1890), fiind declarat repetent. A mai frecventat în primăvara anului 1888 Academia de Belle-Arte din Iași.

Impotriva spaimelor și complexelor, copilul și adolescentul a găsit remedii în lumea grădinii de la Cornești și în lumea basmelor, povestite de o Șeherezada a sa, dar mai ales în prietenie. Mult timp, Mitif a căutat aproape cu disperare prietenia celorlalți. Paginile memorialistice și corespondența sa îi pomenesc rînd pe rînd pe Paul Zarifopol (văr, mai mic cu trei ani decît el), pe Gheorghe sau Lilică Livaditti (se pare, tot văr, „prietenu bun” din *Ex voto*), pe Alexandru Blancfort, pe botosănenii Artur și Raul Stavri, Al. Smeiș și Ion Păun-Pincio.

Rămăs repetent în 1890, Anghel se decide să renunțe la obținerea certificatului de absolvire. În luna octombrie, el debutează cu o poezie în revista „Contemporanul”, de al cărui cerc se apropie, precum toți tinerii din acea vreme.

Va mai rămîne în Iași pînă în februarie 1891, cînd pleacă spre Paris, unde se alătură la studii fratelui mai mari. Prima etapă a călătoriei se desfășoară în Italia, în compania lui Ion Păun-Pincio. În Franța, D. Anghel cîștine, cu interurperi, pînă la începutul anului 1902. De departe,

el urmărește viața literară din țară, trimițînd din cînd în cînd revistelor poezii originale și traduceri. În ultima parte a sejurului parizian, el se împrietenește cu pictorii Kimon Loghi și G. Petrașcu și cu ardeleni Sextil Pușcariu, Virgil Cioflec și St. O. Iosif. Cu acesta din urmă, întors în țară, D. Anghel contribuie la reparația „Sămănătorului”, la care va colabora pînă în 1908. În 1905, vede lumina tiparului primul său volum de poezii *In grădină*, urmat în 1909 de *Fantazii*. Cu St. O. Iosif, blindul autor al *Patriarhalelor*, traduce versuri de Paul Verlaine (în volum în 1903) și de H. Ibsen (1906). În 1907, cei doi prieteni publică în „Viața românească” poemul dramatic *Legenda funigeilor*, urmată de comedia de salon *Cometa* (1908). Concomitent, revista ieșeană le publica, sub pseudonimul A. Mirea, cronici umoristice, adunate în *Caleidoscopul lui A. Mireu* (vol. I—1908, vol. al II-lea — 1910). Cu același pseudonim sau cu numele real al celor doi scriitori, apar două volume de proză — *Portrete* (1909) și *Cireșul lui Lucullus* (1910) — și alte traduceri din Al. Dumas, La Fontaine, Fr. Halm, Th. de Banville.

Prietenia dintre D. Anghel și St. O. Iosif sfîrșește însă tragic, primul făcîndu-se vinovat de destrămarea căsniciei celui de-al doilea, o căsnicie, de altfel, foarte șubredă.

Ostracizat pentru această faptă în lumea literară, cu atît mai mult cu cît suferința lui Iosif era mai mare și mai vizibilă, Anghel răspunde printr-o activitate frenetică: tipărește mai multe volume de proză — *Fantome* (1911), *Povestea celor necăjiți* (1911), *Oglinda fermecată* (1911), *Triumful vieții* (1912) și *Steluța* (1913), colaborează la foarte multe ziare și reviste, se zbate pentru înființarea Societății Scriitorilor Români, fiind ales vicepreședinte, este numit inspector al artelor. (Cele două funcții îi vor aduce atacuri furibunde în presă, printre adversari numărîndu-se G. Ranetti, T. Arghezi și Ion Vinea.)

D. Anghel cu Natalia Negru

În 1911, „fatalitatea sinistră” face ca hotelul Luvru, unde locuia, să ardă, în incendiu dispărîndu-i, pe lângă amintiri dragi, și manuscrise prețioase: două romane, o piesă de teatru și un poem de peste 700 de versuri. Pierderea ireparabilă l-a deprimat puternic, încît va trebui să petreacă mai multe luni în sanatoriul „Elisabeta”. S-au adăugat, apoi pe înțelegerea conjugale (se căsătorise între timp cu Natalia Negru, fosta soție a lui St. O. Iosif), care, în cele din urmă au dus la ceea ce presa a numit „drama de la Bucurieni”. La 27 octombrie 1914, în timpul unei dispute, D. Anghel a folosit, pentru a-și intimida soția, revolverul, rîndu-o ușor, prin ricoșeu. (Locul rănii exclude orice intenție omucidă). După ce a pansat-o pe Natalia, poetul și-a tras un glonte în piept. Rănit grav, dar nu mortal, a fost transportat la Iași, unde s-a aflat sub îngrijirea fratelui său, medicul Paul Anghel. Refuzînd practic să trăiască în continuare, D. Anghel s-a stins la 13 noiembrie. Pe ultimul drum, a fost condus de cîțiva prieteni și admiratori, iar la mormînt, în cimitirul „Eternitatea”, a vorbit Mihail Sadoveanu.

Deși în tinerețe a frecventat cercurile socialiste, unde se propovăduia „arta cu tendință”, deși mai tîrziu colaborează la „Sămănătorul” și la „Viața românească”, unde se cerea artă cu tendință națională și împlinirea „datoriei” față de cei umili și necăjiți, D. Anghel se raliază în fapt celor care susțin autonomia estetică. „Literatura trebuie să fie numai estetică și numai realizare artistică” —

Un cîntec etern

și-l amintea spunînd M. Sadoveanu. Cu același prilej, poetul adăuga: „Ce talent? [...] Nu recunosc așa ceva. Nu există decît inteligență, muncă și stăruință [...] Cei lipsiți de inteligență, cei ce nu știu ce vor, cei care n-au ambiție și stăruință nemărginită nu vor putea realiza nimic serios. Aceștia nu sînt artiști”.

Primul volum de versuri, la care poetul a lucrat peste zece ani, se caracterizează printr-o extraordinară transparență, dată de acordul perfect dintre atitudinile eului liric, motivele în care ele se relevă și forma artistică. Subiectivitatea lui Anghel este preponderent modernă, respingînd, în același timp, egolatria romantică și demisia parnasiană. Și trăirile sale au o anumită nouitate. Poetul e un senzitiv, luînd în posesie realul mai ales prin simțul olfactiv. Mobilitatea percepțiilor imprimă stărilor de spirit un caracter difluent, accentuat de aspirații nedefinite, de înclinația către inefabil și mister. Climatului obișnuit este cel de morbiditate, întrucît inexorabila trecere, moartea, nu dezvoltă la Anghel o revoltă luciferică ori extaz, ci un frison epidermic, o hemoragie blindă, melancolică, stări de evanescență și alienare. Era firesc ca universul floral să se ofere mai întîi unei atare sensibilități. Grădina lui Anghel are, în acest sens, o dublă valență. Ea este mai întîi grădina-arhetip, paradisiacă, ce desfășoară simțurile. Ca întreg sau prin elementele componente, ea provoacă o stare de „beție”, de „vraja”, de „toropeală dulce”, atîngînd uneori treapta elanului panteistic, precum în *Farmec de noapte* și în *Liniste*. Adevsea, jubilației simțurilor i se asociază și una intelectuală („gîndurile blinde”). Dar grădina este și locul extincției, al „agoniei neîntrerupte”, unde măghirani „se trec în taină”, unde floarea soarelui „se scutură și își despoaie / Po-doaba razelor apuse”, unde „un trandafir murînd, se farmă pătînd cuprinsul ca o rană”. În acest univers fragil și îndurerat, spiritul e cuprins de impulsii contradictorii, de milă și compătimire, de un vag dor de „liniste”, dar și de dorința de consolare printr-un cîntec „etern ca murmurul fîntînii”.

Volumul *Fantazii* aduce o schimbare la față a poetului. Teama „de lume, de moarte, de uitare”, care în poemul *In grădină* era izvorul morbidității, se distilează acum în retorte mai complicate, transformîndu-se în elegie pură, în reveria unui altundeva și chiar în contrariul ei, în fantezia lejeră și plină de grație. Și cizelarea artistică este acum mai evidentă. De altfel, volumul se deschide cu un *Imn* dedicat cuvintelor. Conștient de eufonia „împărecherilor de

verbele” mussetiene și, mai ales, de la piesele „miliardarului de rime” Edmond Rostand, încercînd și reușind să încetățenească la noi un compus rar dintre un lirism sentimental și o vervă spumoasă, care valorizează vorbirea colocială și aspectele de ultimă oră ale realității.

În această direcție se încadrează și *Caleidoscopul lui A. Mireu*. Inițiat cu intenția de a înobilă o specie subliterară (cronica rimată a faptului divers social și politic), printr-un umorism de bună calitate, prin fantezie și prin arhitectură clasică (se utilizează foarte mult hexametru homerice și sonetul), *Caleidoscopul* devine treptat și un roman în versuri, avînd în centru un erou care este și o figură generică (Poetul), și autorul însuși. Printr-o latură a sa, această operă deschide un drum în poezia românească, pe care va merge G. Topirceanu, prin altele va influența linia modernistă, începînd cu Ion Minulescu.

Avînd în vedere aceste două ultime ipostaze ale poeziei lui D. Anghel, caracterizarea lui drept „poet al florilor” se dovedește simplistă și cu un efect nefast în receptarea ei de către publicul larg. Dar același efect îl are și caracterizarea lui exclusiv ca poet. În volumele *Cireșul lui Lucullus* și *Portrete*, semnate împreună cu St. O. Iosif, dar aparținîndu-i în proporție hotărîtoare prin stil și prin inspirație, în *Fantome*, *Povestea celor necăjiți*, *Oglinda fermecată*, *Triumful vieții* și *Steluța*, se in-

fondul principal

al culturii române

slove” și de lunga istorie depusă în ele, Anghel le este recunoscător pentru „credința” lor, pentru puterea lor de evocare și de expresie, pentru virtualitățile lor poetice, cauțiune a propriei dăinuiri: „Cuvinte, juvaere, ecouri depărtate / Al altor suferințe și bucurii — cuvinte, / Cu voi trăiesc trecutul și clipa care bate, / Și viața care-ncepe dincolo de mormînt”. Motivul creației revine în paginile volumului, cînd direct confesiv, cînd aluziv încîfrat în simbol. *Darul valurilor*, *Visătorul*, *Visul unui Nibelung*, *Metamorfoză*, *Ale-sul* sînt astfel, profesii de credință ale artistului aflat „în căutarea unei forme desăvirșite și eterne”.

Fără teamă de a greși, se poate considera ca o a treia ipostază a poeziei lui D. Anghel aceea „amirescă”. (În acest sens s-au pronunțat atît critici care i-au cunoscut pe cei doi scriitori — N. Iorga, Il. Chendi, M. Dragomirescu, G. Ibrăileanu și E. Lovinescu —, cît și cei din perioada interbelică — G. Călinescu, Șerban Cioculescu. Doar Vladimir Streinu a pledat în favoarea unei colaborări reale, a unei contribuții egale a fiecăruia dintre ei.)

Poemul dramatic *Legenda funigeilor* se distinge prin componenta lirică, prin expresia unor stări de suflet contradictorii și prin imaginea unei lumi misterioase, țesătură inextricabilă de corespondențe și relații secrete între lucruri. *Cometa*, în schimb, pleacă de la „pro-

tilneșc, e adevărat, multe poeme în proză, precum și bucăți propriu-zis lirice. Dar, alături de ele, se remarcă și schițe și nuvele, portrete, secvențe romanești sau eseuri.

Evocările plastice ale unor locuri și oameni — Iași de la 1880 în *Fantome*. Parisul din „la belle époque” în *Povestea celor necăjiți* — anunță proza lui Ion Vinea și mai ales pe aceea a lui T. Arghezi. Remarcabile sînt și „fanteziile” *Fluturul morții*, *Culegătorul de stele căzătoare*, care și-au găsit numeroși imitatori, imediat după publicare.

În sfîrșit, ultimele proze ale lui D. Anghel, rămase în periodice, precum *Domnu' Hube*, *Dantura*, *Retorul*, *Coco*, *Doctorul*, *trăsura*, *vizitiul și caii* ș.a., în care ficțiunea este tot mai mult dislocată de discursul minuțios descriptiv, analitic, împletit cu un sarcasm rece și cu un umor negru, aproape absurd, par să prevestească experiențele moderniste ale unui Urmuz.

În toată opera sa multiplă și proteiformă, Anghel a reușit să suplinească deficitul de forță creatoare cu inteligență artistică, cu fantezie, cu o problematică umană complexă și nouă, cu un stil inconfundabil, încît evaluarea lui G. Ibrăileanu — „opera sa de maturitate este operă eminentă și în sine și din punctul de vedere al dezvoltării literaturii noastre” — se poate susține și astăzi.

Victor DURNEA

ca murmurul fîntînii

„Omul de abanos” și eșecul mișcării socialiste

Povestea unui mușuroi a apărut inițial în revista „1907” (numărul 30 din 20 iunie 1910). În numărul următor al aceleiași reviste, se publica Altă poveste, care avea în centru gruparea ieșeană radicală, condusă de G. Panu. Ambele „povești” au fost incluse de D. Anghel în volumul Fantome (1911), care, sub forma unor poeme în proză, ascundea un miniatural „Bildungsroman” și, totodată, o frescă sentimental-melancolică a Iașilor ultimelor decenii ale veacului trecut.

La apariția lor în revista menționată, ambele „povești” au stîrnit reacții puternice, unele elogioase, altele critice. Acestora din urmă, poetul le-a replicat în două rînduri, în cotidianul bucureștean „Seara”, prin Răspunsul unui iconoclast, la 10 iulie 1910, și prin Povestea poveștilor, la 17 iulie 1910.

Dintre criticii lui D. Anghel, reține atenția socialistul P. Zosin, care, în ziarul ieșean „Opinia” din 4 iulie 1910, îi reproșează „chipul ultra-ireverențios” în care a descris cele două mișcări politice, „aprecierile crude și nedrepte” la adresa unor personalități ale epocii, „tendința de a coplesi în ridicol” totul, „antipatia pentru proletari”, simpatia pentru „tinerimea generoasă” (care a „trădat” partidul socialist, trecînd la partidul liberal) și inexactitatea comparației dintre cercul socialist condus de I. Nădejde și un mușuroi.

În aceste reproșuri trebuie căutată explicația faptului că în ultimii 50 de ani Povestea unui mușuroi n-a fost selectată în nici una dintre edițiile scrierilor lui D. Anghel și că, atunci cînd a fost publicată într-o antologie (Amintiri literare din vechea mișcare socialistă. 1870—1900, ediție de Tiberiu Avramescu, Minerva, 1975, pp. 395—398), anumite pasaje au fost eliminate.

Pentru autorul Poveștii unui mușuroi, evident, mișcarea socialistă condusă de I. Nădejde are un sfîrșit lamentabil, ceea ce explică doza mare de ironie și de sarcasm a evocării.

Cauzele eșecului sint amintite în trecut (inexistența proletariatului în România, adoptarea ca program a „căii legale”), dar reies și din portretele participanților la întrunirile din „casa din Sărărie”, participanți animați unii de setea de parvenire, iar alții de interese secundare — curiozitate, prietenie, admirație pentru figurile proeminente etc.

Autorul trece sub tăcere numele celor portretizați, dar citiva pot fi recunoscuți ușor. Fără îndoială, „omul de abanos” este I. Nădejde, iar „singura cetățeană a partidului” este Sofia Nădejde. Cel care „purta pe umeri un cap de șeic arab”, viitor ministru liberal, este V. G. Mortun. Unele probleme ridică identificarea „omului ce stătea deoparte învăluit în legenda lui nordică”, el putînd fi C. Dobrogeanu-Gherea, dar și C. Stere, acesta stabilindu-se la Iași cu puțin înainte de plecarea în Franța a lui D. Anghel. Cît despre „figura jovială de silene marine”, s-a spus că ar putea fi G. Diamandy.

Însă de un interes deosebit pentru noi rămîne introducerea acestei „povești” — paralela dintre cercul socialist și mușuroi, dintre om și furnică —, paralela în care D. Anghel se relevă un veritabil moralist.

Eșecul mișcării socialiste conduse de „omul de abanos” probează că omul nu e nici furnică, nici mașină, că are o personalitate, un nivel de inteligență, supuse înriuririi timpului. Dar, în acest caz, toate idealurile altruiste, socializabile, susceptibile să-i unească pe oameni într-o acțiune comună, sint sortite eșecului. Și dacă ele sint astfel, omul trebuie să renunțe la ele?

D. Anghel punc, deci, în evidență în Povestea unui mușuroi existența unei dileme fundamentale, pe care refuză să o rezolve, dîndu-și seama că, alegînd oricare dintre cele două alternative (ideal—personalitate), omul ar pierde ceva foarte important. Aceasta explică tristețea ce învăluie textul, notele elegiace, accesele mizantropice, tonurile sarcastice.

Împreună cu St. O. Iosif

ce avea mai scump, să rupă cu părinți și rude pentru izbîndirea cauzei. Dacă i s-ar fi cerut să coboare în popor, nu s-ar fi dat într-o parte de la acest apostolat și, oricum, neputînd face mai mult, precum avea inima deschisă pentru cei ce sufăr, avea și mină darnică și bunăvoință nesfîrșită. Era, în orice caz, superioară tineretului de astăzi, mai puțin egoistă poate, mai iubitoare de oameni, mai puțin pizmașă și lacomă și mai puțin grăbită de a ajunge. Era mai mult respect și aproapele nu era ca astăzi un concurent eventual, o piedică care trebuie abătută, o gură mai mult care cere pine.

Pe lângă aceștia erau sentimentalii pe care legături de prietenii îi aduceau și-i legau de partid și care fatal erau să se desfacă mai ușor. Mai erau și admiratorii omului acela care stătea deoparte, învăluit în legenda lui nordică, înnobilit și mărit de suferințele lui, aureolat de strălucirea frumoasei lui inteligenți.

Aspectul obișnuit al întrunirilor se schimba însă, luminile se înnulțeau după ferești, grămada aceea de capete imberbe ori bărboase se tripla și toate căpătau o aparență deosebită, cînd era anunțată sosirea celui mai iubit dintre toți, al [sic!] celui ce pe atunci purta pe umeri un cap de Șeic arab, cu barba creată, cu sprîncele stufuoase, cu dinții mai albi ca fildeșul elefanților. Straiul lui era simplu: veston de artist, cravată lavaliere care flutura la mișcarea gesturilor, cu ochii scăpărători, vorba caldă și toate atitudinile de tragedian rămas neangajat. Avea ceva din Mounet Sully, un Mounet Sully boem și romantic la debutul carierei lui. Strîngerile de mină nu mai conteneau, fildeșul dinților strălucia ca un fulger permanent, suris rămas mai pe urmă tic, tic devenit podoabă profesională. Vorbele lui ridicau urale entuziaste și era darnic la vorbă, iar vorba lui suna argintiu, precum sunau și arginții pe care-i risipea ca un adevărat Cresus. De altfel, cînd venea el, întrunirile, după ce omul de abanos închidea ședința, se prelungeau pînă tîrziu, după miezul nopții, turbulente și vioaie, în vreunul din restaurantele ospitaliere en vogue pe vremea aceea. Erau și sectari intransigenți, încăpăținați și stupizi, bucheri ai dogmei, canibali de burghezi, extremi în toate și care erau nesuferiți. Revăd, de o pîldă, o frunte îngustă, cu părul în sus ca ghimpul ariciului cînd e excitat, cu pleoapele ca două cheutori vechi din care stă nasturul să cadă, cu gura ca friptă de un ardei prea iute, care căuta să se manifeste cu orice preț și în orice ocazie. Era mai indignat ca un biftec de balenă și mai sinistru decît un chiparos și totuși era considerat, și nu știu pentru ce, cum nu știu nici astăzi, cînd au trecut mai bine de douăzeci de ani, și probabil că n-am să știu niciodată.

Și pe cîți alții nu-i revăd: unii posomorîți și tăcuți, alții vehemenți și gesticulatori, chipuri timide și fețe exaltate, barzi începători cîntînd dureri închipuite, prozaatori neindeminateci care își făcuse reputația printr-o simplă și săracă nuvelă, oratori de mahala și oratori de catedră, furibunzi și epileptici, filozofi și teoreticani, publiciști fără cotidian, spioni fără conștiință, salariați din casa comunității, pensionari minori și tot gunoiul și toată pleava de mahala și de circumă, alături de visătorii și idealiștii anilor tineri, și toată turpitudinea și inconștiența, umăr la umăr cu tot romantismul vinătorilor de himere.

Și așa a dăinuit și a crescut furnicarul, a adus fiecare pînă la un timp ce a putut din prisosul ori din lipsa lui, mărgea cu mărgea risipită, la răstimpuri a luat drumul casei comune, furtunile nu i-au abătut, întîmplările pînă la o vreme nu i-au întors din cale și fiștecare, ca furnicile acestea pe care le vîd cum urcă și coboară izvorînd din scorburile adînci ale copacului acestuia vinjos ce mă umbrește, au urcat și ei, explorînd pînă departe scorburile și ramurile arborelui social, din viața și sub umbratul căruia trăim cu toții. Dar cei mai mulți năzuind spre vîrf, spre ramura a cărei frunză stă deasupra, veșnic drăgostită de soare și lumină, au uitat de mușuroiul acela ce-i aștepta sub umbratul amar, de mușuroiul trist unde viața misună, de grămada aceea de țărîna ridicată la suprafața pămîntului ca un ostrov din mare, de muntele acela în miniatură, plin de gan-guri obscure în care atîția robi încovoiți grămădesc bogățiile ca în niște grîrare, și nu s-au mai întors de unde au pornit...

Lentila fărîmată printr-un joc al întîmplărilor și-a pierdut razele și fiecare fărîmătură de lentilă a căutat să împrăștie raze pe socoteala ei.

(continuare în pag. 8)

Povestea unui mușuroi

Visam sub umbratul unui nuc, copacul acesta ce stăruie, întinzîndu-și treptat umbra lui ocrotitoare peste capetele blonde ale nepoților aceluia ce l-a sădit. Un miros amar și puternic plutea sub ramuri și de-a lungul trunchiului, din peșterile copacului bătrîn, din rîndurile adînci ce le sapă vremea în lemn ca și în toate cele, din scorburile în care apa se adună ca în niște cupe tînuite, un șir de mărgelile negre își întretăia mersul, unele urcînd și altele coborînd grăbite, spre un mușuroi plin de activitate.

Și stînd așa, sub catifeaua verde a umbratului cu miros amar, mă gîndeam ce fir misterios și nevăzut poate să lege lumea aceasta mărunțică și neagră. Avea un alt scop activitatea aceasta necurmată decît aceea a luptei pentru existență? La capătul acestor sfîrșiri nu era altă răsplătă decît aceea a pîntecului satisfăcut? Știam că și la ele, în organizarea lor socială, sint scelvi precum și privilegiați, dar cum ajung să dăinuiască și să-și reintocmească subreda și ingenioasă lor cădîre plină de subterane obscure, necontenit, orice neajunsuri ar fi să le lovească și să le împrăștie, asta n-am putut să mi-o explic niciodată.

Mărgea cu mărgea, de pretutindeni, treacă în ropot un escadron grăbit în galop, abată-se puterea unui uragan sau stăruie răbdarea încăpățînată a unui gospodar și mărgeasa risipită înviorînd din nou, boabă cu boabă, și se face șir, și stele negre ca niște raze risipite se adună în același centru.

Au ele vreun ideal la capătul atîtor sfîrșiri și dacă-l au, ființa aceasta superioară, Omul, de ce nu poate trăi pînă la sfîrșit la un loc, cînd s-a adunat în virtutea aceleiași idei, împrejurii și în speranța aceluiași ideal? Să sufere ele de-o lipsă completă de personalitate, să fie oare un nivel de inteligență, să n-atăbe vremile și împrejurările nici o înclîdire asupra dezvoltării eului lor? Căci e cu neputință de crezut că fiecareia i se întîmplă același lucru, că suferă de aceleași dureri și bucurii și că, prin urmare, trebuie să se dezoite la fel.

Aceștea le gîndeam, urmîrînd înviorarea neagră a mărgelilor, și fără voie mi-am adus aminte că am făcut și eu parte dintr-un mușuroi ca atîția alții, că din nenumăratele străzi ale tăcutului Iași, ne strecuram misterioși, ca niște umbre, spre dealul Sărării, către un mușuroi ce se alcătuisese acolo și care astăzi s-a risipit, precum dispare un ostrov, acei cei mai mulți din acei ce-l alcătuiseră viață încă, stăruind tot mai mult în afirmarea lor personală și a micilor lor ambiții și năzuinți.

Ș-am revăzut atunci ca într-un vis străzile strîmte și tăcute, cu finare care clipească ca niște ochi somnoroși, am revăzut seri de iarnă stăpînite de zăpadă și în bătaie de vînt zăgrăvind umbre viorii după ele, siluete înfrigurate, întînd din greu prin troian. Am revăzut alte seri tulburătoare, cînd mirosul puternic al florilor urcă de după ziduri și îndeamna la dragoste, aceleași siluete ciudate, întîlnindu-se misterioase la răsărit și, două cite două, trei cite trei, strecurîndu-se cu pași fericiți într-o casă tînuită...

Siluetele de atunci, precum s-au schimbat la suflet, s-au deformat și la trup: pletoșii mindri de podoaba lor au devenit chei, subțirii burtoși, burtoșii subțiri, pe unele nasuri au încălecat ochelarii, miopii au devenit prezbiți, prezbiții miopii în raport cu situațiile, pingeaua apostolică a străbătut destulă cale și, plictisită, s-a urcat

în echipaj, și, în sfîrșit, fiecare a făcut cum a crezut că e mai bine, dovedind încă o dată că nu vremurile sint sub cirna omului, ci bietul om sub vreme.

Au făcut în așa fel, că umbrele acele, ce întovărășeau siluetele de atunci în serile friguroase de iarnă ori în mirositoare seri cînd parfumurile urcau de după ziduri, ar sta nedumerite astăzi, și s-ar sfîi să-și mai urmeze stăpînul. Eu le vîd însă, așa cum erau, și le zic de la răsrucea unde le-am chemat acuma: puteți să vă duceți și să vă amestecați cu umbra a căror ființă sunteți, că nimeni nu mai are nevoie de tovarășia voastră și umbra celor de astăzi și-ar bate joc de voi.

Și iată-i înăuntru pe cei de atunci. Un miros puternic te lovește de la intrare, mirosul particular al plebei, extractul poporului, care face parcă să strîmbe din nas pe aristocraticul și rafinatul Lassale, bunul vecin al leoninului Marx și al intransigentului Engels, care vegheau ca un brehan neadormit sub umbra steagului roș din casa negrului amfitrion. Pe bănci, citeva lăvicere problematică, sub tavanul scund o lampă cu coviitur de tînichea, în față un fel de catedră, pe pereți manifeste și proclamații și peste tot o perdea de fum nu de tîmie ca în comunitățile vechilor creștini, ci de tutun rău mirositor, după care capete imberbe de minori, frunți înguste de sectari mincate de lepra părului, ochi furioși de nebuni, guri negre ca intrarea hrubelor ori mini epileptice de nevropați se agită, își schimbă locul și viforează, formînd obicinuitul auditor.

Vociferasele și frumoasele idei ce aveau să slujească mai tîrziu de trampolină viitorilor bărbați politici, erau tronate și trombonate îndeosebi, — după ce omul de abanos deschidea ședința —, de o figură jovială de silene marin, cu ochi apoși și albaștri, pleoape acuatice, calchiat parcă aidoma după un tablou de Böklin. Brațele scurte, cu gesturi strîmte în lături, ca de matroană adipoasă îngrășată în ghiniceu, cu extremitățile mici, obișnuite celor grași, zgomotos și agitacat ca o coțofană, și turbulent ca un ventilator. Teoriile lui Marx sau ale lui Engels nu mai aveau nici o taină pentru el și mai tîrziu programul de la Erfurt devenea în vorbele lui ca un talisman binefăcător, un nevent miraculos, un fel de panaceu universal. Inteligent și neobosit la lucru atuncea, precum urmează a fi și acuma, simpatic, oricum, de multa viață ce o purta în el, între toate figurile fatale și sinistre ce se strîngeau acolo, acest der-viș tourneur care vorbea în toate ocaziile, era pe atunci un factotum, un fel de secretar general al furnicarului, funcție pentru care probabil avea o vocație și care pînă la sfîrșit s-a adevărit, căci într-adevăr organul lui neobosit a creat funcțiunea.

O siluetă de femeie apărea și dispărea ca o regină a furnicarului, singura cetățeană a partidului și mare scriitoare pe atunci, ca singura ce era de genul ei. Contemporanul, acest întirim al atîtor lumi uitate și atîtor scriitori dispăruți, păstrează încă urma activității ei zadarnice și nerodnice.

Moțiuni peste moțiuni se votau, comitete și subcomitete imaginare din toată țara se formau, prieteni și tovarăși dădeau vești de mersul acestor îndepărtate insule, și numai proletariatul nu exista încă. Și printre aceștia, toși, o serie de tineri, odrasle ale micii burghezii avute, elemente culte și idealiste, crescute în religiuena literaturii rusești și a cărtilor lui Jules Vallès, veneau cu inima deschisă și plină de un umanitarism dujos să ia parte la aceste întruniri. Tinerimea aceea ce nu cunoștea viața, în care ambițiile dormeau încă, dacă ar fi fost în altă țară unde i s-ar fi cerut o jertfă imediată, cred că n-ar fi stat în cumpănă să-și sacrifice

Viol asupra memoriei

„Nu știu ce este această carte... Un viol asupra memoriei, un scalpel operind nemilos, o călătorie sau descoperirea paranoiei și schizofreniei? Nu știu... Mă chină să aflu, să trec dincolo de barierele autocenzurii, cenzurii, decompensărilor sau exaltărilor. Momentul nu pare prea potrivit; orice introspecție își are nu-i așa? partea de masochism rezervată individului supus propriei sale istorii. Măcar atita lucru, tot am învățat: simțem liberi să fim ceea ce sintem”. Puțin din toate, dar, mai ales, manifestarea faptului de a fi liber prin ceea ce este ca scriitor se cuprinde în romanul de debut (atit de întârziat!) al lui Dorin Spineanu. *Zile sălbatice* (Editura Institutului European, 1992), este și un viol asupra memoriei, și un text-scalpel, operind (cît de dureros? cît de nemilos?) într-o interioritate fragilă, dăstiland esențe romantice, în continuă pendulare la limita delirului halucinatoriu și a pierderii elementelor de contact cu realitatea (nu cu realul, care e altceva!), este și efort al depășirii pragului dincoace de care e compromișul și dincolo de care e fantasma libertății individuale totale, anarhice; înainte de toate însă, cartea lui Dorin Spineanu descoperă „adevăruri” pentru a le contesta în numele unui „adevăr” des-

pre care personajul-narator nu știe și nu află nimic. Lecție bine învățată: nu contează adevărul, ci numai calea căutării lui.

Aici se ascunde drama scriitorului care apelează la formula textului personal, a jurnalului românesc; rostind (scriind) eu, ficționarul își creează iluzia perfecției expimării a ființei interioare și, implicit, a descoperirii adevărului pe drumul cel mai scurt, deși cel mai periculos (emirul, nu?): în fond, o înșelăciune sau, mai bine, o (auto) înșelare. Lucid, scriind despre sine cu o sinceritate rece, tăioasă și cu o necruțare care trimite la „bolnavii” prozei românești a deceniului patru (M. Blecher, Anton Holban, H. Bonciu, C. Fântăneru, Mihail Celarianu, Eugen Bălan), personajul-narator din carte își asumă toată aroganța („Eram Borges al Balcanilor, căram tot atit talent pe cîtă lene, scriam texte scurte, percutante, pline de inteligență, rafinate și reci ca un cuțit proaspăt”), toate riscurile, toată „minciuna”, dar și toată superbia de a se identifica numai într-o lume a cuvintelor, de a se supune fatalității trăirii în și prin text; eu din roman s-a școlit bine în compania insului care privește ușor sentimental (discret ironic?) de pe coperta a patra, după ce va fi comis,

înainte de asta, semnînd „Dorin Spineanu”, un atentat grav la (non)identitatea persoanei din text: „Sigur, a vorbi despre tine — și nu neapărat în termenii psihiatriei moderne — este un act grav cu grave (știu eu ce spun) consecințe eliberatoare. Fals compensatorii, generatoare de stări tensionale, pînă la limita de sticlă a schizoidiei. A vorbi, a scrie despre tine nu înseamnă nici a fi, nici a avea, nici a face. A scrie înseamnă a vedea înăuntru. A vedea monstruozițiile, diformul, infernul... pentru că plâsmuirile noastre plutesc în afară, peste noi, ca o protecție fragilă de care ne tot înconjurăm, visînd, creînd”. Și așa adăuga: a vorbi despre tine, a scrie despre tine nu înseamnă a te elibera de obsesiile, angoasele, amintirile, fantezmele, imaginile, visele (suavitățile, nu?) și coșmarurile (terifiantul, nu?), ci a te închide din ce în ce mai profund, definitiv, în cercul lor.

Asta în ceea ce privește personajul-narator al romanului. Cît despre autor, acesta e supus unui alt risc, dovedit, de altfel, și în cazul lui Dorin Spineanu, pentru că, iată, nu sînt puține persoane (și încă din cele ce-și zic „avizate”: recenzenti, colegi, amici și inamici) care îi confundă pe cei doi. Amicii și inamicii (literari și nu numai) zimbesc subțire în fața aroganței unei fraze citate pe coperta a patra a cărții, aceea în care personajul își spune „Borges al Balcanilor”, ins talentat care scrie „texte scurte, percutante, pline de inteligență, rafinate și reci ca un cuțit proaspăt”; înscenarea, altfel bine gîndită, a copertei în cauză răspunde perfect felului de a fi (și de a gîndi) în/despre lumea literaturii al lui Dorin Spineanu: el știe, pe de o parte, că e liber să fie ceea ce este numai intrucit scrie și, prin aceasta, se identifică în limitele (pe care și le poate alege) ale lumii literaturii, iar, pe de altă parte, ins incomod, „contaminat” de agresivitatea (față de sine) a propriului personaj, este necruțător cu acea lume pe care o iubește la fel de mult pe cît o disprețuiește; și ce-ar fi greu de înțeles (și de acceptat) aici? Apoi, mai sînt și recenzenti, cititorii „avizați” care comit gafa (carte puțină, belele multe) de a crede că personajul romanului e totuna cu autorul său: și ce-ar fi mai periculos (și zice o tinără tocmai în „România literară”: mai fals

decît un asemenea individ circulînd liber în imediata noastră (i)realitate? Dar totul se petrece în (manu)scris, într-un labirint de texte personale (*Puzzle, Kerosen, Jurnal, Zile sălbatice*) care identifică fragmente din mozaicul vieții protagonistului, al traiului său mai exact, conturînd un eu, o metaforă în fond, oricite — evidente — asemănări i-am găsi cu individul ce răspunde la numele de Dorin Spineanu. Aici se află și motivul pentru care cărțile sale (ca și cele ale lui Luca Pițu, Leonard Oprea, Paul Grigore, Dana Maria Manu) n-au avut acces la tipar în vremea dictaturii: era (și pentru unii, cum se vede, este încă) inadmisibil să fii (pe deplin) liber și chiar să fii prin (simplu?) fapt de a scrie. De a scrie bine, adică; pentru că un scriitor prost nici nu are ce face cu libertatea.

Ioan HOLBAN

Peisaj de Călin ALUPEI

Impresionante sînt, în aceste încrîncenate zile ale conflictului de o excepțională gravitate din Transnistria, măturările vechi de cîteva decenii, ale senatorului Mihail Condruș, dintr-un manuscris care mi-a căzut în mină și care urmează să fie tipărit. Acum, cînd colosul de la Răsărit pare că și-a dat duhul, în convulsii care încă se dovedesc primejdioase, anchesta-document intitulată, semnificativ, *Granița roșie* își amplifică, o dată mai mult, rezonanța.

Există, în lumea asta în care prea puține sînt cum ar trebui să fie, locuri de la care Dumnezeu, parcă, și-a întors fața. Sînt ținuturi asupra cărora, s-ar spune, apasă un blestem. Despre martiriul îndurat de-a lungul vremii, românii transnistrieni ar putea depăna o prelungă, sfîșietoare ieremiadă. Peste viața lor chinată imperiul Răului și-a pus pecetea, o pecete roșie ca sîngele vărsat cinava, în nopți și nopți de groază, la Nistru.

Rafale de migralieră, explozia unor grenade — cite un vaiet. Și apoi, tăcerea. Ca într-un scenariu macabru, pe fluviul care — sintem în zilele tulburii ai anilor '30 — desparte orînduiri de semn opus, se săvîrșește repetabilul coșmar. Dintre cărțile în care sînt evocate aceste grozăvii, îi vine număladecît la mîntie *Razonica*, lui Ghe. Mădărescu. Și asta, o dată cu lăsară intinericului, fugarii, tirîndu-și spaimădeci într-un soi de irasă a disperădejdii, încercau să scape de vitregia aprigă a „maicii Rusii”. Sub dominaanta ierăbră a temei iăbră, răpeda era oărecum estompădă, privădă cu un ochi detașat, fără prea multă compasiune. Înă căvărul refugațiilor care, cu orice riscuri, căută să evadeze din „parădăsi” bolșevic e agăduitor chiar și într-o relatăre lipsită de artificii narative.

Sînt orări, la a căror amintire, cu spăsu crăncăriului, este inimii durere. Un masăcu pus la cale și executat cu un înăforător cinism. Un sir nesădă de atrocități. O monstruoșitate. Oamenii ucăși cu

sînge rece în sfînta noapte de Paști. Cadavre devorate de haitele de ciini. Copii plîngînd spasmodic după mamele impușcate sub ochii lor. Femei ajunse la liman fără soț și fără prunci. vînăți cu sălbătice de „grănicerii roșii”. Și așa mai departe... Mîna lungă și nemiloasă a „revaliutiiei” se întinde, hain, pînă pe malul românesc. Unde încetează civilizația și unde începe barbaria? Teroarea comunistă dă, încă de la începutul deceniului al treilea, nelinistitoare semne de expansiune.

Coșmarul (i)repetabil

Ce s-ar fi întimplat dacă Hitler nu ar fi declanșat urgia cruciadei antibolșevice, spre stepele Rusiei? E o întrebare, care s-a tot pus. În țara lui Ivan cel Groaznic (și a lui Potemkin...), învirtoșarea arbitrarului prevestea încă din anii premergători războiului — e și părerea lui Mihail Condruș — „apropiere dezastrului final”. Utopia leninistă-stalinistă care, ca un Moloh, ceruse și avea încă să pretindă atitea jertfe, falimentează zi după zi, în ritmuri pe care regimul se silește să le țină sub control prin înăsprirea mecanismului represiv. A dictaturii.

Într-un tablou care ne este astăzi binecunoscut, dar care nu era tot astfel atunci cînd a fost întreprinsă ancheta (naiv și incredul, sau numai pragmatic, sau amoral, Occidentul, neîncrăzător în relatările înfiorătoare de la fața locului, se arăta gata să sprijine Sovietele!), e reconstituită o sumbră, greu imaginabilă realitate. Sărăcie cruntă, foamete, strîmbătate. Persecuții tot mai fățișe, deportări masive în Si-

beria (cu supracăsitele vagoane „Stolipin”), incurajarea delatunii (infamie căreia i se va înălța, simbolic, și un monument: Pavlik Morozov). Preoți azvîrliți în temniță și biserici supuse batjocurii (cetățeanului sovietic i se îngăduie, i se impune o singură „mistică”: smerirea în fața noilor idoli, a „Tătucăi”). „culaci” deposeđați peste noapte de agoniseala unei vieți de muncă și osîndiți la pieire în pustietățile Nordului înghețat, intelectuali stigmatizați în discursul stereotip al Partidului, ei neavînd o altă vină decît aceea că le-a fost urșit să nu inspire încredere unei Puteri pe care gîndirea, se înțelege, o incomodează (de aici, strategia diabolică a mankurtizării). Suspiciune și spaimă... Oricînd, o bătaie în usă putea să însemne arestarea și, aproape inevitabil, internarea în Gulag. Mistificarea, ca spectacol deșuheat, sinistru și grotesc deopotrivă, al aparenței: stahanoviștii, zeloșii holdeilor bogate, adeziunile entuziaste, în gesticulații lașe, de o crispanță falsitate. Turpitudinea (și umilința) scandărilor isterice („Șta-lin, Șta-lin!”). În rest, supunerea și amuțirea înfricoșată.

Dar nenorocii care nu au putut să mai suporte regimul de exterminare lentă și insecuritatea perpetuă, românii transnistrieni exasperați de perversitatea manevrelor de asimilare au năzuit să se salveze din cercul infernal al atitor constringeri. Într-un exod pîndit de nesfîrșite primejdii, și-au căutat mîntuirea dincoace de Nistru, unde nădăjdăuiau că existența lor ar putea să (re)capete un sens. Pentru mulți, prea mulți, unda involburată și de atitea ori însingurată a fluviului a fost să fie un lințoiu.

Textul lui Mihail Condruș, a cărui tipărire este binevenită, nu se poate să nu aibă un ecou în actualitatea noastră bîntuită de incertitudini, în aceste vremuri lovite, iarăși, de aberație, de zbucium și de năpastă.

Florin FAIFER

Povestea unui mușuroi

(urmare din pag. 7)

Anii le-a schimbat toate și de ce ar rămîne neschimbăți oamenii, cînd nici lucrurile nu se pot împotrivi vremii, cînd nici umbrarul acesta de nuc sub care stău n-a împrăștiat și nu va împrăști niciodată același joc de umbre și de lumini și nu va adăposti niciodată sub catifeaua verde a umbrei lui amare două gînduri care să rămînă la fel, două capete peste care argintul să nu-și amestece odată strălucirea lui albă printre blondele fire de aur.

Ca pe o fereastră deschisă, vîntul puternic al vieții a intrat în suflete, împrăștiînd ce-a fost.

Vremea și-a întipărit ghiarele în preajma ochilor, și-a sculptat faldurile amare împrejurul gurilor, și-a săpat paralelele adînci pe netezișul frunților, și-a tras neagra estompă sau rumănil pleoapelor, a schimbat fețele, le-a dat unora masca de melancolie a drumetilor ce și-au rătăcit drumul, altora jovialitatea celor ce-și pot satisface orice dorinți, a semănat morți în cale, a cicatrizat răni, a aruncat cenușă peste incendii, a potmolit avinturile, a încovoiat cerbicile și, ca un pictor fantezist, cuprins de o nebunie subită, a intrat în această veche galerie de portrete trecute și cu penelul lui a aruncat culorile la întimplare, a prefăcut lumina în umbre, a mizgălit umbrele cu lumini, a aruncat noapte în strălucirea ochilor, doiliul peste surisul gurilor și toate le-a făcut de nerecunoscut...

Și acum, tu, omule de abanos, pintecosul din alte vremuri, deformatul de oglinda soartei, tu, cel cu casa tăcută zidită pe nisip spre care se strecurau oamenii-umbre în așteptarea cuvîntului tău de prooroc, tu, cel ce erai totul și de la care se așteptau toate, tu, cel devenit umbra celui care a fost, contrastul zilei de ieri, siluetă tristă de ex-om, Ahasver nenorocit, fanteză des-perechiată, renegat al altei biblii, fantomă a steagului roș, spune-mi, în serile tirzii de iarnă cînd zăpada și-a așezat troienile, ori în serile tulburătoare de primăvară, cînd mirosul florilor urcă peste ziduri și-ți aprinzi lumina după geamuri, îți mai aduci aminte de trecutul furnicar, îmi aștepti tu pe cineva să vie să bată în ușa ta, te mai recunoști tu după o zi de trudă, tu, care porți culoarea zidurilor pe unde treci, așa șters și fumuriu cum ești, cînd dai cu ochii de oglindă, te mai întrebă tu ce și-au devenit tovarășii și ce ai devenit tu însuși în curgerea vremurilor! [?].

Vă mai recunoașteți, voi tovarășii de-o clipă, furnici întilnite la o răsruce, siluete zăgrăvite de lună pe albul zăpezii; vă mai puteți ținea de noi acuma dulci umbre viorii ce ne întovărășeați pe atunci pașii; vă mai întilniți vreodată voi, spre casa tănuită a fostului prooroc și dacă vă mai întilniți, vă mai întrebați voi de ce v-am părăsit și v-am lăsat să rătăciți stinghere pe tristele și tăcutele străzi ale orașului, unde clopetele se tinguiesc de-a pururi...

VALERIU STANCU

— Născut la Iași, la 27 august 1950. Absolvent al Facultății de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași. Din 1983 lucrează în redacția revistei „Cronica”;

— Debut — 1977 în revista „Dialog”;

— Colaborări la revistele: „Opinia Studentească”, „Dialog”, „Convorbiri Literare”, „Echidistanțe”, „România Literară”, „Lucașfăruș”, „Tribuna”, „Orizont”, „Ateneu”, „Contrapunct” etc. (versuri și proză, traduceri, eseuri, cronici literare și plastice, interviuri, comentarii etc.);

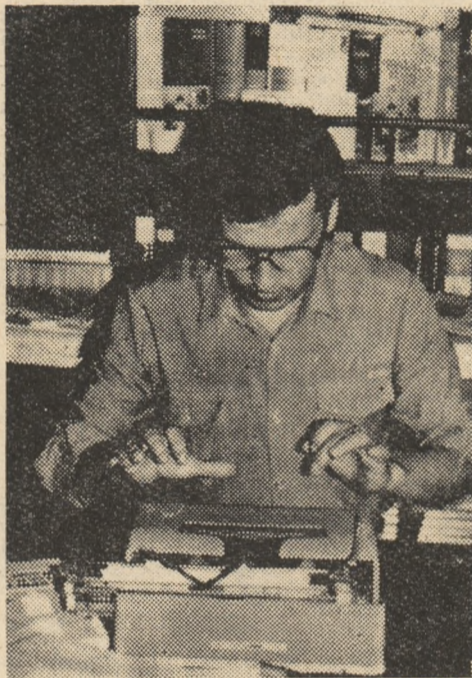
— Volume publicate: *Infringerea Somnului*, versuri, Ed. „Cartea Românească”, București, 1981 — premiu de debut; *Soarele-Lup*, versuri, Ed. „Albatros”, București, 1984; *Ființa de Vis*, poeme, Ed. „Junimea”, Iași, 1989; *Nuit à la première personne*, ediție bilingvă, poeme în proză, Ed. „Emile Van Balberghe”, Bruxelles, 1992.

— În curs de apariție: *Pelerinul de cenușă*, roman, Ed. „Cartea Românească”, București și L'Agence d'Euphémismes, poeme, Ed. „Terre de Poésie”, Paris.

autoportret în sicriu de aer

Culegem spice de marmuri. De raze și aripi. Spice de somn. Cu albe șorturi în sicriu de aer cu picioarele umflate de veninul pulberii, umflate de efort, de rugi, de miriște, de altar, picioare de robi, picioare de plauri. Cu palmele scrișind peste snopi. Snopi de marmuri. De raze și aripi. Snopi de nuntiri, palme de dor, de oțel, de ninsori, de-nspinare. Palme de robi.

Soarele înghite rosturile orizontului. Culegem spice de marmuri. De aer și somn, obstacolul boltii. Înainte privim, mereu înainte. O mare de spice. De păsări. De rod. Aripi de zgură, amurguri ridate. Mereu înainte prin miriștea zborurilor. Cu picioarele umflate, cu palmele zornăind peste clăi. Stilați ai robiei. Mănuși albe, papillon, catarge zidite la butonieră. Farul belșugului sclipește-n tăișul secerii. Lacună a iluziei, peisajul. Multiplicate de vis, aripi de zgură. Culegem spice de marmuri în sicriu de aer.

aluviuni de singe, porfir

și plecări

vasul era de mult înmormintat în alge și nestatornice vietăți își făcuseră pat de nuntire în carnea zborului său. Aluviuni de singe, carnea zborului său. Cu cochiliile de somnie carena-i era nituită, sabordurile încețate în magma lentorii; aluviuni de singe, porfir. Doar ancora sclipea aurită de solzii altor plecări, de frunzele morții zălogite-n ninsoare de zodii; în purpura lacrimii învăluiau coralii coverta aluviuni de singe, porfir și plecări; în călă, papagali zdrențuiți propovăduiau patima scufundării în sine; luxuriante sirene-și torceau cîntecul călăfătuind bărci inundate de vegetații ostile; pe sarturi lilieci poetici, niți destrămau dimineți de cobalt.

Vasul era de mult înmormintat în alge sub patrafir de singe, porfir și plecări. Aluviuni de teamă, ecouri, parazi și-atîtea hidoase creaturi așteptau să-și lumineze căile potopului...

roșii ziduri cu cimitire-n

fereastră

simulăm înțelegerea am imitat iubiri, mituri, arte, sincerități, lagune, lacustre vedenii contur urban, ziduri înroșite de fum, de lacrimi, de rugi, de patimi, de imitații — trotuare pustii același fundal cu trecătorii înspăimîntați; fiecare fereastră e-nvăluită-n faldurii albaștri ai drapelelor pe care scînteiază cruci albe atîtea cimitire-n ferestre și zidurile roșii și trecătorii înspăimîntați și caractețe de nisipuri și faldurii nopții pomul vietii flacăra și rug de-ntineric veac anonim letargică artă culorile văzduhului purtindu-și murmurul în jalnice imitații tablou neterminat simulăm înțelegerea

Diamant

Domesticite zări

Sub ferestre
Liane de plumb

Poezia — libertatea exilului interior

— fragmente —

Jertfă pe altarul tăcerii, poezia se rostuieste și se nutrește din sine ca o veșnică sfidare a finitudinii. Ea este o iluzie a vieții mai profundă decît însăși existența, iluzie ce-i conferă, paradoxal, creatorului forța de a-și construi un univers irepetabil în cuprinsul căruia semenii să-și identifice totuși trăirile. Poezia este libertatea unui exil interior, ecoul unei implozii ontologice repercutat și receptat într-o infinitate de explozii gnoseologice, într-o perpetuă defulare a eului.

Nu cred că a existat de-a lungul vremii vreun creator care să nu încerce a da o definiție proprie poeziei, fie și numai pentru a-și clarifica poziția față de aceasta, pentru a se autodefini în raport cu ea. În România însă i-a fost dat unui filosof al secolului trecut, Vasile Conta, să-i găsească una din cele mai frumoase definiții: „Poezia e puntea pe care poți trece în lumea visului”, a afirmat el. Iar visul, orice s-ar spune, este, înainte de toate, libertate. Libertatea a exilului interior necesar extrovertirii. Este, în ultimă instanță, suportul transcendent al ce a făcut posibilă existența creatorului român în ultimii cincizeci de ani, asigurînd totodată și supraviețuirea neamului românesc, cunoscut fiind faptul că atunci cînd poezia unei nații nu are libertatea creației, acea nație este condamnată la dispariție.

Poezie — libertate, o relație tragică pentru creației români, o relație tragică în care absurdul unui întreg sistem dictatorial și-a pus amprenta pe cel de-al doilea termen, libertatea, prin distrugerea acestuia viciind, umilind, desfigurînd și primul termen: Poezia.

N-a fost nici o problemă pentru filosoful francez Ferdinand Alquié să pună libertatea înaintea legii, pentru că el n-a suportat nici măcar o zi de dictatură comunistă. În ce termeni s-ar fi exprimat însă acesta dacă ar fi trăit în România? Valoarea libertății o dă în mod evident conștiința, dar în ce scară axiologică s-ar mai putea înscrie o conștiință încercată chiar și numai de faptul că s-a supus, că a acceptat să trăiască într-o iluzie a libertății, de fapt într-un refuz (dictat!) al acesteia?!

Nu știu cîți dintre români l-au citit pe Georges Gusdorf, pentru a-și teoretiza această alienare a libertății pe care au suportat-o, dar știu că ei poartă în ființa lor nevoia de libertate care să le dea sens existenței. Altfel n-ar mai fi supraviețuit ca popor. Dar libertatea asumată ca destin colectiv nu devine oare o constrîngere? Pe de altă parte, e drept că poezia nu se manifestă decît ca un joc de iluzii ale libertății, dar ce-ar fi devenit oare umanitatea fără acest joc?

Golgota spiritualizării, răscumpărării poporului român va fi lungă și grea, dar credința noastră este că izbăvirea nu se va realiza decît prin poezie! Atunci cînd aceasta nu va mai fi doar o libertate a exilului interior!

Frustrată vreme de o jumătate de veac de libertatea de a exista doar prin sine și pentru sine, Poezia a supraviețuit tocmai pentru faptul că ea nu este altceva decît o iluzie. Dar cea mai nobilă: iluzia eternității.

Moarte

Exil interior

Veste apocrifă

Atunci...

Venin

A incuiba

Lintoliu flegmatic
Marsupiu

Salahorește altarul

Lest

Pretor încătușat
în liane de valuri

Sinii destinului
în feluci de iluzii

Somn

Lut și licorni
Lăncii de-ntineric

dune
pelerini de porfir
altarele pîrguirii...

anonim cu frunze ale morții

violente culori survolează retina atîția războinici oferindu-și pe tronuri carnea corsarilor nopții. Poduri de vase în adăgii se frîng; în ramura tăiată de frig spre soare se-ntoarnă trei frunze-ale morții; atîția războinici sub copitele somnului — amestec tăcut de pleoape, brațe, fețe, coapse, coaste, cruste, stele, steaguri, steme totem și frunzele morții destin definitiv, violente culori atîția războinici zălogindu-și gîndurile corsarilor nopții și patimile nelumită naștere în paradisul jelierii robi ai jocului, ai fulgerului, ai potecilor, ai sosiilor, ai înspinării robi, renegați de sextantul iluziei năluca, cer înghițit de purpura norilor

Poeme inedite din volumul
AGENȚIA DE EUPHÉMISMES

iconari de cuvinte, de patimi, de zale

crucificate aripi, răgaz nimbat de iluzii, licorn de nisipuri, licorni de coral; iconari de cuvinte, de patimi, de zale, crucificate aripi, scule de preț. Felucile, orniciari ai gîndului, ai culorii, ai obstacolului de aer. Măștile astăzi arse sint toate. Sub portalul adormirii lanțuri verticale, roșii dar putrede veghează izgonirea din semn; lanțuri de fum crucificate aripi de-a dreapta și de-a stînga aceleași chipuri de somn. De rug. De blesteme. Si iar semnul lanțurilor, pecete de fum. Lanțurile, măștile arse și licorni de zăpezi. Lanțuri de zări. Roșii. Putrede. Aceleași lanțuri. Aceleași zări. Aceleași chipuri de somn călărețul nimbat de garda sabiei de straiul mirării, de înzăuatul armăsar al durerii iconari de cuvinte, de patimi, zale, măștile arse colonade sidefii, simetrie putridă, perfecțiune diabolică de gînd depășită. Ogive și bolți în vitraliul iluziei, lanțuri verticale veghează izgonirea din semn, crucificate aripi, răgaz nimbat de feluci, cortină grea de vise ne-acoperă iconari de cuvinte, de patimi, de zale

Infinit

Temnița lacrimii
Libelule pustii
Urme tăind
pragul iluminării

Crater

Leagăn eclectic
imersiune
crisalidă

Valsul în lagăre
incremenite
se insinuează

Vară de vulpi prefăcută-n ninsoare

orizontul clopotniței, praxisul botniței, ciinii lentorii vară de vulpi prefăcută-n ninsoare se toarce-n poteci zăpadă albastră sub lună, sub ramuri, sub fum, satul se-ngeamănă cu neaua căzută, cu surparea catargelor, cu pelerinii de steaună, zăpadă căzută din lespezi de lumină. Lespezi de somn. Lespezi de Teamă. satul osuar de pomi agresat de scheletele ramurilor cordilieri cuiburi de noapte altare-somnii cuiburi de pradă sub orizontul clopotniței părăsite coboară caleștile morții, caleștile nopții cu luna surugiu investită vară de vulpi prefăcută-n ninsoare pietora satul sub ramuri de fum, osuar de catarge și pomi din caierul stelelor urletul vulpilor singerate potecile-și toarce și-atîta incremenire se lovește de tărnușul luminii, de surparea catargelor de pietora fricii de lespezi-potir. Tărnușul luminii înfășurat pe cabestau de somnie, vară de fluturi, de tărnușuri, de rod, de piro-nite cărări, de-ncuibarea somniei, vară de neauă, vară de plozi, vară de vulpi prefăcută-n ninsoare

Carillonneur

În tranșă brazii damnați
Culise

Clachează razele-n plodiri

Astenie, legendă...

Mamă

Rană de așteptare
Flaut de somn

Lațul tăcerii...

Rival

Pleoapa se strînge
în friul umbrei

Sicriu încercănat
Lentilă-portal

Umbră

Leagăn iconoclast
Cătușe de aur

Mă-ncearcă-nă
Paiata ninsorii

SFINȚII NEAMULUI

S i-a pierdut viața, într-o piață din Stambul, în ziua cind, cu șase decenii în urmă, o primise. A fost a treia generație a familiei sale care a trecut dincolo prin moarte vio-

unei vere primare a lui Matei vodă Basarab, domn al Țării Românești (1633—1654), ascendența urcînd, pe această linie, pînă la Craioveștii din veacurile XV—XVI, puternica „dinastie” a ba-

de după Bizanț; pe de altă parte, neamul lui Radu vodă Șerban, urmaș din aceeași Craiovești.

Astfel, se putea spune că în persoana lui Constantin Brâncoveanu se întruneau toate îndreptățile pentru accesul la tron: moșii pe care le stăpînea „den descălicata țării, despre neamul lui, Craioveștii” și înrudirile cu vechii domni munteni. Faptul a fost perceput ca atare și de contemporanii săi: „domnia au luat — scrie cronicarul Radu Greceanu — apucînd strămoșescu scaun, de vreme ce strănepot bătrînelui Matei vodă Basarab să trage”.

I-a fost dat să domnească la o răscruce de veacuri, cînd păianjenșul de interese ale imperiilor îngustase drastic puțința de a acționa cu o aură de neațîrnare. Imperiul otoman era, e drept, în evidentă decădere, dar încă departe de a-și fi epuizat puterea militară; de această decădere, erau decise să profite cît se putea de mult celelalte două imperii: cel habsburgic, a cărui influență începea să se „legalizeze” în Transilvania (curînd, principatul va intra în frontierele imperiului, așezate astfel pe Carpați) și cel rusesc în plină ridicare, sub impulsul mișcării de înnoire adus de Petru cel Mare. Brâncoveanu a găsit, multă vreme, mijloacele să se „strecoare” printre toate aceste interese, mai cu promisiuni, mai cu punși de aur; din pantea Imperiului habsburgic, a primit titlul de **Print al Sfîntului Imperiu**; din partea Porții — domnia pe viață, pentru el și neamul lui; din partea Rusiei — încredere și oferte de colaborare. Nimic nu s-a ales din toate acestea. În 1711, n-a putut să sprijine cum ar fi trebuit pe Petru cel Mare și pe Dimitrie Cantemir; la Poartă, și-a pierdut creditul datorită manevrelor sale diplomatice jute descoperite de agenții otomani.

Ceea ce a rămas de pe urma sa ține de domeniul cultural: un capitol întreg de istorie poartă, în acest domeniu, amprenta sa și numele său — **epoca brâncovenească**. Arhitectura, sculptura, pictura, artele așa-zis minore — toate au cunoscut o înflorire (o ultimă înflorire!) excepțională. Tiparul a înveșnicit cărțile, și nu numai pentru românii din Muntenia. Ba chiar, se poate spune, nu numai pentru români. Într-o vreme în care se părea că se anunță o decădere culturală, Constantin vodă Brâncoveanu a știut să reprezinte — cum spunea N. Iorga — **„din București, în pașnica și trainica formă a culturii, unitatea indisolubilă a organismului național românesc”**. Este, fără nici o îndoială, cea mai prețioasă parte a moștenirii pe care ne-a lăsat-o acest principe martir, voievod al culturii ca și ceilalți din neamul său — Neagoe Basarab și Matei Basarab.

Ștefan S. GOROVEI

Sacrificarea lui Constantin Brâncoveanu și a fiilor lui

Continuînd sanctificarea unor personalități ale bisericii și trecutului nostru, Patriarhia Română l-a canonizat pe Constantin Brâncoveanu și ai săi, în serviciul religios și ceremonia ce a avut loc la biserica „Sfîntu Gheorghe” din București. Data și locul nu au fost deloc întîmplător alese. Tot într-o zi de august (15), în anul 1714, își afla sfîrșitul la Constantinopol, printr-o execuție barbară ordonată de sultan, acest erou al creștinătății ce stătuse un pătrar de veac — cu atîtea împliniri pentru neamul și țara lui — pe tronul Basarabilor. Împreună cu el au fost executați și cei patru fii ai săi: Matei, Radu, Ștefan și Constantin care refuzaseră, ca și tatăl lor, să-și părăsească „legea”, credința strămoșească. Așadar, acum 278 de ani se consuma, pe îndepărtatele tărîmuri ale Bosforului, acei moment de enormă tragedie, cînd, sub privirile tatălui, erau ucise de intoleranții despoți asiatici mai întii mlădițele voievodului carpatin ce se dovedea inflexibil întru mărturisirea și apărarea credinței străbune, fiind apoi executat el însuși.

Înaintașii acestui „boier vechi și domn creștin” — cum este calificat în eposul popular — se luptaseră, cum bine știm, cu sabia pentru apărarea țării lor și a creștinătății întregi. Împrejurările se schimbaseră, însă, din veacul al XVI-lea, așa că domniile ce au urmat luptătorilor întru Hristos — Mircea cel Bătrîn, Vlad Țepeș, Iancu de Hunedoara, Ștefan cel Mare și alții, au trebuit să minuiască mai mult sabia minții, pentru a se strecura printre împrejurări și vecini potrivnici, paralele cu rivna ce o depuneau pentru gospodărirea și înflorirea culturală a țării lor. Așa au fost Matei Basarab, Vasile Lupu, Șerban Cantacuzino și Constantin Brâncoveanu însuși.

Imperiul otoman începea să intre în declin, se ridicau, însă, în vest Imperiul habsburgic iar în est Imperiul țarist. Și chiar dacă acestea vor porni ofensiva împotriva Semilunii, domniii români trebuiau să fie atenți, luîndu-și garanțiile necesare pentru a nu se ajunge ca poporul lor să schimbe o asuprire cu alta. Aceasta a fost și grija cea mare a lui C. Brâncoveanu, mereu atent la modificările situației geopolitice și implicîndu-se în diplomația europeană — în-deosebi în cea secretă — pentru a păstra statutul politic al țării sale și, eventual, pentru a o elibera de sub suzeranitatea otomană. Brâncoveanu nu s-a aventurat, însă, cum a făcut Dimitrie Cantemir, în 1711, arătîndu-și deschis solitudinea și sprijinul față de Rusia. El a stat în expectativă, așteptînd un moment mai prielnic și implicîndu-se în lupta antiotomană a vecinilor mai puternici: Austria și Polonia. Cum acest eveniment nu s-a produs, Brâncoveanu a continuat tratativele diplomatice cu puterile menționate. Tratativele sale nu au putut rămîne, însă, pînă la sfîrșit secrete față de turci, ceea ce i-a atras mazierea, în primăvara anului 1714 și apoi tragicul sfîrșit.

Actul Patriarhiei Române, de sanctificare a lui C. Brâncoveanu și a fiilor săi este, desigur, perfect motivat nu numai de fervoarea credinței sale și de înălțătorul sacrificiu de sine al acestuia, ci și de opera sa de ctitor religios și de sprijinitor al bisericii ortodoxe în general, așadar și al celei creștine din țările surori — Transilvania și Moldova și chiar al Bisericii Răsăritului în genere. Pe un plan mai larg, se poate afirma, cum remarcase atît de pertinent N. Iorga, că „moștenirea domnului (...) cuprîndea programul de care niciodată Constantin Vodă nu s-a depărtat, politica aceasta a tradiției; de observare cuminte a tuturor împrejurărilor, de ferire de oricare riscuri, de păstrare prin orice fel de greutate a pămîntului țării, a culturii sale, de pregătire a viitorului legat de acest pămînt”. Marele istoric se referă, cu atîta dreptate, și la opera culturală și de ctitor religios a lui Brâncoveanu.

Dintre prestigioasele ctitorii brîncovenești menționăm: bisericiile de la Potlogi, Mogoșoaia, Brîncoveni, Rîmnicu-Sărat, Șf. Gheorghe Nou din București, precum și lăcașurile de la Păgăraș, (biserica Sf. Nicolae, din anul 1697), Ocna Sibiului și Sîmbăta de Sus, acestea din urmă și pentru a combate propaganda în favoarea Bisericii Unite făcută de imperiali. Mai menționăm lăcașurile bisericești de la Ismail și Galata (Constantinopol), înălțate pentru creștinii de acolo. Aceste edificii, cît și cele laice, presărate în atîtea locuri ale Țării Românești, au fost lucrate în cunoscutul **stil brîncovenesc**, care, deși îmbină elemente ale stilului bizantin cu cel renescentist, sinteza se face într-o manieră originală, fiind caracterizată prin simplitatea planurilor și a volumelor, prin sobrietate. O instituție culturală religioasă trebuie judecată, însă, și prin funcționalitatea ei. În acest sens trebuie spus că în multe din construcțiile de cult menționate funcționau școli mănăstirești sau episcopale, care vor avea un efect deosebit și în timp, fiind adevărate focare de cultură.

De numele lui Brîncoveanu se leagă, apoi, chemarea în țară, în 1690, a ierarhului de origine georgiană, Antim Ivireanu, ce va ajunge episcop de Rîmnic și apoi mitropolit, funcții în care a desfășurat o prodigioasă activitate de tipăritor de cărți — în special religioase (38 la număr, supraveghînd, totodată, tipărirea altor 26).

Așadar, în calendarul istoric al poporului nostru — și, din acest an, și în cel religios — Constantin Brîncoveanu și-a înscris numele cu litere de aur și de sînge, fiind unul dintre martirii neamului și ai credinței strămoșești. Serviciile și ceremoniile religioase de la 15 august, inițiate de Patriarhia Română și desfășurate la biserica Sf. Gheorghe din București, una din ctitoriile marelui domnitor în care a și fost înmormîntat, au fost o sărbătoare a tuturor românilor.

Mihai VATAVU

Constantin Basarab Brâncoveanu

lentă. A văzut cu ochii pieirea Casei sale, fără să accepte renegarea credinței în schimbul salvării. A fost un om foarte bogat și foarte mîndru. Dar putea fi altfel cineva care cobora din Basarabii descălecători ai Țării Românești și din Cantacuzinii care împărățiseră la Bizanț?!

A domnit 26 de ani: ultima mare domnie românească din istoria noastră. A știut să îmbine spiritul gospodăresc cu șiretenia, forța argumentelor cu forța auzului, grija pentru țară cu grija pentru ai săi. Dar n-a mai știut să aibă prevederea de a nu se încrede în cuvîntul Porții. Și, în momentul de oumpănă, nimic din ceea ce cuistruise sau

nilor Olteniei, care dăduseră, dintre ei, pe Neagoe vodă Basarab (1512—1521). Marele vornic Preda Brâncoveanu trăia în țara lui ca un al doilea domn, stăpînind moșii imense, avuții fără seamăn — fără îndoială mai bogat decît domnul țării! — construind biserici și mănăstiri. Era — spune un călător străin care l-a cunoscut îndeaproape — „un iubitor înfocat al istoriei”. După modelul princiar, s-a făcut reprezentat, în paginile unui manuscris cu întreaga-i familie: este „cea mai veche încercare de a se zugrăvi portrete boieresti pe foi de manuscrise” (E. Turdeanu). În 1655, și-a văzut ucis fiul — tatăl viitorului domn (rămas,

plănuise ca să-i fie sprijin ori adăpost nu l-a mai putut salva.

Destinul lui Constantin vodă Brîncoveanu a fost acesta și istoria lui se poate închide, tragic, în fraze pederuite cu singurele lui și ai copiilor lui. Cine se apropie — prin paginile cronicilor sau ale cărților de istorie — de acest personaj nu poate să nu simtă forul tragismului. Urmasii de domni, s-a dorit în-lăsmător de dinastie — dar toți băntuiți de moarte au pierit cu el, odată. „Boier vechi și domn creștin”, a spus și aduce țării sale un loc și un statut privilegiat la învîntarea interbelicilor și contradicțiilor dintre marile imperii care și disputau grănicurile Dunării de Jos; a „reștit” doar să marcheze dinții domnilor și mîinilor, fiind local pentru ceea ce — cu mai multă sau mai puțină îndreptățire — se va obișnui să numim „epoca brîncovenească”.

Brîncovenii se succedau mai de multă vreme succedîndu-se drept ai tronului voievodesc: bunicul lui Constantin vodă, marele vornic Preda Brîncoveanu, era fiul

astfel, orfan la un an) — pentru ca în 1658 el însuși să fie ucis.

Strămoșii pe care Constantin vodă îi căpătase prin mama sa erau nu mai puțin iluștri: pe de o parte, Cantacuzinii cu toate înrudirile lor din acel Bizanț

Prutul continuă să curgă

(urmăre din pag. 2)

cat destule acte de dușmănie din partea unor cercuri rusofone. Apoi (ca să se mai liniștească antiunioniștii?), a apărut pe steag o stemă (simbolul respectiv, cred, este menit să arate o independență mai mult față de București decît de Moscova). Marea majoritate a populației nu și-a schimbat aproape deloc mentalitatea în care a trăit pînă acum: la unii dragostea, la alții, cei mai mulți, frica față de marele frate încă acționează fără schimbări semnificative. Nu numai populația orașelor (unele etnii au fost aduse cu anii, cu cîințele, după programe stabilite, să-i aducă pe români în minoritate), dar și la sate marea majoritate a populației privește spre restul României cu neîncredere și neliniște. Nu o dată mi s-a răspuns, cînd am întregat cum vîd ei unirea, că nu au nevoie de asta, că fiecare să-și vadă de viața lui și să trăiască așa cum a apucat. Chiar și în rîndul intelectualilor, al scriitorilor, puține cercuri sînt

acelea în care ideea de unire este dominantă — ca o împlinire supremă a tuturor speranțelor nutrite de ei...

Din nefericire, observațiile acestea sumare s-au confirmat mereu de cînd mi le-am notat. În loc ca noi să ne apropiem, mi se pare că ne îndepărtăm unii de alții. Acordul Elțin—Negur privind evenimentele din Transnistria pare să pecetluiească despărțirea noastră. Sigur, protejarea vieților omenești este prioritară, însă acordul respectiv miroase a capitulare. Fie și numai pentru faptul că rolul căștilor albastre — culmea! — îl vor juca detașamentele de militari trimiși de Moscova. Fantoma descompusului imperiu se poate oricînd infățișa ca cea mai brutală forță armată, dar asta nu înseamnă că tocmai acum, cînd momentul eliberării definitive este prielnic, să dai înapoi. Compromisul Chișinăului este simetric cu cel al Bucureștilui, care încă nu a declarat hotărît că Moldova de peste Prut, de la nord, din Bucovina, și pînă la Dunăre este străvechi pămînt românesc, răpit prin forță...

Și astfel Prutul continuă să curgă mai mult a despărțire decît a unire și să însemne un hotar — o rană deschisă pe trupul României.

Jean-Marie R. TILLARD, Chair de l'Eglise, chair du Christ, ed. Cerf, coll. „Cogitatio fidei“, Paris, 1992, 168 p.

În această nouă lucrare, J.-M.R. Tillard aprofundează unele teme abordate în precedentul volum *Eglise et Eglises*. Întreaga lucrare este structurată pornind de la misterul comuniunii care fondează o eclesiologie în care unitatea nu exclude diferențele; argumentația teologului francez se sprijină pe un bogat dosar scripturural și patristic, completat de contribuțiile teologilor moderni. Părinții Bisericii, din Răsărit sau Apus, proclamă unanim viziunea **Bisericii-comuniune** așa cum au afirmat-o Sf. Paul și Sf. Ioan. Acest registru profund, această relație globală a comuniunii eclesiale este constitutivă existenței creștine și este explicată teologic prin referire la Euharistie, evenimentul sacramental în care Biserica exprimă cel mai pregnant natura sa de reconciliere a diversității umane. Pornind de la unele tendințe ale vieții religioase actuale, J.M.R. Tillard atenționează că „trebuie să rezistăm tentației ce renaște astăzi de a reduce locul Bisericii în lume fie la o predicătoare de morală, fie la un agent filantropic, fie la o creatoare de ideologie generoasă. Ea este esențială prezența unui spațiu unde se recrează umanitatea pe care o vrea Dumnezeu. Comuniunea pe care o propune Evanghelia este un legământ, poate ascuns sau refuzat, de nedezrădăcinat din inima omului“.

Edward SCHILLEBECKH, *L'Histoire des hommes, récit de Dieu*, éd. Cerf, coll. „Cogitatio fidei“, Paris, 1992, 382 p.

Prezenta lucrare, aparținând cunoscutului teolog dominican de la Nîmègue, ar fi trebuit să fie, în contextul său original, al treilea volum al unei monumentale trilogii cristologice; ar fi constituit partea esesologică a trilogiei prevăzută inițial. Evoluțiile în Biserica postconciliară l-au determinat pe autor să renunțe la studiul problemelor intraeclesiale și să abordeze teme ale teologiei fundamentale. Întrucât problema identității creștine nu este separabilă de cea a integrității umane, autorul renunță la a trata separat soteriologia, cristologia și antropologia, optind pentru o sinteză care îmbină răspunsurile pur teoretice cu praxis-ul specific, care vizează viața socială și politică, ecologia, structurile instituționale, sinteză care are ca fundament adagiul, „extra mundum nulla salus“. Aceasta îi permite să evite orice fel de idolatrie, de absolutizare a relativului și să abordeze modul uman de a exista în istorie, pentru că opera Creatorului se manifestă în interiorul acestei lumi. De aceea conceptul de experiență ocupă, în contextul lucrării, un loc central. Primul capitol este un amplu demers vizând raportul între istoria universală și istoria salvării cu trimiteri la contextul contemporan al secularizării; al doilea capitol este consacrat considerațiilor de teologie fundamentală cu implicațiile antropologice, pentru că următorul capitol să ofere o remarcabilă sinteză cristologică. Ultimul capitol este o viguroasă pledoarie pentru o experiență comunitară evanghelică reinnoită. În ansamblu, ne aflăm în fața unei cărți complexe unde sint imbinat în mod fericit problemele practice și reflecțiile fundamentale.

Bernard RORDORF, *Tu ne feras pas d'image*, éd. Cerf, coll. „Cogitatio fidei“, Paris, 1992, 222 p.

În strinsă legătură cu interdicția formulată în cea de-a doua poruncă, autorul propune o teorie a cunoașterii credinței. Prima parte a lucrării reia problema specificității teologiei într-un demers de inspirație kantiană, întrucât Kant „a deschis un drum al cercetării în care caracterul științific al cunoașterii nu este sub jurisdicția ontologiei, ci a eshatologiei“. Interdicția imaginilor dezvăluie revelația care este fundamental de natură eshatologică. Originalitatea acestei lucrări rezidă în modul cum stabilește relația între revelația dragostei lui Dumnezeu și interdicția care apare ca garant al caracterului eshatologic al acestei revelații.

o protecție autoritară adepților săi. Aceste perturbări care se exprimă din ce în ce mai agresiv au în comun faptul că obiectivele „convingerile și credința se manifestă de o manieră atât de totalizantă și inatacabilă încât sub nici o formă nu sînt acceptate alte convingeri și poziții. Relativa eficacitate a discursului fundamentalist are la bază câteva principii strict respectate: simplitate, claritate, excluderea din principiu al oricărui alt punct de vedere, atașamentul la o valoare fundamentală, impunerea valorilor simple și radicale și a mijloacelor de acțiune corespunzătoare celor ce gîndesc diferit. În acest fanatism se află nu puterea, ci fragilitatea atitudinilor și viziunilor limitative.

Căderea în fundamentalismul religios nu se poate face decît prin uitarea funcției interpretative a tradiției doctrinale; teologia modernă este marcată de hermeneutică, or fundamentalismul este antihermeneutică, respingînd sistematic ideea că simbolul este plurivalent, că interpretarea ansamblului dă o anumită nuanță fiecărui text, dar că și fiecare text poate fi reconsiderat în lumina interpretării de ansamblu.

Fundamentul creștinismului nu este nici o instituție, nici un ritual, nici o lege, nici un text, ci Isus Cristos, spiritul și mesajul său; referințele la persoana și istoria sa se face pe baza celor patru evanghelii, diferite, dar necesare. Esențiale sînt spiritul și mesajul lor căci „Învățătura lui Isus nu era cu adevărat de ordin didactic; era un mesaj eschatologic, un ideal etic — toate acestea nefiind un corpus doctrinal, nici un cod legislativ“ afirmă Joseph Moingt. Deschiderea discursului Bisericii către cercetarea istorică și exegetică întreține curentele fundamentalismului creștin incapabil să înțeleagă necesitatea relecturii religioase a fundamentelor ca și a relecturii critice în sensul științelor modernității. Libertatea însăși a credinței este antidotul împotriva fundamentalismului.

Tentația fundamentalistă dezvăluie nevoia de siguranță care, sub pretextul necesității de a crede mai mult și mai bine, se dezice în realitate de prima condiție a credinței, care este de a merge din întineric spre lumina viziunii lui Dumnezeu. Fiecare mare religie are tendința de a absolutiza curentele fundamentaliste ce aparțin celorlalte și de a trece sub tăcere propriile încercări de a instaura o dictatură spirituală. Oricărei noi tentative de agresiune a fundamentalismului trebuie să i se opună o rezistență fermă, singura în măsură să apere valorile pluralismului și ale libertății, ale deschiderii către valorile altora. Luînd în discuție aspecte ale vieții religioase de astăzi, cunoscutul teolog Hans Kung afirmă: „Sper că Biserica catolică, ca de altfel, toate marile religii, va găsi calea între un modernism fără fundament și un fundamentalism fără modernitate, fără autoerotică, fără toleranță și fără dispunere spre dialog, o cale între permisivitate și exclusivism, între lipsa de vigoare și agresivitate“. Memoria umanității este plină de simboluri și imagini ale demnității și responsabilității care pot crea comunități capabile să confere încrederea bazată nu pe triumfalism steril, ci pe valorile pluralismului și libertății de conștiință.

Bogdan Mihai MANDACHE

Dacă la origine termenul de fundamentalism a fost folosit referitor la un curent protestant american, astăzi simptomele fundamentalismului se manifestă atît în cadrul creștinismului, cit și al islamismului și iudaismului. Nu întimplător, în ultima vreme, se vorbește tot mai mult de integrism, dogmatism, fanatism, fundamentalism, ca de tot atîtea comportamente care se sustrag controlului rațiunii comune și normelor conștiinței etice comune. Trăsătura teologică funciară a fundamentalismului este opoziționismul; atitudinile conservatoare sau tradiționaliste dovedesc existența unui sentiment al amenințării, marele dușman al oricărui fundamentalism fiind liberalismul și pluralismul, care au condus la apariția subiectivității omului modern, a libertăților individuale, care la rîndul lor sînt unul din fundamentele lumii moderne. Una din judecățile tipice fundamentaliste și care decurge din secularizare este că acolo unde modernitatea occidentală cîștigă teren, oamenii își pierd identitatea, cultura, valorile și normele iar valorile materiale iau locul moralei și solidarității sociale. Toate reacțiile fundamentaliste la secularizarea lumii moderne au în comun tentativa de a instaura totalitarismul și imperialismul religios.

Tentațiile și riscurile fundamentalismului

Fundamentalismul este un fenomen al lumii moderne, născut din opoziția față de tendința de schimbare, dar propune o viziune ambiguă asupra modernității identificate cu raționalitatea, pluralismul, cosmopolitismul, progresul, laicitatea. Întrucît progresul actual al fundamentalismului nu este un fruct al hazardului, iar mutațiile geopolitice vor pune în mișcare noi tribalisme, fundamentalismul a devenit obiect de preocupare pentru teologi, filosofi, sociologi, politologi care iau ca bază de discuție următoarea accepțiune a termenului propusă de A. Shupe și J. Hadden: „proclamarea unei autorități revendicate de o tradiție sacră care trebuie reinstaurată pentru a servi ca antidot unei societăți care se depărtează de rădăcinile structurale. Din punct de vedere sociologic, fundamentalismul implică: 1. o respingere a diferențierilor radicale între sacru și profan care merge mină-n mină cu modernismul; 2. readucerea religiei în centrul scenei, ca factor important în deciziile politice“. Analiza fundamentalismului dezvăluie negăsirea mijloacelor de acomodare în maniera creativă la fenomenul modernității în general și al secularizării în particular.

Studiile psihologice arată că fundamentalismul este consecința alienării, a pierderii continuității istorice, a izolării și marginalizării sociale, a dezrădăcinării culturale; toate acestea își au corespondenții în nostalgia unei anume siguranțe, a adevărurilor „eterne“, a reprezentărilor stabile asupra lumii, a unei anume continuități. Dacă viața creativă este identitatea în tranziție, asimilarea trecutului și transformarea sa în ceva nou, fundamentalismul este numai biocarea, distrugerea oricărei asimilări și transformări, ceea ce se manifestă printr-un ansamblu de reacții patologice, printr-o absolutizare a fundamentelor care ar asigura

În slujba idealului unității românești — Biserica Greco-Catolică (III)

Anul 1948, și mai ales a doua sa jumătate, au reprezentat apogeul politicii antireligioase pe care guvernarea comunistă a practicat-o sistematic după venirea lor la putere la 6 martie 1945. Și dacă virful sabiei respectivei politici a fost îndreptat în special în direcția Bisericii catolice, în realitate, prin numeroase practici și acte normative, au fost puternic afectate toate cultele religioase practicate în România, inclusiv Biserica ortodoxă, după cum o dovedesc Decretul 176 al Prezidiului M.A.N. din 3 august 1948 privind „treccrea în proprietatea statului a bunurilor bisericilor, congregațiilor, comunităților sau particularilor“ precum și legea nr. 177 din 4 august 1948 „pentru regimul general al cultelor religioase“. Art. 68 al respectivei legi abrogă dispozițiile legii nr. 68 din 19 martie 1937 privind organizarea clerului militar. Pornind de la dispozițiile legii 177, la 4 decembrie 1948 a fost dată publicității Decizia Ministerului Cultelor „privind reincadrările de personal provenit din clerul militar, repartizate Arhiepiscopilor, Episcopilor ortodoxe“.

Deosebit de afectată datorită anulării Concordatului dintre România și Sf. Scaun, datorită denunțării sale de către regimul comunist la 19 iulie 1948, Biserica greco-catolică a fost supusă unui adevărat martiraj. Astfel, la 1 decembrie 1948 a fost dat publicității Decretul nr. 358 „pentru stabilirea situației de drept a fostului cult greco-catolic“. Art. 1 al decretului stipula că „[...] în urma revenirii comunităților locale (parohii) ale cultului greco-catolic la cultul ortodox român și în conformitate cu art. 13 din Decretul nr. 177 din 1948, organizațiile centrale și statutare ale acestui cult ca: Mitropolia, Episcopii, capitalurile, ordinele, congregațiile, protopopiatele, minăstirile, fundațiile, asociațiile cum și orice alte instituții și organizații sub orice denumire încetează de a mai exista (...)“.

Era astfel reiterată grava acuzație cum că însăși existența cultului greco-catolic ar fi servit doar interese străine neamului românesc, ignorîndu-se în mod artificial contribuția acestuia la istoria și

cultura românească. Ipocrizia unor astfel de mistificări este cu atît mai mare cu cit ele încălcău chiar stipulațiile proaspetei legi 177, care la art. 1 prevedea garantarea de către stat a libertății conștiinței și a celei religioase „pe tot cuprinsul Republicii Populare Române“. Art. 1 al respectivei legi arăta în continuare că oricine avea libertatea de a aparține oricărei religii sau de a îmbrățișa oricare credință religioasă, dacă „exercițiul ei nu contravine Constituției, securității, ordinii publice și bunelor moravuri“.

Pe baza art. 2 al Decretului 358 a fost alcătuită în mare grabă o comisie interdepartamentală compusă din delegați ai unor ministere cum ar fi Cultele, Afacerile Interne, Agricultură și Domeniile, Învățămîntul Public, cu scopul de a pune în aplicare hotărîrea de împărțire a patrimoniului Bisericii Greco-Catolice. Comisia avea în fruntea sa pe Petru Manu, secretar general al Ministerului Cultelor. Conform Deciziei Ministerului Cultelor din 29 decembrie 1948, adoptată pe baza hotărîrii Consiliului de Miniștri din 27 decembrie același an, patrimoniul Bisericii Greco-Catolice a fost împărțit după cum urmează:

— pădurile au revenit Ministerului Silviculturii;

— terenurile petrolifere au fost repartizate Ministerului Minelor și Petrolului;

— arhivele, documentele, bibliotecile, muzeele treceau „provizoriu“ în cadrul Ministerului Cultelor;

— catedralele, bisericile, capelele și celelalte clădiri precum și mănăstirile cu toate curțile și terenurile înconjurătoare reveneau Bisericii Ortodoxe ori diferitelor succursale ale acesteia pe teritoriul cărora se aflau bunurile mai sus menționate;

— alte bunuri mobile și imobile, ne-menționate expres, reveneau unor „departamente și instituții de stat“.

Printre semnatarii deciziei se afla un mare număr de guvernanți staliști: Petru Groza, Gheorghiu-Dej, prof. Săvulescu, Șt. Voitec, V. Luca, Stanciu Storian, T. Georgescu, Eduard Mezincescu, V.

Părintele Vasile LUCACIU (1852—1922) luptător pentru făurirea României Mari

Mărza, Miron Constantinescu, Gh. Vasili-chi, Chivu Stoica. De cealaltă parte (Biserica Unită), cădeau primele victime ale regimului totalitar, adept al utopiei comuniste. Din dorința de a fi complet strivită, Biserica Unită era supusă unui experiment unic în istoria românească și universală.

Ca și în alte cazuri, comuniștii au dat greș și de această dată, fapt dovedit fără echivoc de renașterea Bisericii Greco-Catolice și reorganizarea sa după evenimentele din decembrie 1989, chiar și în cadrul anumitor limite, anulînd astfel cei 41 de ani de prizonierat în propria țară. Căci Biserica Greco-Catolică a, fost și rămîne o realitate românească, în ciuda tuturor dezinformărilor, indoctrinărilor și a privării sale de istorie.

Prof. Dănuț DOBOS
Arhivele Statului Iași

B—M. MANDACHE

VALERIU STANCIU — Foarte onorat de a vă primi la mine ca prieten, sint obligat totodată de meserie să mă port ca un jandarm, asaltându-vă cu tot felul de întrebări. Tocmai ați vizitat sediul Centrului Cultural Francez. Ce credeți despre el?

PAUL LAFFONT — Constat că sint unul dintre ultimii care au vizitat acest sediu, dar oricum, renumele său imi era familiar, precedându-mi vizita. Deci, cînd l-am văzut știam deja foarte multe despre el. Știți, în cadrul serviciilor noastre, Centrul din Iași e aproape mitic, așa zice, însă, ce-i drept, e magnific și constat că tot, absolut tot ce s-a afirmat despre acest centru — despre sediu, instalații, lucrări, despre ajutorul primit de domnul Georges Diener din partea celor de-aici — totul, deci, e adevărat; e chiar mai mult decît se aștepta lumea, e perfect.

— Cunoașteți activitatea acestui centru în ultimii doi ani, de cînd a fost înființat și de cînd este condus de domnul Georges Diener?

— Da, o cunosc foarte bine și pot afirma că am chiar motive temeinice să cunosc tot ce se întîmplă în centrele noastre din România. De la sosire, în septembrie trecut, am fost obligat prin natura funcțiilor mele să urmăresc activitatea acestor centre, să văd ce s-a realizat deja și ce mai este de făcut. Deci, pot să afirm fără nici o reținere că toate centrele din România și-au dovedit viabilitatea prin modul excelent de funcționare, iar caracteristica principală a centrului din Iași este extremul dinamism, la care se adaugă varietatea extraordinară a activității. În impunerea sa, cred, de asemenea, că un rol important îl au rădăcinile pe care C.C.F. le-a prins în societatea culturală a Iașului, relațiile de strînsă colaborare cu aceasta.

— Sinteți responsabilul Centrelor Alianței Franceze din România. Care e scopul înființării și activității acestor Centre și ce proiecte aveți privitoare la ele?

— Cred că în această privință se cuvine să facem acum o mică precizare care se referă la o stare de lucruri destul de

— În prezent, două așezăminte culturale franceze în străinătate fac parte dintr-o rețea unică, aceasta compunîndu-se din trei tipuri de așezăminte: există mai întîi institutele franceze, care sint o creație a sfîrșitului de secol XIX; urmează centrele culturale, și în sfîrșit, cele ce țin de Alianța Franceză. În prezent dispunem deci de aceste trei categorii de instituții culturale care au aceleași obiective și aceleași tipuri de finanțare: guvernul francez, prin Ministerul Afacerilor Externe și printr-o serie de instituții, contribuie cu subvenții, cu personal, cu diverse alte mijloace, aceste trei tipuri de așezăminte fiind ajutate și de diverse instituții franceze. Precizez cu satisfacție faptul că în România există toate cele trei tipuri de așezăminte menționate, care funcționează într-un bun echilibru, cel puțin pînă în prezent, de vreme ce e un Institut la București, trei Centre Culturale, la Iași, Cluj, Timișoara și Alianța Franceze, deocamdată, la Craiova, Ploiești și Pitești, cu posibilități de a le extinde și în alte două orașe importante, Constanța și Brașov. Ideea este să realizăm o rețea omogenă aici, intrucît — am afirmat-o în mod frecvent — România prezintă un caracter cu totul deosebit: este singura țară din lume în care noi am creat și funcționează în același timp, toate cele trei tipuri de instituții culturale într-o aceeași rețea. Tot România e țara în care respectiva rețea se echilibrează cel mai bine.

— Deci țara dumneavoastră face obiectul unui studiu foarte profund, complex al instituțiilor culturale franceze, al randamentului acestora pentru ca aici e termenul cel mai bun de utilizat. Deci, cred că pentru început ar trebui să ajutăm mult învățămîntul la limba france-

ză, va contribui la o mai bună cunoaștere a limbii, literaturii și culturii franceze, la promovarea valorilor spirituale franceze aici în România dar, totodată, va avea și rolul de a ajuta cultura română să se definească mai bine prin raportare la noi, la Europa, pentru a se face și ea mai bine cunoscută în Franța, pentru a avea un program comun de schimburi, începînd de anul viitor. Deci, din momentul în care și Centrul de la Iași va fi terminat, ne propunem să stabilim schimburi permanente între instituții, profesori, oameni de știință, de cultură din cele două țări.

— Deci, în această rețea cu cele trei tipuri de așezăminte despre care deja ne-ați vorbit, Centrul Cultural Francez din Iași va avea un rol al său bine determinat, despre care, în trecut, ați amintit deja. Nu vreți să detaliați aspecte privitoare la acest rol?

— Pînă în prezent, fără intenția de a marginaliza celelalte două centre culturale din Cluj și Timișoara sau chiar Institutul din București, se poate afirma despre Centrul Cultural Francez din Iași că este cu adevărat cel mai dinamic. El este, cu siguranță, și cel mai bine instalat, cel puțin pentru moment.

Sînt din cale-afară de mulțumit, de altfel, că sediul actual al Centrului Cultural Francez se află într-o clădire înrudită ca stil cu aceea în care a locuit marele militar francez. Deci, el intră în istoria mai profundă a României, a schimburilor pe care țara dumneavoastră, mai ales Moldova, le au cu Franța.

— Care a fost de astă dată scopul sosirii la Iași?

— Am venit pentru a vizita Centrul, pentru că pînă acum cam toată lumea a venit să-l vadă, să afle stadiul lucrărilor. Eu, din foarte multe motive, am fost foarte ocupat la București, am fost reținut mereu din lipsă de timp și n-am putut veni aici. Dar trebuia să vizitez centrele, acesta e ultimul pe care-l văd și chiar am așteptat ca totul să se termine pentru a putea evolua mai exact situația, pentru a avea cea mai bună viziune posibilă asupra centrului cultural. Oricum, sint departe de a fi decepționat.

— Poate ne împărtășiți cîteva proiecte privitoare la activitatea dumneavoastră, în special, la colaborarea cu Centrul Cultural Francez din Iași.

— Toate proiectele ce vor fi lansate în această toamnă sînt riguros programate, intru-

directorii așezămintelor respective. Cred că o idee care a pornit de la Iași și care a prins extraordinar, este ideea acestui teatru itinerant pe care l-am denumit la modul nepretențios „De la plume à la planche”. În realizarea acestui proiect — care e cu adevărat un proiect de cooperare — și-au dat mîna orașul Iași, Centrul Cultural Francez din Iași și instituții culturale franceze. Proiectul include spectacole adevărate, realizate aici, cu actori ieșeni și cu regizori francezi. Nicolas Lormeau e unul dintre aceștia, dar jucate și în Franța, prezentate, supuse la probă în acel veritabil mediu profesionist care e Festivalul Internațional de Teatru de la Avignon. Spectacolul cu piesa *Reves dans l'obscurité* va reveni pe scenele românești în luna octombrie, în cea mai mare parte a orașelor unde noi avem deja instituțiile culturale amintite, adică la București, Iași, Cluj, Timișoara. Mobilul acestei inițiative este de a reuni toate manifestările teatrale din această toamnă pentru a realiza un soi de toamnă a teatrului francez-român. „De la plume à la planche” este un proiect esențial și el ne-a dat ideea de a face ceva, mult mai complex pentru a stringe colaborarea între lu-

re în alte orașe ale României care „contaminîndu-se” i-au urmat exemplul: București, Craiova, Ploiești, Pitești. În totalitatea ei, „Sărbătoarea Muzicii”, care are loc pe 21 iunie în România, se înscrie în conceptul general de „Sărbătoare a Muzicii” concept existent în lumea întreagă. Ca să conchid, inițiativele Iașului au fost receptiv într-o manieră extrem de semnificativă, de pozitivă.

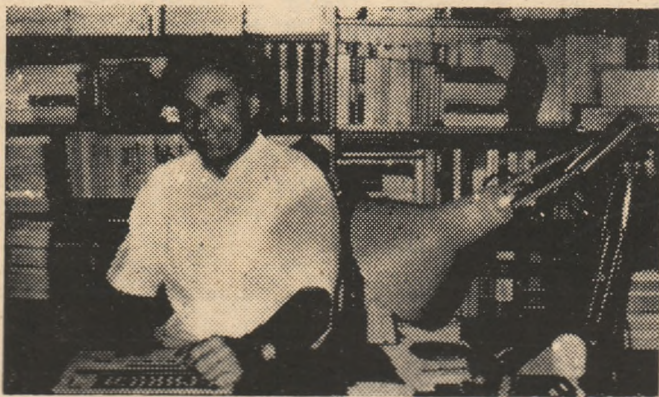
— Ieșean fiind, afirmați: „dumneavoastră mă fac să mă simt mîndru și tot cu mîndrie am să vă reamintesc faptul că vă aflați acum în capitala culturală a României. Ca om de cultură, vreți să transmiteți un mesaj ieșean prin intermediul revistei „Cronica”?

— Imi cereți un lucru foarte dificil, pentru că, vă mărturisesc realmente cu sinceritate, am adesea impresia că sint depășit de interlocutorii mei români. O primă observație a mea a fost că un om care se ocupă de cultură și care vine în România constată faptul că în această țară există un nivel cultural extrem de ridicat. Cred că sintem privilegiați datorită partenerilor noștri de aici. E cu adevărat un privilegiu să întâlnești oameni de toate categoriile care au cunoștințe extrem de avansate de limbă franceză, care cunosc în mod profund literatura noastră, cultura noastră. De fapt nu numai ale noastre, nu vreau să las impresii sovine aici, am observat că românii sint în mod fericit la curent cu tot ce se întîmplă în Europa, și nu numai în Europa, din punct de vedere cultural. De asta vă spuneam acum cîteva clipe că am oarecum complex în a vă propune ceva. Cred că românii ne propun deja extrem de multe proiecte interesante, ceea ce e foarte bine. Vă mărturisesc iarăși faptul că majoritatea proiectelor pe care le-am concretizat deja a fost concepută de partenerii noștri culturali români. E un aspect interesant, nu? pentru că una e să pornești un mecanism, să pui o mașină în mișcare și alta e să pui în aplicare ceva descoperit de altcineva. Să știți că partenerul nostru ne propune un anumit număr de proiecte și cînd spun „un anumit număr” am în vedere proiecte foarte, foarte bune în domeniul teatrului, al muzicii, al artei plastice, în sfîrșit, în toate manifestările de ordin cultural-artistice și, de ce nu? chiar sportiv. Pot spune că sintem extrem de fericiti să avem asemenea parteneri, să ajutăm la concretizarea respectivelor proiecte din punct de vedere financiar și logistic. Cred de asemenea că, în cadrul schimburilor pe care le putem avea cu partenerii români, e normal să-i ajutăm, intrucît unele din aceste proiecte sint foarte costisitoare, cum a fost cel inițiat anul trecut și care se desfășoară și-n acest an „La Danse en Voyage”. În cadrul acestei inițiative au fost prezentate publicului român companiile franceze de dans contemporan cele mai cunoscute, mai apreciate, cele mai moderne, mai novatoare. Și, nu pierdeți din vedere acest aspect, e un program conceput în exclusivitate pentru România. Asta spune mult despre maniera noastră de a concepe lumea culturală românească: cu mult respect, cu multă admirație și, bineînțeles, cu multă prietenie.

În legătură cu acest subiect pot să vă spun că am trăit o satisfacție deosebită: ca urmare a programului „La Danse en Voyage”, numeroși dansatori și coreografi români au realizat contracte de muncă — și de prietenie, evident, dar mai ales de muncă — foarte serioase, de vreme ce noi avem în prezent în Franța mai mulți dansatori și coreografi români care au fost invitați chiar de companiile de teatru să lucreze în cadrul lor. Bineînțeles, acestea au invitat oameni pe care i-au socotit de foarte înalt nivel profesional, de muncă, artistic etc. Această realizare e un element simbolic, așa zice, pentru raporturile culturale care există în prezent între România și Franța.

realizat de
Valeriu STANCIU

Invitații Centrului Cultural Francez din Iași

— interviu cu domnul PAUL LAFFONT, atașatul cultural al Ambasadei Franței la București

Iașul face parte dintr-o veche memorie colectivă franceză

— Ce înseamnă „pentru moment”?

— Cred că felul în care a reușit domnul Georges Diener să instaleze acest centru îi va ambiciona și pe ceilalți directori, pe alți oameni din alte orașe puternice ale țării dumneavoastră, să realizeze ceva asemănător. Deci, n-ar fi exclus ca în viitor Iașul să fie trecut de un alt centru. Dar oricum e interesant faptul că o astfel de realizare de excepție există tocmai la Iași, care e un oraș remarcabil. Remarcabil atît pentru România, cît și pentru schimburile culturale cu Franța. Am avut deja ocazia să-i spun prefectului de Iași că Moldova și mai ales orașul Iași figurează la noi în țară printre cele mai căutate, mai cerute regiuni și orașe pentru schimburi de orice gen cu Franța. Și e un paradox, totodată, această situație, pentru că francezii nu cunosc România, dar cunosc totuși Moldova și în special Iașul. E uimitor, dar asta face parte dintr-o veche memorie colectivă franceză. Și cred că, din moment ce, efectiv, toată lumea are ochii îndreptați spre Moldova, spre Iași, trebuie să le oferim tot ce avem, să le dăm ce-i mai bun din ceea ce putem să dăm și pînă în prezent așa am și făcut.

— Ați vizitat deja Iașul, ați văzut reședința pe care a avut-o generalul Berthelot aici la Iași în timpul primului război mondial?

— Am făcut, ce-i drept mici plimbări în regiune și am văzut, datorită domnului Georges Diener unele părți ale Iașului și împrejurimile sale și am remarcat, fără a o vizita, reședința de care vorbeați, aflată pe marele bulevard Copou, a generalului Berthelot.

cît fac parte din ceea ce noi numim, cu un termen generic, „programare”. Asta vrea să însemne că la serviciile culturale noi pregătim un ansamblu de proiecte bugetare, în cifre deci, pe care le trimitem apoi la Paris pentru a avea și acordul său. Prin acest ansamblu de proiecte noi ne creăm posibilitatea de a utiliza fondurile pe care ni le va da Parisul, într-o serie de acțiuni propuse de noi înșine. Propunerea e un exercițiu cultural pe care l-aș numi „abstract”. El consistă în a prevedea o serie de activități pe care să le propunem la Paris serviciilor financiare. Știți, serviciile culturale ale Ministerului sint întotdeauna de acord cu propunerile noastre, dar serviciile financiare zic mereu „O, la, la, dar costă prea scump ceea ce vreți să faceți!”, deci toată abstracția exercițiului nostru consistă în a propune proiecte interesante și a ști dinainte că o jumătate, două treimi ori măcar o treime din finanțele necesare proiectelor noastre ne vor fi asigurate. Deci trebuie să prevedem strategia prin care proiectele noastre vor deveni viabile. Evident, trebuie să intre-n joc și centrele, să ne propună proiecte interesante, să coopereze responsabilii culturali, cu partenerii locali și din Franța, alții decît Ministerul Afacerilor Externe, pentru a obține finanțarea tuturor proiectelor. Deci, pe lângă acest exercițiu de programare cu caracter mai ales financiar, fiecare Centru, fiecare Institut, fiecare Alianță au dreptul unor programări pe care să le finanțeze fie prin subvențiile acordate de stat, fie prin ajutoare, sponsorizări obținute în mod liber, de ici, de colo, de

mea teatrală românească și lumea teatrală franceză.

— O altă idee care a pornit, de asemenea, de la Iași este „Sărbătoarea muzicii”, intrucît Iașul, datorită domnului Georges Diener e primul oraș din România care a găzduit complexa manifestare de cultură muzicală. Aici a avut loc deja a doua ediție a respectivei sărbători. Ce credeți despre această inițiativă a Centrului din Iași și despre viitorul ei?

— „Sărbătoarea Muzicii” de la Iași a făcut mult zgomot anul trecut, pentru că a fost manifestarea cea mai importantă, cea mai complexă manifestare cultural-artistică, realizată de un centru cultural din România. Dar și anul acesta a făcut mult zgomot, de vreme ce atîtea mari personalități, între care însuși ambasadorul Franței, au venit să asiste la această sărbătoare, și de vreme ce ea s-a adresat tuturor ieșenilor îndrăgostiți de muzică. Prin maniera de organizare și prin largă ei audiență „Sărbătoarea” a fost un adevărat festival de toate genurile.

Primirea unui număr atît de mare de artiști din lumea muzicii, recitalurile, prezența publicului ne-au oferit o adevărată panoramă a tot ceea ce se poate realiza în cadrul schimburilor culturale din domeniul muzicii. Pornind de la această idee, nu cred că trebuie să ne facem griji în privința viitorului „Sărbătorii”, intrucît, ceea ce e deja fantastic, prin Iași ea a devenit deja clasică în lumea culturală românească. „Sărbătoarea Muzicii” de la Iași face deja parte din patrimoniul manifestărilor muzicale românești din fiecare an. Ea a fost totodată și punctul de plecare pentru manifestări simila-

O nouă generație de tineri interpreți

intervi cu doamna prof. ELLA URMA

Opera Română din Iași, în stagiunea muzicală 1991/1992, a adăugat la bogatul său repertoriu, trei noi montări cu operele „Povestirile lui Hoffmann” de Offenbach, „Elixirul dragostei” de Donizetti și „Căsătoria secretă” de Cimarosa. De-a lungul acestei stagiuni, s-au remarcat încercările conducerii (director Corneliu Calistru) de a înnoi și întineri ansamblul artistic, de a consolida prestigiul acestei instituții care, în toamna trecută, a sărbătorit 35 de ani de activitate. Ne-am adresat doamnei profesoare Ella Urmă, care se numără

printre fondatorii Operei Române din Iași, pentru a ne împărtăși câteva opinii despre stagiunea 1991/92.

— La ce premiere ale Operei Române din Iași ați avut ocazia să participați în stagiunea 1991/92 și ce impresie v-au lăsat?

— Am fost la „Povestirile lui Hoffmann”. Impresia generală este favorabilă, în sensul că mi-a plăcut foarte mult felul cum a conceput spectacolul regiașoara Anda Tăbăcaru; de asemenea, scenografia semnată de Cătălin Arbore care a servit excepțional spectacolul. Am rezerve cu privire la distribuție: dacă în general repartizarea rolurilor a fost bine gândită și interpretii s-au achitat foarte bine, îmi pare rău că tocmai rolul principal nu a fost acoperit de un glas sănătos, robust, autentic. Acest rol coplesitor duce întreg spectacolul și cere, pe lângă maturitate artistică, o bună tehnică vocală și rezistență, de aceea puțini tenori abordează acest rol. M-a surprins faptul că realizatorii spectacolului s-au bazat pe tânărul Daniel Vălcău, tenor care are calități reale dar nu și experiența necesară. Asta este singurul meu regret. În rest, spectacolul mi-a plăcut. Mi-am amintit și de primul spectacol cu „Povestirile lui Hoffmann” în care rolul principal a fost interpretat de Victor Popovici cu dezvoltarea și farmec: acesta a fost, după părerea mea, un artist total. N-ar trebui să facem asemenea comparații, dar Victor Popovici și alți interpreți ne-au demonstrat că prin muncă și cultură se pot realiza acte artistice de valoare. Am fost și la „Elixirul dragostei” de Donizetti, un spectacol spumos, incitant din punct de vedere muzical și scenic. Iarși am apreciat seria Andrei Tăbăcaru: este, într-adevăr, un talent. Are imaginație, tinerețe, are prospețime în ceea ce gândește și realizează. A construit foarte frumos principalul personaj, care în acest spectacol este corul, prezent, dinamic; mișcarea aceea permanentă a dat spectacolului viață și vioiciune. Nu mai spun de interpretii principali care au conferit spectacolului un nivel artistic deosebit: Ionel Voineag, Lucian Marinescu, Adriana Mesteș, Mioara Cortez-David.

— Având în vedere că în ultimul timp ansamblul Operei ieșene a fost împropiat cu tineri interpreți (soliști, regizori, dirijori), vă solicit câteva aprecieri asupra acestor artiști.

— Voi începe cu dirijorul Răzvan Cernat, pe care l-am apreciat chiar de la Festivalul de Operă din Iași. Are o mină bună, e un muzician format și practica muzicală la Teatrul Muzical din Brașov l-a ajutat să se integreze cu ușurință în colectivul ieșean. Cred că este un dirijor care va aduce succese Operei Române din Iași. Cât privește tinerii interpreți: soprana Mihaela Grăjdeanu are un glas de coloratură valoros, un glas mic, însă foarte colorat, foarte precis. Am auzit-o în festival și în „Povestirile lui Hoffmann” și mi-a plăcut pentru că a cântat foarte curat, îngrijit, cu un supraacut strălucitor, o prezență scenică agreabilă, un frumos joc de scenă. Cred că e o achiziție bună pentru operă. De altfel, calitățile vocale și interpretative i-au fost recent confirmate de premiul obținut la Concursul internațional de canto de la Sofia. Pe Daniel Mucedu, vă spun drept, nu l-am ascultat decât în rolurile episodice din „Hoffmann” și consider că încă este crud, dar nu lipsit de posibilități artistice. Soprana Elena Moșuc este un fenomen, dar iarși atenție; îmi face impresia că și aici se abuzează și chiar ea personal abuzează. Am ascultat-o într-un concert de lied-uri și arii în care s-a prezentat foarte frumos, reușind să diferențiază diverse stiluri. Atunci mi-a făcut o impresie foarte bună: un glas curat, cristalin, în special în acut. Acel recital mi-a plăcut. Am urmărit-o apoi în „Traviata”, rol față de care am rezerve. Nu a aprofundat, probabil, suficient, rolul, a fost superficială. Cred că a pregătit rolul în pripă. A cânta aria într-un concert nu este echivalent cu a face un spectacol. E cu totul altceva. Tenorul Radu Adrian este muzical; scenic se prezintă bine, dar mai are încă de rezolvat probleme de rafinament. Rolul lui Alfredo din „Traviata” este un rol dificil și pune probleme care se pot rezolva doar în timp. Este o voce utilă. Pe mezzo-soprana Elena Roșca am ascultat-o în „Povestirile lui Hoffmann” unde a făcut un rol frumos. Este foarte talentată. Aș îndrăzni să spun că este cea mai bună din lotul acesta de tineri: foarte muzicală și cu un glas de mare calitate.

— Ce repertoriu credeți că ar trebui reluat și ce lucrări noi ar trebui montate pentru îmbogățirea experienței artistice a interpreților și pentru o mai mare atragere a publicului?

— E greu de spus pentru că eu pornesc totdeauna de la ce are Opera — de la soliști; așa trebuie făcut repertoriul la ora actuală. Pentru că sunt puțini soliști și cei care sunt se orientează, în mod firesc, spre anumite roluri. Repertoriul operei este bogat și se pot relua multe lucrări. Făcând abstracție de lipsa vocilor necesare, aș vrea să văd „Manon” și, în special „Werther” de Massenet, operă pe care nu am reușit să-i conving să o monteze.

— „Werther” e o operă care mi este și mie dragă. Spuneți-mi vă rog, încheiere, credeți în viitorul Operei?

— Opera ca instituție — da, cu amendamentul să se ia măsuri foarte serioase pentru asigurarea unor distribuții adecvate, acesta fiind punctul central pentru reușita spectacolelor de operă. Dacă nu se poate realiza o distribuție de valoare, care să servească spectacolul, mai bine nu-l programăm. Sigur, mai ales acum, este greu să ai în instituție toate tipurile de voci. Și valoroase în același timp. Pentru rezolvarea acestei probleme dificile eu propun organizarea unor excursii pentru orice rol principal, cu participarea interpreților din întreaga țară. Eu cred că este absolut necesar acest procedeu și sunt convinsă că ar putea asigura distribuții corespunzătoare. Nu este bine că distribuția unui rol să se facă în funcție de dorințele, mai mult sau mai puțin întemeiate, ale unor interpreți. Repet: numai concursul va putea rezolva, în viitor, alcătuirea unor garnituri echilibrate și de valoare și, în consecință, succesul spectacolelor de operă, față de care publicul mărturisește în ultimul timp un interes sporit.

— Vă mulțumesc!

Consemnat de Rosina-Caterina FILIMON

După atâtea decenii de istorie exasperant de somnolentă, ne este dat acum să trăim un timp ce macină fără cruțare mai toate reperele viziunii noastre despre „normalitate” în legătură cu mersul societății, la scară planetară, dar și națională. Seismele Estului ne-au luat prin surprindere și pe noi români: s-a ivit deodată o reală perspectivă de a recupera teritoriile pierdute, înainte de a realiza ceea ce noi credeam a fi singurul obiectiv „realist” — recuperarea acestora pe plan cultural. Așa, bunăoară, avem peste Prut un însemnat număr de artiști plastici pe care cultura română este datoare să-i așeze la locuri de cinste, dar care sînt, deocamdată, ca și necunoscuți pentru cei mai mulți dintre noi. Ne-am propus, în consecință, să prezentăm cititorilor revistei „Cronica” câteva din numele ce s-ar cuveni să intre neîntârziat în circuitul valorilor artei noastre contemporane.

Mihai Grecu mi-a reținut atenția cu ani în urmă, cînd l-am descoperit într-un album selectiv al Galeriei Tretyakov din Moscova (o lucrare a sa fiind reprodușă chiar pe copertă). Cînd am descins în atelierul său din Chișinău, mai știam că este laureat al Premiului de Stat și Artist al Poporului. Nu mică mi-a fost mirarea auzindu-l pe maestru că titlurile cu care se mîndrește sînt cele din 1935, de laureat al „Tinerimei Române” (pe cînd avea 19 ani) și „Marele Premiu” decernat de Ministerul Culturii din țara noastră cu prilejul unui festival de la Bacău. Această mîrturisire pune în lumină încă o fațetă a urgenței imperativului de a recupera cultural ținuturile transputiene; căci, cum aveam să mă conving și cu alte ocazii, pentru creatorii de acolo nici o recunoaștere a valorii lor nu poate suplini pe aceea care trebuie să vină dinspre cultura căreia îi aparțin prin rădăcini și fire ce nu cedează vicisitudinilor istoriei, oricît de crude ar fi acestea.

Vădînd, de copil, o vocație de excepție pentru pictură, Mihai Grecu a răzbătut relativ ușor din satul natal al Basarabiei unite cu țara pînă în amfiteatrele Bele-Artelor bucureștene, unde a avut ca profesori pe Șirato și Dărăscu, iar pe Pavel Codîță coleg de bancă. Despre acei ani, dar mai cu seamă despre verile petrecute la acea „academie” neasemuită care a fost Balcicul, maestrul vorbește cu o fascinantă însuflețire: „Balcicul nu era o simplă stațiune de hodină, în care pictorii mă și creau; el era singurul loc unde puteai vedea la lucru artiști din toate școlile și orientările existente în țară. Balcicul însemna întii de toate confruntare, atît de priincioasă mai cu seamă cînd ești tînăr...”

Cît va fi contat Balcicul, cît un nativ imbold spre zări artistice neumbulate, fapt este că, după noua cotropire a Basarabiei, tînărul artist nu se va mai putea adapta la canoanele excesiv de severe ale realismului socialist. Marginalizat, respins în tentativele de îmbrățișare a carierei didactice sub motiv că strică „elevii”, Mihai Grecu va evolua, încet dar sigur, spre o factură tot mai modernă. O revelație avută în studentie, pe cînd executa o copie după Grigorescu, îl va obseda întreaga viață; era pe cale de a termina copia cînd, schițînd cățelușă din colțul tabloului, constată deodată că cele câteva tușe de culoare au mai mult viață decît cățelușă conștiincios redată. De atunci, nu se va mai mulțumi să privească natura, ci se va strădui să penetreze cu gîndul spre configurațiile ei mai mult sau mai puțin tînuite. În privința formelor, maestrul susține că nu a

abandonat niciodată figurativul, ci doar a ocolit banalul, inexpressivul: „un vulcan în erupție, o piele de vacă arsă de soare, o secțiune într-un copac, cerul parțial innorat reflectat în fîntînă sau o frunză privită la microscop — iată doar cîteva puncte de sprijin oferite de natură pentru închegarea unor structuri plastice interesante”

Oricum ar fi, pentru exegetul operei sale apare limpede că începînd din anii '67-'70 aceasta se va articula exclusiv sub semnul autonomiei picturalului. Dacă în „Băiatul cu boi” (datat 1936 și achiziționat mai tîrziu de „Tretyakov”) motivul popular apare doar ca un pretext pentru o incursiune în estetica populară (gama cromatică a tabloului, avînd ca dominante un negru mat și altul lucios este cea a covorului de pe un perete al atelierului), în lucrările de mai tîrziu privitorul va căuta zadarnic „subiectul”. De altfel, inovațiile tehnice introduse în acești ani de pictor vor avea drept efect imediat masiva năvală a imaginarului în organizarea maselor de culoare pe pînză, iar aceasta pentru că lacurile, emailurile și bitumul (care, cum se știe, nu se contopesc spre a da o pastă uniformă cromatică) rămîn mereu rebele față de efortul artistului de a le imprima o configurație strictă; ca într-un mitic proces de geneză cosmică, ele nasc o devălmășie ce conduce la forme dintre cele mai neașteptate. Măiestria artistului rezidă tocmai în exploatarea contribuției hazardului la obținerea unor structuri formale expresive; artistul trebuie să decidă la timp ce „se lovește” și ce nu, ceea ce presupune un instinct plastic sigur. Instinct care, din cîte am înțeles, în scînta incursiune prin creația conștientă a noastră de peste Prut, este punctul său forte. Așa se explică și îndirjirea cu care a refuzat facul profitabil și care, după ani lungi de privațiuni, i-a adus în cele din urmă, după „dezhgetul” de la Moscova (produs în cultură către '80), o recunoaștere nu unanimă (lucru exclus în starea de confuzie generalizată a culturii sovietice) dar fericit consolidată de un respect general (la Chișinău, cel puțin): după cum ne-am convins la feta tabloului, aici conservatorii înveredatî nu mai vorbesc despre artele plastice basarabene fără a menționa între primele nume pe Mihai Grecu.

Viciată atît prin ingerința ideologicului, cît și prin eludarea creatorilor din teritoriile anexate de ultimul imperiu, ierarhia artei românești este acum în plin proces de reasezare; în noua sa cristalizare, Mihai Grecu se va afla, suntem siguri, pe unul din piscuri.

D. N. ZAHARIA

O trupă franceză la Iași

„Cu ușile închise”

de Sartre

Am avut, în ultimii doi ani, diverse ocazii de a urmări, pe scenele ieșene, o serie de trupe franceze, venite în turneu. Ultimul ne-a prilejuit o întîlnire cu actorii Teatrului din Lyon și o reîntîlnire cu celebra piesă a lui Sartre, „Cu ușile închise”. Un spectacol Sartre este, desigur, un eveniment. Un eveniment plecînd de la un text care e azi parcă mai actual decît ieri și care pune problema relației cu celălalt, în termeni evident existențialiști. „Cu ușile închise”, piesă considerată de unii capodopera dramaturgiei sartiene, vorbește despre faptul că lumea pe care ne-o creăm este în pericol din momentul în care altul o contemplă, despre pericolul raportului de excludere față de celălalt, raport devenit veritabil conflict: „Infernul sînt ceilalți”. Această replică a lui Garcin (folosită adesea ca un leitmotiv ușor melodramatic) este cheia spectacolului, care, credem noi, nu a reușit întru totul să convingă: a lipsit parcă tensiunea necesară, moacă, declanșarea a disperării celor trei încarcerați în Infern. Garcin (Philippe Dusigné), Inês (Elisabeth Patu-

rel), Estelle (Joëlle Bruyas) și-au jucat separat nefericirea, zburcumea, teama, minciuna, lașitatea, cînd, de fapt, torturanta repetitivitate a relației stăpînselav, interdependența rolurilor intersanjabile ciclic formează cercul strivitor al senzației de reificare a eu-lui, de „împietrire”, de „neantificare” prin celălalt. Ar fi trebuit, deci, ca țesătura relațiilor dintre personaje (cărora li se adaugă un destul de neutru Băiat-al-Infernului Patrick Puechavy) să fie mai strîns urzită. Ne-am fi așteptat să se pună mai clar în evidență ideea că eroii își privesc viața anterioară ca pe un spectacol pe care, în sfîrșit, îl pot judeca imparțial: căci în Infern nu mai există înșelătorie, nu mai există oglindă care să înfrumusețeze, justificînd conduitele zilnice.

Eroii sînt „zoi ca viermii”. Dar, paradox al ironiei a destinului, atunci cînd aceștia devin conștienți de ei înșiși, sînt rupti de condițiile necesare a exercițiului libertății lor, adică de acțiune, precum și de alegerea pe care ea o implică. Garcin va rămîne un Iaș, Estelle — o cochetă infanticidă, Inês — o lesbiană sa-

dică; condamnați să suporte pentru totdeauna tortura prezenței permanente a celorlalți, care-și apără, mai mult fiecare pentru sine, propria condiție, propria singurătate. Credem că cea care s-a apropiat mai mult de miezul acestei farse tragice a fost interpreta rolului Inês — Elisabeth Paturel: ea a trecut cu ușurință de la un registru la altul, ajutată și de vocea gravă, frumos timbrată, ca și de gestica atent supravegheată. Joëlle Bruyas a fost mai mult cochetă, fragilă și copilăroasă; am fi dorit-o și „călău”, suflet pustiit de propria-i vinovăție și singurătate. La rîndul său, Philippe Dusigné a simplificat, credem, personajul care a avut, în viziunea sa, ca principală coordonată, grosolănia. Regia spectacolului este semnată de Béatrice Audry, iar scenografia de Patrick Puechavy. Simplitatea extremă a decorului — în sensul puținătății elementelor care au definit locul scenic — ar fi trebuit echilibrată printr-o tensiune maximă a jocului actoricesc. Creștea ce nu s-a și realizat pe tot parcursul reprezentației. Aceasta nu înseamnă că prestația trupei lyoneze nu a fost meritorie. Dar înseamnă că, prin comparație, fenomenul teatral românesc poate oricînd „scoate capul” în lume liniștit, fără complexe. Ba dimpotrivă.

Spectacolul a fost prezentat în sala Teatrului „Lucaefărul”.

Anca-Maria RUSU

Istoricul față cu puterea totalitară

Velle non discitur — a voi nu se învață, ne aminteste, dintr-un veac uitat, Sfântul Augustin. Într-un alt veac și pe un alt meridian, a voi pur și simplu, independent de rigorile moralei, prin exercițiul imitației servile, al înălțării prin fraudă și trădarea menirii, s-a putut. Frumoasa lege a Sfântului Părinte poate să sune straniu în anii în care a fost suficient să imiți lașitatea apropielii spre a învăța. Dar cu ce preț?

Cu puține excepții, printre care și istoricul David Prodan, prea mulți dintre istoricii impuși în deceniul șase au omis, cu sau fără voia lor, printr-un simplu și aparent nevinovat gest de imitație servilă, deontologia profesiei. De ce să nu imiți pe aproapele tău care tocmai s-a dezis de maestri, de trecut spre a-ți asigura o carieră, acceptând infinitul subterfugii ale supraviețuirii? Cine nu a fost asemeni noilor „directori de conștiință”, a fost eliminat, țin să (se) justifice cei mai mulți, recurând în invariabile și inabilele argumente ale „contextului istoric” sau a „circumstanțelor atenuante”. Și totuși, cazul istoricului David Prodan, infirmă asemenea aserțiuni. E drept că personaje de înălțimea morală a lui David Prodan s-au plămădit din conjugarea unei nobile tradiții țărănești a cărei substanță istorică a făcut obiectul muncii sale de o viață, cu o mare tradiție cărturărească, inflexibilă față de servituțile clipei (sau ale „contextului”), forțată în secolul XVIII și definitiv impusă în cel de al XIX-lea. E un legământ de fidelitate față de aceste tradiții în viața și opera ultimului mare cărturar ardelean al veacului nostru, legământ capabil să învingă timpul și să impună un model deontologic, poate cel mai semnificativ pe care-l are breasla istoricilor.

Într-o epocă în care desfrul demagogic a devenit normă, în care s-a perfecționat metoda „nimicirii categoriilor și personalităților purtătoare de idei” (M. Eminescu), David Prodan este printre puținii istorici care n-au uitat lecția lui Cicero: „Intr-adevăr, cine nu știe că prima lege a istoriei constă în a nu cuteza să spuie neadevăruri; iar apoi în a cuteza să spuie adevărul?” (De orat., II, 15). S-ar putea reproșa că istoricul dispărut a respectat, mai ales, primul legământ și mai puțin pe cel de al doilea, dat fiind faptul că el n-a impus, cel puțin până în anii relativului dezgheț, adevărului fundamentale, cu excepția doar a Supplexului, carte elaborată însă în perioada anterioară. Cei mai critici ne-ar putea censura aserțiunea motivând că istoricul n-a riscat sau n-a „cutezat” prea mult în anii obsedantului deceniu. Admitem că David Prodan n-a avut vocația gestului eroic, dar nu se poate nega că a respectat primul legământ. Pornind fie chiar și numai de la această sursă, fie chiar și numai cu zestrea neparticipării istoricilor la actul fără precedent al falsificării trecutului, și poziția lor la acest nou început de drum ar fi incomparabil mai temeinică și mai demnă.

Față de agresivitatea culturnicilor impuși după 1947, atitudinea lui David Prodan le-ar putea apare unora drept un paliativ neputincios contra răului organic. Istoricul clujean n-a fost un militant în agora, ci un savant benedictin practicând un militantism mai subtil dar nu mai puțin relevant, acela al cultului izbăvitor al muncii. Această muncă de acumulare i-a permis ca în deceniile ce au urmat să se impună drept cel mai de seamă istoric român. Este, acesta, adevărul grav și simplu pe care istoricul l-a înțeles în anii „beției de cuvinte”, ai limbii de lemn care tocmai se elabora, ai „găgăuziei” generalizate aproape, ce a amestec destule minți.

Tematica operii prodaniene care s-a organizat în două direcții fundamentale — acțiunea națională a românilor în veacul XVIII și istoria țărănimii ardeleni —, par doar la prima vedere să răspundă unor solicitări ale momentului. În fapt, istoricul n-a făcut decât să urmeze logica faptelor istoriei ardeleni, care, în aproape tot evul mediu, s-a consumat la palierul socialului, al țărănimii, pentru ca în veacul XVIII să cunoască deschiderea spre cea de a doua direcție fundamentală a sa, cea a naționalului. Evident, prin studiile lui A. Bunea, N. Densusianu, I. Lupăș ori S. Dragomir, subiectele nu erau inedite, dar abordarea lor discontinuă făcea dificilă recompunerea ansamblului în stare să precizeze dimensiunea specificității istoriei românilor ardeleni. Este lacuna pe care o va umple opera lui D. Prodan, operă căreia îi datorăm o viziune istorică totală: fundamentarea direcției naționale prin acțiunea lui Inochentie Micu și mișcarea Supplex Libellus, și completarea imaginii ființei istorice a românilor prin impunerea dimensiunii muncii ca factor de civilizație. Prin îngemănarea direcțiilor definitorii ale istoriei românilor ardeleni, acțiunea au fost ferm așezați în categoria factorilor de istorie și civilizație ai Transilvaniei. Mai mult chiar, dacă acțiunea politică și culturală s-a finalizat în veacul trecut prin emancipare națională, lui David Prodan îi datorăm emanciparea istoriografică. Opera sa, lipsită de orice înclinație romanticoasă, nu e orientată spre recuperarea utopiei lui „ilmo tempore”, nu poartă nici o clipă pecetea argumentației justificative, conjuncturale, nu are tentații teoretizării în van, ci e îndreptată către faptul istoric în stare genuină, reconstituit cu o onestitate și o minime breugheliene. Din însumarea faptelor și recompunerea dinamicii lor interioare, istoricului i-a reușit condensarea ansamblului istoriei românilor ardeleni dintr-un veac și mijlocul celui de-al XIX-lea, poate cea mai bine articulată imagine istoriografică realizată vreodată asupra unei provincii istorice românești.

S-a născut însă și teist, că atracția istoricului pentru istoria socială și, cu deosebire, pentru cea a țărănimii, ar fi detată de contextul ideologic din anii '50, mai mult chiar, că studiul din 1948 despre „Iobăgia în domeniul Băii de Arieș”, ar fi „înainte de toate un manifest al unei ideologii”. P. Teodor, *Istoricul D. Prodan*, în *Vol. Stud. istorice, naționale*, Cluj-Napoca 1982, p. 15). Și acesta este totuși un aspect istoricului ce n-a semnat și n-a condus nici un manifest, n-a fost nici o clipă „la mod”, n-a ocupat prima pagină a publicațiilor, deși s-a bucurat de recunoaștere oficială (membru corespondent al Academiei în 1948 și membru titular în 1955). Orientarea spre social nu este un apanaj al materialismului dialectic, sau cum s-ar putea crede, cu atât mai puțin în cazul lui D. Prodan, care inaugurasese studiul

istoriei țărănimii în perioada antebelică și, cu deosebire, în teza de doctorat din 1938. De altfel, se poate lesne observa, că cel mai important istoric al țărănimii nu citează decât cu rarissime excepții, clasicii marxism-leninismului și niciodată potențaii zilei. Și aceasta, într-o vreme în care nu doar culturnicii, ci și istoricii afirmați înainte de război, au despărțit istoria de fapte, așezând-o în „patul lui Procust” al ideologiei, sperând chiar să rămână vrednici de crezare. Am avut curiozitatea să aruncăm o privire asupra vecinătăților. Nu mică ne-a fost surpriza să descoperim în proximitate, în volumul „*Studii și referate privind istoria României*”, partea I, București, 1954, articolul lui C. Daicoviciu, de o stranie vehemență, copioasă mostră de patologie morală, intitulat „*Poziția antiștiințifică a istoriografiei burgheze cu privire la daci*”. Crezusem, sub impresia unor lecturi recente, că numai în gulagul de la Pitești s-a practicat

românilor ardeleni, în care individualitățile lipsesc vreme îndelungată, ca și evenimentele, de altfel, i-a impus istoricului metoda. E clar că nu poți fi spiritualist sau romantic atunci când substanța istoriei impune ascendența duratei asupra excepției (a evenimentului). De aici rezultă metoda romanului de reconstituire istorică, precum în „*Răscoala lui Horea*”. Nu credem că afirmația este exagerată: într-o zi, această carte va trebui analizată și literar-stilistic. Excelenta cunoaștere a psihologiei mulțimilor, insistența asupra comportamentului grupurilor, perfectă gradație epică, amintesc de Titus Livius, istoric ce nu poate lipsi din galeria maștrilor săi. Materia istorică este cea care a generat metoda istoricului D. Prodan: analiza riguroasă a faptelor multiple („*Fac astfel istorie de fapte. Nu fapte sporadice sub nume de semnificative, ci fapte multiple, de repetiție, de frecvență, mărturisind generalitatea; nu numai fapte de excepție sub nume de reprezentative, ci fapte de rind, de masă, mărturisind mentalitatea comună, și nu în eflorescența ci în plenitudinea lor, în variabilitatea mărturisirii lor*”), respingerea tezismului fanatic, „dez-eroizarea” în ideea unui T. Vianu și nu a materialismului uniformizator, fuga de retorică.

În tot, opera dedicată țărănimii este un panegiric înălțat muncii creatoare de istorie, act prin care David Prodan a așezat poporul românesc al Transilvaniei în

personalități accentuate

„pedagogia” demascării cu scopul exorcizării „răului”. C. Daicoviciu își demască cu fervoare maestrul, atingând însă paroxismul atunci când își autodemască erorile din trecut. Citatul ce urmează ne lipsește de orice comentarii: „Din generația mai nouă de cercetători, aceea din care face parte și autorul acestor rânduri, n-am supus analizei pe nici unul, din simplul motiv că toți sau aproape toți, în ce privește „problema dacică” stau sub influența unui Iorga, Pârvan, Andrieșescu. O mică excepție am făcut totuși, cu noi înșine. Pozițiile noastre greșite — de cele mai multe ori sub influența și inspirația „maștrilor” — trebuiau să fie scoase la iveală”. Și un alt exemplu, cu nimic mai prejos decât limbajul studenților reeducați de la Pitești: „Vom demasca... acele grosolane denaturări din „știința” istorică burgheză” (art. cit., p. 168). Să recunoaștem că autorului i-a reușit opera!

Urmărind studiile din anii '50—'60, perioada cea mai săracă din activitatea lui David Prodan, am descoperit că acestea sînt mai ales de reconstituire strict tehnică, unele dedicate chiar istoriei tehnicii mineritului, studii seci, fără nici o aplicație ideologică și aproape fără nici un recurs la sursele acesteia. Mai mult chiar, în volumul al III-lea al tratatului de Istorie a României, acolo unde obediența ideologică este generos etalată de numeroși colegi, D. Prodan semnează patru capitole mari și mai multe subcapitole, fără să facă apel la materialismul istoric și fără să trimită la sursele clasice săi decât o singură dată, la bibliografia generală. Aceste observații ar putea fi considerate ca făcând parte din registrul minor al operei, dacă n-am fi întâlnit într-un amplu și recent studiu asupra operei lui David Prodan, insistente trimiteri la geneza concepției sale materialist-istorice, cînd, în realitate, nu avem de a face decât cu una determinată ce nu se confundă, nici în istoriografie, nici în alte științe, cu marxismul. O istorie populată timp de veacuri de mulțimile țărănești, cum este cea a

categoriei stărilor istorice. Cu un veac în urmă, Eminescu descifra „natura” specifică, cum, ar spune el, a istoriei românilor ardeleni în termeni perfect valabili azi și strălucit confirmați în opera istoricului dispărut: „Dar s-au întins românii, dar au cuprins ținuturi în cari nu fuseseră, dar dintr-un mic neam de oșteni a devenit un mare neam de agricultori? Afacerea lor. S-au întins prin dreptul cel mai sfînt din toate, prin dreptul muncii. Cu munca și-a procurat pămîntul strămoșesc și, prin colțurile unde intraseră străinii, cu munca-l și va ține. Dacă iobăgia a existat, ea a fost un contract de muncă și cu această muncă seculară au cucerit Ardealul” (M. Eminescu, *Opere*, vol. XIII, București, 1985, p. 90).

Puterea totalitară a creat în anii de maturitate ai lui David Prodan, istoricul obedient, cel mai adesea zelos, „un fel de istoric” cum ar spune Ștefan Heym. Nici odată în paginile aceluiași publicații n-au fost vecini falșii profeți ai noilor vremi cu savanți de talia lui Prodan. „Sînt și eu un fel de istoric”, rostește unul din categoria neofiților, personajul Natan din „*Relatare despre regele David*”, a autorului menționat. „totuși cartea amintirilor mele cuprinde doar simțăminte cele mai alese și mai înălțătoare. Important este punctul de vedere al celui ce scrie, și dacă este însuflețitor sau peste măsură de critic”. „Au nu conțese și punctul de vedere al cititorului?” — vine replica istoricului Etan Hosain, închinat pentru cutezanța sa, care continuă, încercînd să impună recunoașterea nuanței salvatoare, în speranța demolării monolitului oficial: „Ceea ce unuia i se pare potrivit, altuia poate să-i pară greșit” (St. Heym, *Relatare despre regele David*. Am trimis la această sursă deja clasică, întrucît avem convingerea că David Prodan face parte din categoria acelor istorici ce au respins tentanta condiție de a fi „înălțătorii” sau „însuflețitorii”, acceptînd să fie istoric pur și simplu, fără nici un alt calificativ ajutător.

Mihai DORIN

Fascinația lecturii

Ideea și exprimarea ei

O idee poate fi exprimată în mai multe feluri, dar modul de a gândi trebuie să fie același pentru a ajunge la idee. La ideea căutată, cu sens adînc, de substanță. Poetul chinez T'ao Ts'ien (372—427 e.n.) spune: „Există un sens profund al lucrurilor, dar dacă vrem să-l exprimăm brusc vorbele ne lipsesc”. Și chiar lent, uneori, nu putem exprima clar ideile. Și cite idei nu ne trec prin cap? Cu atît mai mult ideile-întrebări. De pildă: singurătatea exorcizează? Moralitatea e minciună? Dincolo de emoții se ascunde ceva inuman? Necunoscutul motivează existența individului? Mintea omului cuprinde mai mult decât universul însuși? Pasiunile umbresc inteligența? Ne oprim aici.

A ajunge la idee și la exprimare conform spiritului ei nu e simplu. Mi se par necesare niște condiții, potrivit cărora ambianța, armonia dintre cel care „emite” și mediul în care „ființează” să fie într-o perfectă concordanță. Altfel spus: orice moment de umilire a individului și a culturii din care face parte es-

te exclus; istoria naturală trebuie văzută ca pe o esență; să trăim într-o lume bogată în mister și sentimente subtile; să nu uităm că atîtea lucruri pe care le credem importante sînt zadarnice; că există totuși niște legi tainice care guvernează existența; că spiritul trebuie să tindă totdeauna spre ordine și echilibru; că omul trebuie înțeles mai ales din unghiul gândirii în termenii speciilor și ai corelației dintre ele. Echivalențele nu pot fi epuizate aici.

Un vechi adagiu precizează: cunoașterea îl innobilează atît pe cel ce n-a ajuns la ea, dar o caută perpetuu, cît și pe cel ce a cucerit-o (nu la modul absolut pentru că este imposibil). Cum ne dăm seama de acest fapt? Nemanifestînd gustul prestigului iluzoriu și fugind ca de diavol de prostia funciară. Și tot nu-i suficient. Ne stau la îndemînă experiențele marilor cărturari, agnosticismul și tot ceea ce decurge din el, bibliotecile publice, chiar dacă ele suferă de un conturat eclecticism impersonal, apoi na-

tura întreagă, care atunci cînd este mai presus de om (și este mai totdeauna) devine învăluitoare, nobilă, calmă, vastă, intensă.

Omul este trecător ca individualitate, dar „celălalt” adică „esența” din om se confundă cu existența „universală”. Este ideea fundamentală care străbate filosofii vechi orientale. Fondul acestor filosofii este întîlnit, se știe în esotericele scrieri: *Cartea mutațiilor și Upanișade*. După mulți gânditori, trăsătura dominantă a culturii moderne (occidentale) o reprezintă raționalismul cartesian (cu idei distincte și verificate prin structuri științifice riguroase), or culturile antice orientale pneau — aproape în aceeași măsură se întimplă și azi — mai presus de orice „înțelegerea intuitivă” a armoniei universale. De aici „spiritul de finețe” al orientului, el nu are nevoie de demonstrații analitice. Detalii în acest sens le întîlnim în remarcabilele cartea lui Anton Dumitriu — *Culturi eleate și culturi heracleice*.

Ne-am reamintit de unele lucruri oferind și un exemplu de felul cum mintea noastră aleargă continuu de la o idee la alta, de la o imagine la alta. Dar cuvintele sînt prea sărace sau posibilitatea de a le minui și potrivii este prea mică. Sau pur și simplu modul nostru de a gândi nu „pică” pe coordonatele esențiale ale ideii căutate.

Nicolae BUSUIOC

ABD-RU-SHIN

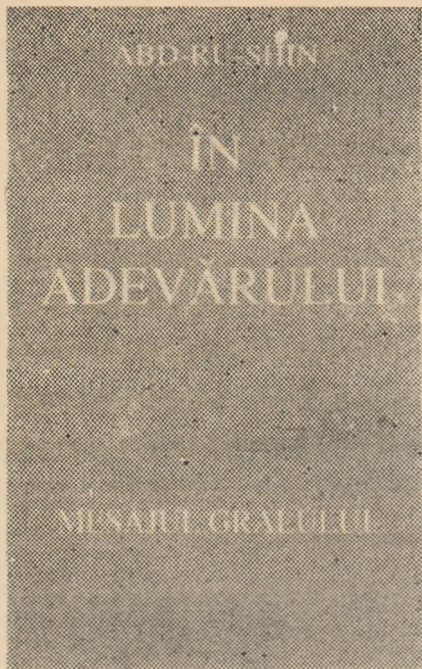
In lumina adevărului—

Mesajul Graalului

La răspîntia

destinului nostru (3)

Profeți și profetii

ciprocă a elementelor în afinitate s-au format o serie de „centrale” de la care se revărsa înapoi spre oameni curenți cu influențe multiple, consecințe ale acestei concentrări de forțe.

Aceste influențe se revărsa întotdeauna — în primul rînd — asupra acelorora care înclină către același gen de afinitate, adică asupra acelorora care poartă în ei tendințe similare. Voința lor se va găsi astfel întărită și vor fi incitați să creze mereu noi forme de aceeași natură care, acționînd în mod asemănător, pătrund în lumea formelor-gînduri”. (Vol. II — conf. 15).

Deci, fiecare din gîndurile noastre, fiecare din acțiunile noastre, sau orice altă reacție, ia imediat formă în planul corespunzător. Deși aceste forme se împart, ele rămîn legate însă de noi printr-un fir ce nu poate fi rupt. Tot ceea ce am gîndit, am voit, am resimțit sau am spus, este aspirat într-un circuit evolutiv propriu. Fiecare formă acționează sub atracția afinităților, fără ca noi să avem posibilitatea de a interveni. Fiecare atrage sau este atrasă, după forța sa. Ele pot influența și alte persoane care nutresc gînduri sau tendințe asemănătoare, fie pentru a le ridica — îndemîndu-le la acte nobile —, fie pentru a le coborî, incitîndu-le la acte josnice. În final, tot ceea ce am adus pe lume ne revine și ne regăsește, fără greșală po-

- Adevăratul sens al existenței...
- Soarta și voința liberă...
- Importanța rolului spiritual al femeii...
- Era Vărsătorului și venirea

sibilă și fără a putea respinge termenul și restituirea capitalului investit și a dobinzilor.

Orice gînd format este ca un agent pe care îl trimitem; acesta se desparte de autorul său și acționează după propriul gen. Urmind orientarea pe care i-am dat-o, acest agent va lucra pentru noi în bine sau în rău și va putea — prin atracțiile sale — să ne facă sau complici la nelegiuri, sau coautori la realizări luminoase. Cînd vom deveni conștienți de influența retroactivă a gîndurilor noastre în lumea de dincolo și asupra destinului nostru și cînd vom ști, de asemenea, că fiecare din acțiunile noastre este precedată de un gînd, vom înțelege atunci sfatul presant al lui Abd-ru-shin: „Vegheați la curățenia gîndurilor voastre! Toate forțele voastre să tindă către acest scop. Voi nu bănuiriți să creați prin aceasta. Aici se află un element de o putere formidabilă! Grație lui puteți să duceți o luptă bună. Puteți fi pionieri ai Lumii și astfel, să combateți pentru a libera pe semenii voștri de influența tentaculară a cîmpurilor corupătoare ale lumii formelor-gînduri”. (Vol. II — conf. 15).

Modul nostru de a ne comporta și toate reacțiile noastre, din care de asemenea fac parte și gîndurile, au urmări invizibile dar intru totul reale în planurile materiei de densitate medie și ale materiei subtile. Refluxul lor impregnează spațiul vital al fiecăruia și condiționează viața sa. Nu suntem victime ale unui destin arbitrar, noi înșine fiind aceia care ne stabilim viitorul, ce se compune astfel din materialul pe care noi l-am furnizat.

Tot ce ne așteaptă în refluxul karmic a fost format așadar înainte de a se manifesta. Consecințele investițiilor noastre pot fi deci văzute și chiar anunțate, înainte de a se realiza. Profetiile și prezicerile au astfel o bază reală și se explică în mod logic.

Știința raționalistă a refuzat întotdeauna să ia în serios tot ceea ce simțurile noastre fizice nu puteau să le facă accesibile. În cadrul limitat numai al materiei dense — și dacă se neagă lumea de dincolo —, un eveniment care nu a

avut încă loc nu poate fi anunțat sau descris. În prezent, parapsihologia a luat în considerare și studiază așa-zisele fenomene „psi”, însă ea este încă incapabilă să le găsească un fundament și o explicație.

Nu există efect fără cauză — afirmă materialistii — și, din acest fapt, ar fi imposibil a prezice un eveniment ce va să fie, fără să fi avut o cauză care să-l declanșeze. Dar astfel cum am putut constata, tot ce emană de la noi este o cauză care va avea asupra noastră un efect retroactiv. Înainte de împlinire, formele zămislite există deja. Ele pot fi deci văzute și anunțate.

Lumina s-a servit pe larg de acest mijloc pentru a ne avertiza și a ne pune în gardă atunci cînd karma acumulată lăsa să se prevadă șocuri iminente de retrurii dureroase. Bazate pe iubire, rațiunea de a fi a acestor puneri în gardă a fost întotdeauna aceea de a provoca o îmbunătățire, o luare la cunoștință a orientării false și o schimbare a direcționării. Doar cu rare excepții, avertismentele au fost date însă în zadar. Individuii sau comunitățile respective nu le-au luat în serios și cel mai adesea catastrofele prezise au trebuit să se împlinească.

Solicitudinea Creatorului continua totuși să acționeze fără a se restringe. În fapt, toate popoarele au avut clar-văzători și profetii lor, adică ființe umane încarnate, apte de a servi ca intermediari între lumea de dincolo și cea de aici. Misiunea acestor purtători de cuvînt nu a fost întotdeauna ușoară și profetiile brei care trebuiau ca în numele lui Iehova să cheme la ordine pe regi și pe cei puternici, au avut de suferit de multe ori minia lor. Cît despre Biserica creștină, aceasta a decretat în mod preventiv că era revelațiilor s-a terminat și a tratat de eretici orice persoană ce a primit o nouă comunicare. (Va urma).

Ernest SCHMITT
(Château-Thierry — FRANCE)

NOTE: — volumul I al operei „Mesajul Graalului” a fost tradus în limba română și este disponibil (în lei) începînd din luna iunie a.c. — persoanele care doresc primirea gratuită a broșurii „Conférences choisies” (extrase din Mesajul Graalului) se pot adresa în scris la „Editions Française du Graal” — 23, rue Colbert — 93 1000 Montreuil/Bois — FRANCE. Se pot adresa, de asemenea, și la București, la căsuța poștală C.P. 34—50.

Caracteristica fundamentală a materiei — vie sau nevie — este mișcarea. Dar aceasta, deși comună, este și însușirea care diferențiază cele două existențe. Materiei nevie îi este asociată o mișcare liberă, iar celei vie o mișcare controlată.

Totuși, mișcarea liberă a materiei nevie este ordonată și previzibilă; pe cînd, mișcarea controlată a materiei vie este spontană și imprevizibilă. În ce privește mișcarea materiei nevie, ea este supusă unor legi proprii de conservare — legile de conservare a mișcării universale. Materia vie, deși aceasta se supune legilor de conservare a mișcării universale, comportamentul ei nu poate fi explicat numai în virtutea acestora, ci și pe seama mișcării proprii — controlate, cu propriile ei legi de conservare, între care și legea conservării spiritului.

Pentru a afla unde și cînd s-a produs impulsul aducător de mișcare vie este necesar ca mai întîi să facem o incursiune prin universul materiei nevie și apoi prin microuniversul genetic al materiei vie. Materia nevie are și ea o memorie a structurilor sale, codificată în cele trei legi de conservare a mișcării universale:

- legea conservării vitezei și sarcinii electrice;
- legea conservării accelerației;
- legea conservării cîmpurilor de forțe.

În virtutea acestor legi, materia nevie se autoorganizează pornind de la cuanta elementară de energie — energoni — și evoluînd către structuri ale substanței din ce în ce mai complexe, astfel:

- structura de cîmp (cu energonul și dublionul);
- structura subnucleară (cu teheronul);
- structura nucleară (cu cuarci);

- structura atomică (cu electronul);
- structura moleculară simplă;
- structura moleculară complexă (aminoacizi și baze azotoase).

Ori de cîte ori aceste structuri ar fi să fie dezintegrate, ele s-ar reconstitui mereu cu o riguroasă exactitate, procesul evoluției încheindu-se totdeauna cu structura moleculară complexă. Indiferent la ce nivel de organizare s-ar produce degradarea unei unități structurale, ea se regenerează mai întîi pe sine, apoi procesul continuă evoluînd spre structuri superioare. Un asemenea proces de regenerare poate fi la fel de grandios precum cel implicat în cazul structurilor vie. Cine ar putea rămîne neimpresionat de frumusețea procesului de creștere și reconstituire a cristalelor? Ori de cîte ori ar fi să fie știrbit un cristal, el își va refăce, neabătut, partea distrusă (lipsă), mai riguros chiar de cum ar putea-o face o structură vie. Dar aceasta, bineînțeles, în condițiile în care cristalele se află într-un mediu nutritiv care să-i ofere materia primă necesară. În momentul în care gradul de organizare a materiei nevie culminează cu apariția moleculelor complexe, deși factorul material (de execuție), necesar apariției structurilor vie, există, dacă nu intervine și factorul de decizie, viața nu poate să apară. Factorul de decizie se va dovedi a fi, în mod necesar, spiritul, sau, mai precis, voința-spirit.

Pentru a afla unde și cum se poate implica spiritul (dătător de viață), vom relua incursiunea, precum ne-am propus, dar în sens invers — de la materia vie spre cea nevie. Pentru aceasta, este suficient să pornim de la structurile de bază ale materiei vie. Dar mai întîi să definim unitatea structurală a vieții pornind de la însușirile

La frontierele cunoașterii

De la mișcare la viață

Prin sine, pentru sine

ei fundamentale. Deci, viața este unitatea structural-existențială aptă să cotozească mișcarea și să interpreteze informația în scopul autoconservării și autoregenerării. La prima vedere, această unitate structurală este regăsită în structurile celulare (cu sau fără nucleu). Acestea au însușiri comune tuturor formelor de viață (mai ales în ce privește modul de transmitere a informației genetice), începînd de la bacterii, plante, animale, ajungînd pînă la om. Principalii constituenți structurali ai celulei, numiți și material genetic, îl constituie acizii celulari (nucleici) ADN și ARN, care intră, cu deosebire, în componența cromozomilor, genelor și ribozomilor, al căror principal rol este de a transmite informația (ereditatea). Acizii nucleici sînt macromolecule organice complexe (polimeri) rezultate din combinarea unor subunități structurale numite mononucleotide (monomeri). Macromolecula de ADN (de formă spiralată), analizată în lungul axei sale, apare formată din două coloane numite catene, a căror structură este de așa natură încît, luate separat, ele se constituie ca replică una față de cealaltă (ca o imagine în oglindă). Cele două catene sînt formate dintr-o anumită succesiune combinatorie a unui număr de patru baze azotoase (numite nucleotide), unite între ele, longitudinal, prin intermediul unei legături fosfodiesterice, iar transversal, două cîte două nucleotidele (adenină, timină, guanină și citozină) îmbinate complementar prin intermediul unor legături de hidrogen. Marea diversitate a aran-

jamentelor în care se pot succeda cele patru nucleotide formează așa-zisele secvențe care, fiecare în parte, reprezintă codul unei informații. Gena este tocmai un fragment de moleculă ADN care cuprinde o anumită secvență a nucleotidelor — unitate structurală capabilă să transmită informația pe care o conține printr-o divizare longitudinală în cele două catene, urmată de o replicare în sensul că fiecare dintre ele își reconstituie, prin complementaritate, catena lipsă, adoptînd nucleotidele, corespunzătoare, care se găsesc în preajmă. Același proces de divizare și replicare are loc și cu moleculele de ARN care au același cod al informației, preluat de la moleculele de ADN, ducînd informația mai departe în procesul de sintetizare a diverselor proteine în cadrul ribozomilor. Aceste divizări și replicări conduc și la altele, precum cele ale cromozomilor și ribozomilor, iar în final procesul se încheie cu divizarea celulei în două unități identice cu cea inițială.

Uneori, din procesul de replicare a genelor, concomitent cu apariția copieii fidele, apare și cîte o secvență nouă, în sensul că pe lângă componenții transverșali inițiali mai apar și alții (deci, o genă mai lungă) al cărei cod reprezintă altă informație, adică ceea ce se numește mutație genetică. Mutațiile se pot produce și la nivel de cromozomi — acestea, de obicei, sînt mai puțin radicale, iar transmiterea lor este mai anevoioasă.

Mutațiile genetice au fost interpretate foarte felurit de către teoreticieni și geneticieni. Unii au pretins că majoritatea

mutațiilor sînt negative, alții, că toate mutațiile sînt utile. Avînd în vedere că mutațiile genetice apar cu totul intîmplător (accidental) și nu au la bază nici un fel de corelare, nu este greu de apreciat că ambele teorii sînt nerealiste. Evident că șansa ca intîmplarea să aducă ceva util este foarte redusă, așa după cum este redusă și cea de-a aduce ceva nedorit. În viziune darvinist-evoluționistă, se consideră că mutațiile sînt și bune și rele dar că cele utile sînt reținute, iar cele dăunătoare înlăturate. E drept, această teorie este mai realistă, în sensul că o asemenea interpretare a mutațiilor intîmplătoare este corectă; dar, de aici și pînă la a explica diferențierea speciilor pe seama unor mutații intîmplătoare este o diferență enormă. Timpul necesar unei asemenea evoluții, chiar și numai pentru succesiunea a numai cîtorva specii, ar fi atît de mare, încît nici întreaga durată de viață a soarelui n-ar fi suficient de lungă. Și-apoi, s-a dovedit că selecția naturală n-a putut hotărî soarta mutațiilor. Deși, uneori, diferențe cromozomiale nesemnificative conduc la diferențieri morfologice importante, mutația singură nu poate explica apariția unor caractere foarte complexe. Teoria nedarvinistă a lui Kimura susține că în majoritatea lor mutațiile sînt neutre și că, deci, ele se fixează fără a putea fi controlate de selecția naturală și că ar exista un ritm constant al mutațiilor, evaluat a fi (pentru o specie) o mutație la 50 de ani și fără a depinde de mediul înconjurător. Cercetări mai recente au dovedit că din momentul în care o genă este integrată într-un proces metabolic, ea nu mai dispăre, indiferent de factorii de mediu sînt sau nu, prielnici. Aceasta ar însemna că ce omul are gene comune cu toate structurile vie. (Va urma).

Mihai Constantia IACĂNESCU

Europa nu poate exista fără dialog

Valeriu Stancu — Stimate domnule Marc Quaghebeur, se pare că sînteți tot mai apropiat sufletește de România, căci ați revenit aici după ce, în urmă cu câteva luni, o vedeți pentru întia oară.

Marc Quaghebeur — Da, eram invitat atunci să particip ca persoană oficială la manifestările incluse în „Săptămîna Culturii Belgiene”, organizate de doamna Rodica Lascu-Pop, directoarea Centrului de Studii al Culturii Belgiene din Cluj, cu sprijinul domnului Horia Bădescu, directorul Radio-Televiziunii din Cluj, și cu ajutorul Societății Culturale „Lucian Blaga”.

— Care este de această dată scopul prezenței dumneavoastră în România?

— Revin aici și voi reveni cu statornic dragoste pentru că România e țara în care am fost tradus pentru întia oară, în urmă cu 15 ani, la Iași, în revista „Cronica”, revistă care de atunci mi-a publicat în mod constant grupaje de versuri, interviuri, traduceri, cronici la volumele pe care le-am semnat. Revin aici cu dragoste pentru că mă regăsesc în spațiul unei culturi latine ce-mi este familiar și pe care-l socot foarte apropiat spiritual de cel în care m-am format. De această dată sînt simplu participant, alături de foarte mulți scriitori din întreaga Europă, la lucrările Festivalului Internațional de Poezie „Lucian Blaga”, Festival ce are loc tot la Cluj.

— N-aș zice că sînteți un „simplu participant”, de vreme ce în cadrul Festivalului există o întreagă secțiune dedicată poeziei belgiene de expresie franceză, al cărei prestigios reprezentant sînteți. Apoi, una din zilele Festivalului, cea care se desfășoară la Casa Memorială „Octavian Goga” de la Ciucea, include un recital de poezie belgiană contemporană de expresie franceză în plus, mai există un motiv, de suflet, ca să zic așa, pentru a vă putea socoti ceva mai mult decît un „simplu participant”...

— Da, vād că nu e chip să scap de insistența ziaristului, chiar dacă acesta îmi e și unul dintre cei mai buni prieteni din România. Într-adevăr, între acțiunile incluse în calendarul Festivalului figurează și lansarea unei antologii bilingve ce conține versuri din o parte a volumelor pe care le-am publicat de-a lungul vremii în Franța și Belgia. Traducătorul și alcătuitoarea acestei reușite antologii este poetul clujean Horia Bădescu, iar volumul, intitulat *Tăceri și cuvinte*, a apărut la Editura „Clusium”, într-o colecție de poezie intitulată „Ferestre”, colecție în care a mai fost publicat un poet belgian de expresie franceză, Henri Cornélus, volumul său, *îmblinzitorul de hîmire*, apărînd în tîlmăcirea aceluiași entuziast traducător care este Horia Bădescu.

— Deci alte serane că literatura pe care o reprezentați e cunoscută și apreciată în România?

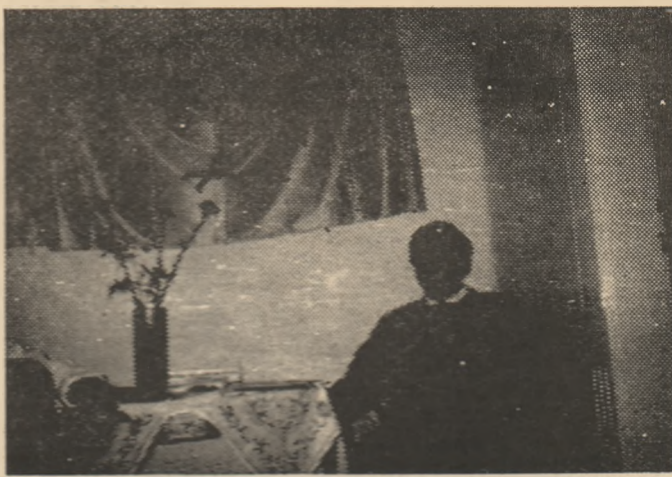
— Știu, în ultima vreme am fost tradus în multe țări, nu numai din Europa, dar gestul românilor are o semnificație aparte pentru mine, intrucît a publicat versuri în

limba celor care-i au pe Eminescu, Blaga, Arghezi, Bacovia, Ion Barbu, e un act de veritabilă cultură, pe care-l pretuiesc din tot sufletul. *Tăceri și cuvinte* se lansează la librăria Universității, de fapt dumneavoastră sînteți cel care-l lansează, și țin să vă mulțumesc și pentru faptul că ați venit de la Iași ca să-mi prezentați volumul.

— Domnule Marc Quaghebeur, în aceste zile ați trăit și o altă satisfacție la fel de mare ca aceea legată de apariția cărții *Tăceri și cuvinte*. Pentru ansamblul operei dumneavoastră, pentru autenticitatea și profunzimea poeziei pe care o scrieți, juriul v-a decernat Marele Premiu al Festivalului. Care este pentru de semnificația acestui premiu?

— Cred că reprezintă, înainte de toate, concretizarea unei serii de prietenii, de raporturi personale pe care le-am întretinut cu oamenii de cultură, cu scriitorii români, care m-au descoperit întimplător în urmă cu 15 ani, care m-au tradus și-mi iubesc textele, care m-au publicat și au scris despre cărțile mele, ceea ce este foarte emoționant pentru mine. Un al doilea nivel semnificativ, pe care l-as situa dincolo de persoana mea, se referă la faptul că e un premiu acordat de o cultură latină unei alte culturi latine care, la rîndu-i, e o cultură europeană confruntată cu o serie de culturi nonlatine care o agresează, care încearcă să o asimileze sau să o distrugă. De aceea consider că premiul pe care l-am primit e o formă importantă de solidaritate între culturile cărora le aparținem și la o astfel de solidaritate mă refeream în precedentul interviu pe care l-am publicat în revista „Cronica”, atunci cînd afirmam că „în Europa spațiul latin trebuie recreat”. În al treilea rînd, faptul că dumneavoastră ați atribuit un premiu atît de prestigios unui poet care nu-i român, reprezintă o manieră elevată de a concretiza un dialog al popoarelor, al culturilor și limbilor noastre, dialog fără de care nu poate exista Europa. La aceste trei nivele semnificative se adaugă, evident, bucuria mea de a mă afla în România, de a-mi regăsi prietenii care au prins dragoste pentru Belgia.

— Vă mulțumesc și sper să ne continuăm dialogul în Belgia, cu ocazia Festivalului Internațional de Poezie de la Liège, unde ne vom reîntîlni.

Voci lirice ale contemporaneității

MARC QUAGHEBEUR — Belgia

1. Tigva Informații
2. Arsuri
3. Seasimăla Fieură
4. Rosie Inierbare
5. Farmece Remușcări
6. Sidel Despuiat
7. Ca și pierdută
8. Apa Iși zdrobește
9. Buzele
10. Axile Degete
11. Tripou Al virstei
12. Chiar Clinchetul
13. Efluviilor
14. La Castel
15. Nebunească Veselie
16. Caverna
17. Fecundată
18. Limbă De asfalt
19. De-un veșmint
20. Mingiiată
21. Știrbiri
22. Picile lor Tăbăcite
23. În tînguire
24. Sfișierea

Poeme inedite din
ciicul
L'EFFROI L'ERRANCE

Poezia—spațiul dintre tăceri

Apărut în urmă cu câteva luni la Editura Clusium, în tîlmăcirea excelentă a scriitorului Horia Bădescu și lansat cu prilejul Festivalului Internațional de Poezie „Lucian Blaga” din Cluj, volumul *Tăceri și cuvinte* este de fapt o antologie bilingvă ce include cele mai semnificative poeme din cărțile Forclaz (1976), *L'Herbe seules* (1979), *Passacailles* (1985), *Oiseaux* (1988), *A la morte* (1990) și *Les Vieilles* (1991), semnate de poetul belgian de expresie franceză Marc Quaghebeur, poet ale cărui principale caracteristici artistice sînt surprinse cu exactitate de traducătorul și alcătuitoarea antologiei, în postfața ce-și împrumută titlul de la cel al volumului: „Marc Quaghebeur împinge experiența-i lirică pînă la limită, dovedindu-se un căutător de absolut hotărît să scoată la lumină, prin elipsismul limbii, tulburătoarea metafizică și extraordinara tensiune închise în spațiul tăcerii dintre două cuvinte”.

Pentru a oferi o configurație mai exactă a parcursului poetic al lui Marc Quaghebeur, s-ar fi convenit, poate, să fie incluse în antologie și fragmente din volumele *Chiennelures* (1983) și *L'Outrage* (1987), dar *Tăceri și cuvinte* nu are pretenția exhaustivității, ci-și propune să pună în valoare o experiență lirică ce „vizează tăcerea și vocabula pură” ceea ce, de altfel, reușește cu măiestrie.

Scuturarea oricărei podoabe metafizicizante, excluderea superfluului, respingerea picturalului constituie caracteristicile esențiale ale unei poezii a golutului („Un vagon / Gol // Ecoul / Călelor”), a stingerii („Aedul va muri: el ne-nlănțuie buzele”), a absenței („De pulbere / Sint // Fără / Patimă // Doar / Amintire”), ce-și propune purificarea rostirii prin cuvînt și a acosită puritate poezie: „Vizez o puritate de marmoră și lumină (...). În ascunsa fîntînă, port doliul himerei ce te făcu. / Sint gata să mor. Măștile mortii sînt rămășițele / noastre încă pline de viață. / Desfrunzesc arborele în strălucirea-i, / Desfacă-și el seva în fructul vibrant, de nestăpînit, / al unui vlăstar.”

Limbajul modern (nu numai prin apelul la neologisme, ci și ca viziune, tehnică, sintaxă etc.), spiritul innoirii tiparelor, profunzimea meditației existențiale, interiorizarea conștientă, a ilogicului, căutarea continuă a esenței „entre repli et dialectique”, dubla conexiune logos-simbol, imaginea modernizînd limbajul și limbajul modernizînd imaginea, suveranitatea disprețului față de discursiv, cultivarea obstinată a frazei lacunare, a racursiului, a elipsei, bazate mai ales pe marea capacitate de sugestie a cuvîntului, sînt reperate inconfundabile ale poeziei quaghebeuriene — reliefate cu rafinament în culegerea *Tăceri și cuvinte* — și au ca beneficiă și subtilă consecință crearea unui univers liric distinct, propriu, de o tulburătoare profunzime, univers ce-și propune o lectură exhaustivă a existenței prin re-punerea în valoare a celor mai adînci, mai ascunse și mai neașteptate conotații ale logosului pe care de fapt îl reinventează.

Antologia apărută la Editura „Clusium” constituie pentru Marc Quaghebeur o nouă și elocventă dovadă a maturității sale artistice, a neobișnuitului talent, a autenticității trăirii poetice, a profunzimii meditației existențiale, a dragostei față de puritatea cuvîntului, calități ce l-au impus deja în conștiința universalității ca pe un veritabil și sensibil poet, creator al unei poezii noi, ce urmărește înflorirea limbajului în afara sintaxei, în foneme care par uneori imposibile și pe care noi le recunoaștem și le savurăm totuși: „Carbă / Pierdută // Pură / Hieroglifă // se / Nchipuie // O / Mască // O / Volută // Nici / Braț // Nici măcar / Pintec // Conturul // Și urma”.

Laborios și sobru, acordînd mesajului poetic posibilități largi de exprimare (prin investirea cuvîntului cu nebănuite valențe), dar deosebit de reticent atunci cînd e vorba să-și aștearnă trăirile pe hîrtie (prefațîndu-i volumul *Passacailles*, Marie Etienne a reușit să-i sintetizeze cu exactitate aceste trăsături, chiar din titlul prezentării: „un mot par jour: c'est beau”), Marc Quaghebeur creează în lirica sa „o veșnică mișcare a cuvintelor unul către altul, pînă la producerea, după contopire, a unui sens care alunecă, a unei lumini care ezită la hotarul umbrei”.

Este tocmai imaginea pe care o oferă antologia *Tăceri și cuvinte*, apărută prin generozitatea Editurii „Clusium” și a sensibilului poet și traducător Horia Bădescu. Îndrăgostit, ca și Marc Quaghebeur, de puritatea cuvîntului, ca expresie alchimică a eului, Horia Bădescu resimte ca și el poezia ca pe o continuă și imprezvizibilă aventură în interiorul Logosului. Această trăsătură comună asigură de fapt și reușita traducărilor realizate de Horia Bădescu, făcînd din *Tăceri și cuvinte* o antologie de excepție, ce reușește să ne introducă în fascinantul univers liric a' unuia dintre cei mai prestigioși poeți ai francofoniei.

Pagină realizată de
Valeriu STANCU

Cititorii din străinătate se pot abona și direct la redacție, prin depunerea în contul nostru C.C. 1.188.540 la B.C. Iași, a sumelor corespunzătoare — în dolari S.U.A. sau echivalente în alte monede convertibile, Zona europeană: 96 dolari S.U.A. (1 an), Zona americană și australiană: 108 dolari S.U.A. (1 an). În abonament este inclus și serviciul de expediere directă de redacție. Cont în lei, la B.C. Iași: 65516070.

Redactor șef: IOAN HOLBAN
Secretar general de redacție: VASILE CONSTANTINESCU
Redacția: Sorin LUPAȘCU ● Bogdan Mihai MANDACHE ● Ștefan OPREA ● Cassian Maria SPIRIDON ● Valeriu STANCU ● Nicolae TURTUREANU ● Secretariat de redacție: Virginia BURDUJA ● Mariana STANCU ● Carmen VERICEANU ● Contabil șef: Nicolae VECHIU ● Secretare dactilografe: Adela GACEA ● Angelica MORARU ● Sector difuzare: Cătălin NICOLAU ● Corespondenți din străinătate: Paolo GIANFELICI (Italia) ● Horst FASSEL (Germania) ● Petruța SPANU (Polonia) ●

Tiparul: S.C. „Dosoței” S.A., str. Sf. Lazăr 49, Iași, 6600.

Redacția și administrația: str. V. Alecsandri nr. 8, Iași, 6600.

Telefoane. Redactor șef: 98/146433; Redacția și secretariat redacție: 98/113906; Contabil șef și Difuzare: 98/113923.

Poziția în Catalogul Presei Interne: 842. ISSN: 1220—4560.